

Een netwerk als vangnet?!

Sociale netwerkontwikkeling voor mensen met een verstandelijke beperking

Marion Platenkamp s318035
Dianne Kortess312727

Augustus 2008

Sociale netwerkontwikkeling voor mensen met een verstandelijke beperking.

Onderzoek naar wat de mogelijkheden zijn om netwerkontwikkeling voor cliënten met een verstandelijke beperking te vergroten of in stand te houden.

In opdracht van:

Stichting Talant, locatie Ambulant Sneek
Katzijlstraat 3
8608 CL Sneek
Praktijkbegeleider Thea van der Kallen

Christelijke Hogeschool Windesheim
School of Social Work
Campus 2-6
8017 CA Zwolle
Afstudeerdocent: Frieda van Brug

Voorwoord

In het kader van ons afstuderen aan de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle hebben wij een onderzoek uitgevoerd naar de sociale netwerkontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking.

Allereerst zullen wij ons in het kort voorstellen.

Wij beiden zijn in september 2005 begonnen aan de opleiding SPH verkort traject. Inmiddels zitten wij in het laatste jaar en hopen binnenkort af te studeren.

Marion Platenkamp heeft haar jaarstage van de SPH gevolgd bij Stichting Talent, op de locatie Begeleid Zelfstandig Wonen Sneek. Het onderwerp sociale netwerkontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking was een steeds terugkerend onderwerp. Dit was dan ook de reden om dit afstudeerproject op te starten.

Dianne Kortjes heeft verschillende (stage)ervaringen met mensen met een verstandelijke beperking binnen andere instellingen, en heeft zich onder andere daarom aangesloten bij dit afstudeerproject.

Voordat we met dit onderzoek begonnen vonden we het onderwerp beiden al belangrijk. Maar tijdens het verloop van het onderzoek werd ons steeds duidelijker hoe belangrijk het onderwerp is en ook hoe belangrijk het is dat er (voldoende) aandacht aan wordt besteed binnen de hulpverlening. Mensen met een verstandelijke beperking hebben net zoveel behoefte aan een goed sociaal netwerk als wij zelf. Met deze gedachte in ons achterhoofd hebben wij getracht om dit onderzoek te verrichten en een product te ontwikkelen wat bruikbaar is voor de instelling om cliënten te helpen bij de ontwikkeling van een sociaal netwerk.

Ons afstudeerproject heeft als titel: **'Een netwerk als vangnet?!'**. We hebben gekozen voor deze titel omdat we het belang en nut van een goed sociaal netwerk willen benadrukken. Wanneer je een goed sociaal netwerk hebt, kan dit bij problemen als een soort van vangnet dienen.

Het onderzoek is uitgevoerd binnen Stichting Talent, op de locatie waar Marion haar jaarstage heeft gevolgd. Hierbij willen we dan ook de gehele locatie bedanken voor de mogelijkheden die zij ons heeft geboden om dit onderzoek te kunnen voltooien. Zij hebben opengestaan voor ons en een inhoudelijke bijdrage geleverd. Speciale dank gaat uit naar Thea van der Kallen, onze projectbegeleider binnen de stichting. Daarnaast bedanken we ook Frieda van Brug, onze projectdocent vanuit de opleiding. Zij heeft ons, mede door haar enthousiasme, geholpen om het afstudeerproject dit schooljaar af te afronden.

We hopen dat dit onderzoek zal bijdragen om jullie als begeleiders van mensen met een verstandelijke beperking, te helpen om samen met de cliënten te werken aan sociale netwerkontwikkeling. Want samen komen we er wel!

Marion Platenkamp en Dianne Kortjes
Zwolle, 2008

Inhoudsopgave

Inleiding	6
1. Onderzoeksopzet	7
- Inleiding.....	8
- 1.1 Aanleiding.....	8
- 1.2 Onderzoeksvraag en probleemstelling	8
- 1.3 Onderzoeksmethoden.....	9
-	
2. Talant	11
- Inleiding.....	12
- 2.1 De organisatie.....	12
- 2.2 De doelgroep.....	15
- 2.3 De stand van zaken omtrent cliënten en het sociaal netwerk.....	18
- 2.4 Samenvatting.....	20
3. Sociaal netwerk	21
- Inleiding.....	22
- 3.1 Een sociaal netwerk.....	22
- 3.2 De vorm van een sociaal netwerk.....	24
- 3.3 De opbouw en functies van een sociaal netwerk.....	26
- 3.4 De ontwikkeling van een sociaal netwerk.....	27
- 3.5 De menselijke behoefte aan een netwerk.....	28
- 3.6 Samenvatting.....	28
4. De samenleving en een sociaal netwerk	30
- Inleiding.....	31
- 4.1 Al bestaande hulpverlening binnen de samenleving	31
- 4.2 Samenvatting.....	34
5. Mensen met verstandelijk beperking en een sociaal netwerk	35
- Inleiding.....	36
- 5.1 Mensen met een verstandelijke beperking en een netwerk.....	36
- 5.2 Zaken die de cliënt zelf kan doen binnen sociale netwerkontwikkeling.....	40
- 5.3 Zaken die de leiding en familie kan doen om de cliënt te ondersteunen	41
- 5.4 Een stappenplan voor de begeleiding.....	44
- 5.5 Samenvatting.....	47
6. Onderzoeksresultaten, praktijk onderzoek	48
- Inleiding.....	49
- 6.1 Antwoorden vragenlijst begeleiders.....	50
- 6.2 Antwoorden vragenlijst teamleiders.....	53
- 6.3 Conclusie vragenlijsten begeleiders/ teamleiders.....	55
- 6.4 Onderzoeksmogelijkheden binnen Talant.....	55
7. Ontwerp handleiding	56
- Inleiding.....	57
- 7.1 Opzet levensboek.....	58
- 7.2 Het maken van een netwerkkaart.....	60
- 7.3 'Natuurlijk een Netwerk' in het kort.....	61
8. Algehele conclusie en aanbevelingen	64
- Inleiding.....	65
- 8.1 Antwoorden op de deelvragen.....	66
- 8.2 Aanbevelingen.....	66
- 8.3 Antwoord op de onderzoeksvraag en conclusies.....	69
- 8.4 Evaluatie.....	70

Literatuur 71

Bijlage..... 72

- Voorbeeld netwerkkkaart.....73
- Sociale kaart.....74
- Vragenlijst begeleiders.....76
- Vragenlijst teamleiders.....78

Inleiding

Stichting Talant locatie BZW Sneek biedt begeleiding aan mensen met een verstandelijke beperking die zelfstandig wonen. Deze begeleiding wordt ambulante gegeven.

Een groot aantal van de cliënten wil graag bij 'de gewone' maatschappij horen. Ze hebben dan wel een licht verstandelijke beperking, maar het verschil met 'de gewone' mensen is niet heel groot en soms is het aan de buitenkant niet eens te zien. Dit kan een voordeel zijn, maar het kan ook problemen geven.

Het voordeel is bijvoorbeeld dat ze minder last hebben van vooroordelen. Ze worden over het algemeen behandeld zoals iedereen. Maar dit voordeel draagt tegelijkertijd ook een nadeel met zich mee, want ze worden dan wel behandeld zoals iedereen, maar dat wil nog niet zeggen dat ze het ook aankunnen om zo behandeld te worden.

Bijvoorbeeld een cliënt wordt aangesproken in een openbare gelegenheid en leert een vrouw kennen. De vrouw was niet op de hoogte van de verstandelijke beperking van de cliënt, het gevolg was dat de cliënt werd overvraagd en niet wist hoe te handelen.

Om dit soort situaties voor te zijn is het belangrijk om als begeleiding hierin een goede afweging te maken als je met een cliënt bezig gaat met zijn sociale netwerkontwikkeling. Want je wilt de cliënt niet meteen in een hokje plaatsen, maar het is belangrijk dat de mogelijke nieuwe leden van het netwerk een algemeen beeld van de cliënt hebben en globaal weten wat ze wel al dan niet kunnen verwachten van de cliënt.

Vanuit deze ervaring zijn we begonnen aan een onderzoek over sociale netwerkontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking.

De onderzoeksvraag van het onderzoek luidt: *Wat zijn de mogelijkheden, binnen Stichting Talant locatie BZW Sneek, om de netwerken van de cliënten met een verstandelijke beperking te vergroten of in stand te houden?*

Nadat we de probleemstelling, de onderzoeksvraag en de doelstellingen duidelijk hadden, zijn we de antwoorden gaan zoeken op onze deelvragen door middel van literatuuronderzoek. Vervolgens zijn we op zoek gegaan naar praktische zaken rondom het onderwerp, zoals reeds eerder gehouden onderzoeken, aanwezige middelen om te werken aan sociale netwerkontwikkelingen en als laatste het afnemen van vragenlijsten onder de begeleiders en teamleiders. De vragenlijsten hebben ons inzicht gegeven in de vraag die speelt onder begeleiders en teamleider. Van daaruit hebben we een product gemaakt dat de begeleiding houvast geeft wanneer het gaat om sociale netwerkontwikkeling bij cliënten.

Het onderzoeksverslag is als volgt opgesteld;

Hoofdstuk 1; het onderzoeksopzet.

Hoofdstuk 2; beschrijving van Stichting Talant.

Hoofdstuk 3; het sociale netwerk in het algemeen.

Hoofdstuk 4; het sociale netwerk binnen de samenleving

Hoofdstuk 5; mensen met een verstandelijke beperking en het sociaal netwerk.

Hoofdstuk 6; resultaten van het praktijkonderzoek

Hoofdstuk 7; bestaat uit het eindproduct.

Hoofdstuk 8; algemene conclusies en aanbevelingen.

1 Onderzoeksopzet

- **Inleiding**
- **1.1 Aanleiding**
- **1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag**
 - 1.2.1 Probleemstelling
 - 1.2.2 Doelstelling
 - 1.2.3 Onderzoeksvraag
 - 1.2.4 Deelvragen
- **1.3 Onderzoeksmethoden**
 - 1.3.1 Onderzoekspopulatie
 - 1.3.2 Literatuuronderzoek
 - 1.3.3 Vragenlijsten
 - 1.3.4 Ethische aanvaardbaarheid van het onderzoek

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de aanleiding voor ons onderzoek was en wordt er vermeld welke onderzoeksmethoden er zijn toegepast.

1.1 Aanleiding

Marion Platenkamp heeft haar jaarstage gevolgd bij Stichting Talant, op een locatie die ambulante begeleiding biedt aan mensen met een verstandelijke beperking. De mensen die hier wonen hebben niet automatisch de contacten die je wel hebt wanneer je in een woongroep woont. Ze zullen dus meer uit zichzelf een netwerk moeten realiseren. Dit blijkt echter moeilijk, al is dit wel een aandachtspunt binnen de ondersteuningsplannen. Het blijkt lastig te zijn om dat wat in het ondersteuningsplan staat om te zetten naar de praktijk.

Omdat dit Marion was opgevallen en omdat wij van mening zijn dat een goed netwerk belangrijk is voor het geluk van de mens, heeft Marion in overleg met de opdrachtgever besloten dit te gaan onderzoeken, dit samen met Dianne Kortes.

Dianne Kortes heeft al enige stage-ervaringen in de verstandelijk gehandicaptenzorg. In haar vorige opleiding SPW, heeft zij enkele stages gelopen in dagcentra voor verstandelijk gehandicapten. Ook in het tweede jaar van de SPH heeft zij stage gelopen met verstandelijk gehandicapten, maar dan met een bijkomstige visuele beperking.

Door haar ervaring met deze doelgroep heeft zij ook kennis van deze doelgroep.

In de toekomst zou zij ook graag met deze doelgroep willen werken en het project spreekt haar daarom erg aan. Het lijkt haar interessant om het netwerk te onderzoeken en daarbij een handleiding te schrijven voor de begeleiding van de doelgroep.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag

In deze paragraaf wordt de opzet van het onderzoek beschreven en wordt vermeld wat de onderzoeksvraag en de daarbij behorende deelvragen zijn.

1.2.1 Probleemstelling

Zoals eerder is aangegeven, staat in een aantal ondersteuningsplannen vermeld dat er aan het netwerk van de cliënt gewerkt moet worden. Echter in de praktijk wordt hier weinig mee gedaan. De instelling zou dit graag anders zien.

1.2.2 Doelstelling

Breng de actuele stand van zaken (begin 2008) omtrent de sociale netwerken van de cliënten van Stichting Talant locatie BZW Sneek in kaart. Onderzoek daarbij wat er kan gebeuren om een sociaal netwerk op te zetten, te verbeteren of te consolideren en hoe dit bereikt kan worden. Het doel van dit onderzoek is uiteindelijk dat er binnen de begeleiding meer gewerkt gaat worden aan de sociale netwerken van de cliënten.

1.2.3 Onderzoeksvraag

Aan de hand van bovenstaande doelstelling zijn wij tot de volgende onderzoeksvraag gekomen:

Wat zijn de mogelijkheden, binnen Stichting Talant locatie BZW Sneek, om de netwerken van cliënten met een verstandelijke beperking te vergroten of in stand te houden?

1.2.4 Deelvragen

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag, wordt er eerst een vooronderzoek gedaan doormiddel van de volgende deelvragen:

1. *Talent*, wat biedt de instelling aan mensen met een verstandelijke beperking?
2. *Sociaal netwerk*, wat is een sociaal netwerk?
3. *De samenleving en een sociaal netwerk*, wat is er op het gebied van de hulpverlening aanwezig met betrekking tot netwerkontwikkeling?
4. *Mensen met een verstandelijke beperking en een sociaal netwerk*, wat voor mogelijkheden zijn er voor mensen met een verstandelijke beperking op het gebied van hulpverlening en begeleiding.

1.3 Onderzoeksmethoden

Dit onderzoek kan worden omschreven als een toetsend onderzoek ¹. In ons onderzoek is er veel gebruikt gemaakt van theorie. Vanuit deze theorie wordt later de link naar de praktijk gelegd.

1.3.1 Onderzoekspopulatie

Ons onderzoek richt zich op cliënten met een verstandelijke beperking en hun sociale netwerk en de ontwikkeling van dit netwerk. Echter spelen begeleiders en teamleiders hierin een dusdanig grote rol, dat ook zij centraal staan binnen het onderzoek. Om deze reden hebben wij dan ook vragenlijsten verspreid onder de begeleiders en de teamleiders die werkzaam zijn binnen Stichting Talent locatie Ambulant Sneek. De begeleiders en teamleider zien we binnen ons onderzoek als de vertegenwoordigers van de cliënten.

De begeleiders zijn nog in twee groepen te verdelen, namelijk de persoonlijk begeleiders en de ondersteunend begeleiders. Kort gezegd is het verschil tussen deze twee dat de persoonlijk begeleider de ondersteuning op papier zet en de ondersteunend begeleider voert het (samen met de persoonlijk begeleider) uit.

We hebben 3 teamleiders een vragenlijst gegeven en 25 begeleiders, waarvan ongeveer 10 à 12 persoonlijk begeleiders.

1.3.2 Literatuuronderzoek

Voor het theoretische gedeelte van het onderzoek wordt er gebruik gemaakt van literatuur.

Hier zijn echter wel een aantal eisen aan gesteld met het oog op relevantie. Om actuele gegevens te verzamelen zullen wij ons onderzoek beperken tot de informatie van de afgelopen 10 jaar.

Deze informatie kan bestaan uit studiemateriaal, boeken, artikelen, informatie van de instelling etc.

1.3.3 Vragenlijsten

Naast het theoretisch onderzoek zijn er verschillende vragenlijsten verspreid onder de begeleiders en teamleiders. Dit heeft als doel dat wij meer inzicht krijgen in welke behoeftes er liggen bij cliënten en begeleiders. Daarnaast richten wij ons onderzoek op de praktijk, aangezien gegevens uit de praktijk van groot belang zijn om het onderzoek te doen slagen.

De volgende onderwerpen zijn opgenomen in de vragenlijst:

- wordt er op de instelling gewerkt met een methode voor sociale netwerkontwikkeling?
- is er behoefte aan een methode voor sociale netwerkontwikkeling?
- is er behoefte aan ander hulpmateriaal voor sociale netwerkontwikkeling?
- wat wordt er binnen de instelling zelf gedaan aan sociale netwerkontwikkeling voor cliënten?

¹ Baarda en de Goede *Basisboek Methoden en Technieken van onderzoek*- Wolters Noordhoff, Houten, 2006 p. 100

1.3.4 Ethische aanvaardbaarheid van het onderzoek

Een onderzoek is ethisch verantwoord wanneer: ²

- De respondent vrijwillig meewerkt;
- Geen valse voorstelling van zaken wordt gegeven;
- Gegevens anoniem worden verwerkt;
- De uitkomsten voor de respondent geen nadelig effect hebben.

Bij ons onderzoek zijn de volgende partijen betrokken: de opdrachtgever, de onderzoekers en de respondenten. De respondenten bestaan uit teamleiders en begeleiders van Stichting Talant locatie BZW te Sneek.

In ons onderzoek zullen wij de medewerking vragen van teamleiders en begeleiders. Wij zullen hen vragen om een vragenlijst in te vullen, dit zodat wij die gegevens kunnen meenemen en verwerken. In de vragenlijst staan een aantal vragen waarin wij verzoeken om deze in te vullen, echter staat ook het doel vermeld van de vragenlijst in een inleiding. Zo is het voor de teamleiders en begeleiders duidelijk wat er met de informatie wordt gedaan. Deze inleiding en vragenlijst zijn terug te vinden in de bijlage.

Doordat in de inleiding het doel staat beschreven is het voor de teamleiders en begeleiders duidelijk waar de informatie voor gebruikt wordt. Op deze manier zal de respondent geen valse voorstelling krijgen van ons project.

De gegevens van respondenten die meewerken aan het onderzoek zullen anoniem verwerkt worden. De gegevens die wij van de respondenten krijgen zullen niet aan derden vertrekt worden en zullen alleen gezien worden door Marion en Dianne. Op deze manier willen wij de anonimiteit waarborgen.

Als laatste zal ons onderzoek terug te vinden zijn in de HBO kennisbank, hiervoor is toestemming verleent van de opdrachtgever. De anonimiteit van teamleiders, begeleiders en cliënten zal gewaarborgd worden omdat ons hele onderzoek geen namen genoemd zullen worden.

² Baarda en de Goede *Basisboek Methoden en Technieken van onderzoek*- Wolters Noordhoff, Houten, 2006 p. 28

2 Talant

- **Inleiding**
- **2.1 De organisatie**
 - 2.1.1 Stichting Talant
 - 2.1.2 Het Eigen Initiatief Model
 - 2.1.3 Het ondersteuningsplan
 - 2.1.4 Het organogram
 - 2.1.5 De locatie BZW
 - 2.1.6 Het sociaal competentie model
- **2.2 De doelgroep**
 - 2.2.1 Een verstandelijke beperking
 - 2.2.2 De vormen
 - 2.2.3 De omgang
 - 2.2.4 Mens en maatschappij
- **2.3 De stand van zaken omtrent cliënten en het sociaal netwerk**
 - 2.3.1 Stand van zaken bij Talant
 - 2.3.2 Stand van zaken op de locatie
- **2.4 Samenvatting**

Inleiding

Ons afstudeerproject voeren we uit in opdracht van stichting Talant, locatie Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW) in Sneek. In dit hoofdstuk behandelen we wat voor instelling Talant is, wat de doelgroep is waarop we ons project richten, wat er al aanwezig is op de locatie en wat de behoeften en wensen zijn op de locatie.

2.1 De organisatie

Stichting Talant heeft ons de mogelijkheid geboden om binnen hun instelling ons afstudeerproject uit te voeren. In deze paragraaf geven we nadere informatie over de stichting Talant en hun manier van werken.

2.1.1 Stichting Talant

Stichting Talant (hierna te noemen Talant) heeft locaties door heel Friesland. Deze locaties richten zich allemaal op mensen met een verstandelijke beperking. Dit is natuurlijk erg breed en daarom zijn er 3 afdelingen te onderscheiden:

- Kind&Gezin; hieronder vallen de Kinderdagcentra, de gezinsondersteuning, de logeerhuizen en –gezinnen, het wonen, de meeleefgezinnen en het orthopedagogische behandelcentrum Driever's Dale.
- Wonen; hieronder vallen het zelfstandig wonen, het wonen met extra ondersteuning en beschermd wonen
- Werk&Dagbesteding; hieronder vallen het werken in een werkproject, het werken in het bedrijfsleven en de belevingsgerichte dagbesteding.

Talent biedt vraaggestuurde ondersteuning midden in de samenleving die de zelfredzaamheid van de cliënt stimuleren. Dit wordt gedaan om zoveel mogelijk te bereiken dat cliënten zelfstandig functioneren in de samenleving. Voor (bijna) iedereen is familie belangrijk, dus wordt ook de familie betrokken bij de hulpverlening. Ze hebben inspraak in het ondersteuningsplan en er vinden verschillende contactmomenten plaats tussen de instelling en de familie.

De visie van Talant:

Talent zet zich in om op basis van de individuele vraag en mogelijkheden van de cliënt passende ondersteuning te bieden, in nauwe samenwerking met de cliënt en diens sociale netwerk. Talant wil de zorg en ondersteuning aan laten sluiten op iemands eigen identiteit, normen en waarden en levensovertuiging. Talant wil de ondersteuningsvraag van cliënten op het gebied van wonen, werken, leren en/of leven voortdurend verduidelijken.

De missie van Talant:

Talent is gericht op de bevordering van de kwaliteit van het bestaan van mensen met een verstandelijke beperking. Talant zet zich in om hen in staat te stellen deel te nemen aan de samenleving. Daarbij zijn de wensen, mogelijkheden en beperkingen van de cliënt maatgevend. En Talant stelt zich tot taak belemmeringen die deelname in de samenleving in de weg staan, te voorkomen en/of weg te nemen. (www.Talent.nl)

Aansluitend op deze visie en missie maakt Talant gebruik van het Eigen Initiatief Model en wordt er gewerkt met ondersteuningsplannen.

2.1.2 Het Eigen Initiatief Model

Talent werkt met het EIM als methodiek. EIM staat voor Eigen Initiatief Model. Hierin staat de vergroting van de zelfredzaamheid van de cliënten voorop. Binnen Talant zijn er trainers die begeleiders, cliënten en verwanten trainen in het werken met het EIM.

Mensen met een verstandelijke beperking kunnen vaak meer dan de buitenwereld denkt. Door met het EIM te werken worden deze vaardigheden ontdekt en verder ontwikkeld. Als begeleider doe je niet voor hoe iets moet, maar de cliënt zoekt zelf uit welke manier voor hem het beste werkt. De begeleiders (en andere mensen uit de omgeving) hebben hierin de taak hem te stimuleren, door

bijvoorbeeld vragen te stellen. De bedoeling is dat de cliënt nadenkt over zijn eigen handelen, dit met een bepaalde hoogte. De methodiek wordt afgestemd op de mogelijkheden van de cliënt.

Het EIM is er niet alleen voor de cliënten zelf, maar ook voor de mensen uit hun omgeving. Zo moeten zij bijvoorbeeld de cliënten de mogelijkheid en tijd geven om dingen uit te zoeken en te leren. Het EIM helpt begeleiders niet voor mensen met een verstandelijke beperking te denken en te doen en het helpt cliënten zelf te ontdekken en te beslissen.

Talent vindt de inbreng van cliënten in de ondersteuning en zorg erg belangrijk. Talent heeft daarom een Centrale Cliënten Raad, de CCR. In deze raad zitten cliënten die meepraten, meedenken en meebeslissen over de plannen binnen Talent en ze overleggen met de Raad van Bestuur. De begeleider biedt hierin ondersteuning aan de cliënten. Cliënten die niet goed hun eigen keuzes kunnen of willen maken worden op verschillende manieren aangemoedigd om toch ook mee te praten, mee te denken en mee te beslissen. De CCR houdt hierin ook contact met 2 landelijke organisaties die hierover tips geven: Vraaggraak en Onderling Sterk.

Naast de CCR heeft Talent ook nog de CVR. Dit is de Centrale Verwanten Raad. In deze raad zitten verwanten van de cliënten. Zij behandelen voornamelijk de zaken die de cliënten zelf te moeilijk vinden om over mee te praten.

De CCR en de CVR komen 2x per jaar samen om zaken te bespreken.

Talent bestaat uit regio's en elke regio heeft een CCR en een CVR. Ze praten over dingen die in hun eigen regio spelen en hebben overleggen met de manager van hun regio.

Daarnaast zijn er ook nog lokale cliënten- en verwantenraden. Zij praten mee over zaken die spelen op 1 of meerder locaties binnen Talent. Ook hier geldt weer, waar de CCR het te moeilijk vindt wordt de CVR ingezet.

2.1.3 Het ondersteuningsplan

Dat Talent het EIM als methodiek gebruikt komt ook tot uiting bij het ondersteuningsplan.

Het ondersteuningsplan is gericht op de cliënt. Ze krijgen de zorg die zij vragen en nodig hebben. In goed overleg tussen begeleider, cliënt en eventuele familie wordt dus besloten welke ondersteuning de cliënt precies krijgt. Daarnaast is het ondersteuningsplan ook een goed middel om na een bepaalde periode te evalueren of de cliënt inderdaad de afgesproken ondersteuning krijgt.

Het ondersteuningsplan zou gezien kunnen worden als een overeenkomst tussen Talent en de cliënt. Per cliënt kan het ondersteuningsplan sterk verschillen, omdat de ene cliënt meer ondersteuning nodig heeft dan de andere cliënt. In principe stelt de begeleider het ondersteuningsplan op, maar soms werken ook de GZ-psychologen, therapeuten en artsen mee.

Het is niet zo dat als het ondersteuningsplan is opgesteld het dan klaar is. Het ondersteuningsplan heeft een cyclisch karakter. Het bestaat uit 6 stappen en wanneer stap 6 is geweest, ga je weer verder met stap 1. Dit gebeurt omdat cliënten veranderen en daarmee dus ook de hulpvraag veranderd. Doordat het ondersteuningsplan regelmatig besproken en bijgesteld wordt blijft de ondersteuning passen bij de hulpvraag.

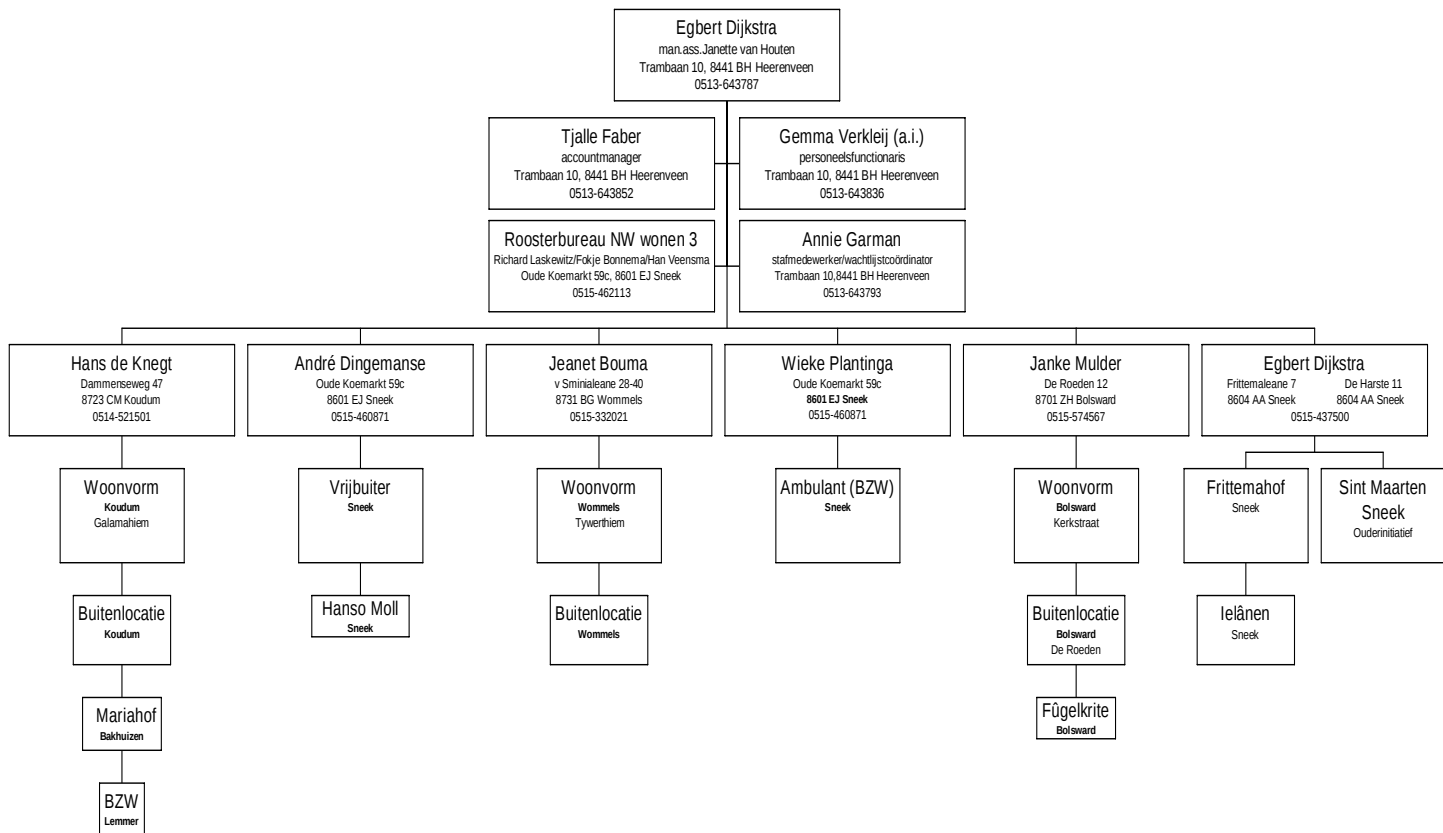
De stappen van het ondersteuningsplan:

1. *De opsteller heeft een gesprek met de cliënt en/of de wettelijke vertegenwoordiger en verzamelt informatie voor het plan*
2. *De planopsteller maakt een concept Ondersteuningsplan*
3. *De planopsteller bespreekt het plan met de cliënt en/of wettelijke vertegenwoordiger*
Soms zijn ook de leidinggevende, een GZ-psycholoog of therapeut bij dit gesprek
4. *Het Ondersteuningsplan wordt vastgesteld (eventueel na bijstelling)*
5. *De uitvoering van daadwerkelijke ondersteuning vindt plaats*
6. *De cliënt, eventueel de wettelijke vertegenwoordiger en de opsteller evalueren het plan en stellen het bij*

Na stap 6 volgt weer stap 1 en zo blijft de cyclus doorgaan.

2.1.4 Het organogram

Schematisch overzicht NW Wonen 3 Talant

2.1.5 De locatie BZW

Wij voeren ons project uit binnen de afdeling wonen. En heel specifiek: binnen de locatie Begeleid Zelfstandig Wonen Sneek (BZW Sneek). Dit is een ambulante hulpverleningsvorm, waarbinnen ongeveer 120 cliënten ondersteuning ontvangen.

Binnen deze locatie is de doelgroep mensen met een lichte verstandelijke beperking. Naast hun verstandelijke beperking kunnen de mensen ook nog een andere problematiek hebben, zoals autisme en borderline.

Vanaf 18 jaar kan iemand zelfstandig wonen. Hoelang dit mogelijk is hangt af van de ontwikkeling van de persoon. Iemand kan tot aan zijn 65ste zelfstandig wonen, maar het kan ook zijn dat na 5 jaar blijkt dat het zelfstandig wonen toch niet lukt en dat de persoon weer naar een woonvorm gaat.

Andersom kan het ook zo zijn dat iemand al 10 jaar in een woonvorm woont, maar dat het daar zo goed gaat dat de persoon wel zelfstandig kan gaan wonen.

Binnen BZW Sneek vindt de ondersteuning grotendeels thuis bij de cliënt plaats. De ondersteuning kan bestaan uit verschillende zaken: financiën, sociaal praatje, koken, boodschappen doen, activiteiten ondernemen, de post doornemen enz.

De locatie heeft ook de beschikking over een ontmoetingsplek voor de cliënten. Dit heet het eetcafé. Hier kunnen cliënten zelfstandig naar toe komen om wat te drinken, te praten of een spelletje te doen. Voornamelijk in de weekenden kunnen de cliënten hier ook eten.

2.1.6 Het sociaal competentie model

Het sociaal competentie model wordt nog niet zo heel lang binnen Talant gebruikt. In Sneek en omgeving wordt er al meegewerkt. Binnen onder andere BZW Sneek is er mee begonnen en nu is het de bedoeling dat het zich uitbreidt naar alle andere locaties.

De locatie waarbinnen wij ons afstudeerproject uitvoeren is dus één van de eerste locaties die ermee werkt. Het afgelopen jaar hebben dan ook alle begeleiders van de locatie een cursus gevolgd over dit model.

Het doel van het sociaal competentie model gaat aan de ene kant over het verminderen van problemen en aan de andere kant over het versterken van aanwezige ontwikkelingsmogelijkheden. Hierdoor wordt de sociale redzaamheid vergroot en kan terugval voorkomen worden. Positieve benadering is hierin erg belangrijk en de prioriteit is het leren van nieuw gedrag.

PI Research (een onderzoekscentrum voor de jeugdzorg en het onderwijs) heeft het sociaal competentie model in Nederland ontwikkeld en in de praktijk gebracht. Competentie houdt in: iemand beschikt over voldoende praktische-, cognitieve-, emotionele- en sociale vaardigheden om dagelijkse taken en situaties goed aan te kunnen. Belangrijke inspiratiebronnen voor het sociaal competentiemodel zijn de ontwikkelingspsychologie en de leertheorieën.

Positieve benadering en het aanleren van gedrag zijn dus de kernwoorden van het sociaal competentie model. Het gaat om wat cliënten kunnen en niet om wat ze niet kunnen. Er wordt ook vanuit gegaan dat het aanleren van nieuw gedrag de meeste kans van slagen heeft als het aansluit op bij de cliënt al bekend gedrag waarmee al succes behaald is. Wanneer iemand passend gedrag kan vertonen in sociale situaties is hij competent of vaardig.

De middelen die gebruikt worden om het sociaal competentie model in praktijk te brengen:

- Dagelijkse routine en huisregels
- Methodisch handelen
- Fasering en feedback systemen
- Assessment en behandlingsplanning
- Aanvullende behandeling door specialisten.

Technieken die hierbij gebruikt worden:

- Negeren
- Positieve en negatieve feedback
- Gedragsinstructie, leeroefening
- Techniek van de storende-helpende gedachte
- Twee kolommen gesprek
- STOP-techniek.
- Toepassing van het sociaal competentie model gaat soms gepaard met het toepassen van video interactie begeleiding (VIB).³

2.2 De doelgroep

Onze doelgroep is mensen met een (licht) verstandelijke beperking. In deze paragraaf zullen wij dieper ingaan op wat dit nu eigenlijk inhoudt en in hoeverre deze doelgroep is geïntegreerd en geaccepteerd binnen de samenleving.

2.2.1 Een verstandelijke beperking

Door de jaren heen heeft het al heel wat benamingen gehad; zwakzinnig, geestelijk gehandicapt, verstandelijk gehandicapt en op dit moment noemen we het verstandelijk beperkt.

In 1992 gaf de American Association of Mental Retardation (AAMR) de volgende definitie:

'Verstandelijke handicap verwijst naar substantiële beperkingen in het huidige functioneren. Dit wordt gekenmerkt door een beneden gemiddeld intellectueel functioneren van betekenis, dat gelijktijdig bestaat met hiermee verband houdende beperkingen in twee of meer van de volgende van toepassing zijnde adaptieve vaardigheidsgebieden; communicatie, zelfredzaamheid, wonen, sociale vaardigheden, gebruik van de samenleving, zelfbepaling, gezondheid, veiligheid, functionele schoolse vaardigheden, vrije tijd en werk.'

Een verstandelijke handicap wordt hierin gezien als een handicap die vooral tot uiting komt in de mogelijkheden of beperkingen van de persoon in relatie tot zijn functioneren in de samenleving. Hulp en begeleiding is hier wel (blijvend) noodzakelijk.

³ www.Talant.nl

Naast een beperkte intelligentie, spelen ook andere aspecten een rol. Denk bijvoorbeeld aan een verminderd gevoelsleven, een zwakke wilsbekwaamheid en een onvoldoende ontwikkelde gewetensvorming.

Er is een (ernstig) defect van de verstandelijke ontwikkeling. De persoon zal dan ook anders ervaren worden dan 'normale' personen. Bijvoorbeeld zijn manier van contact maken, zijn houding, zijn mimiek, zijn gebaren en bewegingen en zijn ontwikkeling van taal zullen anders zijn. Het heeft een onvermogen om tot integratie te komen en is daarom in meer of mindere mate afhankelijk van anderen.

De persoon staat door zijn 'andere wijze van mens-zijn' ook anders tegenover mensen, zijn omgeving en gebeurtenissen. Zijn waarnemen is belemmerd, met als gevolg dat hij zaken anders waarneemt en beleeft. Door een beperkte belevingswereld krijgt hij een andere beleving. Door deze verstoorde waarneming en zijn moeizame verwerking heeft hij geen vat op dingen. Hierdoor zal een verstandelijk beperkt persoon zich eerder en meer angstig en onveilig voelen dan een 'normaal' persoon.⁴

2.2.2 De vormen

We gaan in dit hoofdstuk uit van de indeling volgens de DSM-IV. De DSM-IV onderscheidt 4 vormen van een verstandelijke beperking:

- Mild = licht beperkt
- Moderate = matig beperkt
- Severe = ernstig beperkt
- Profound = diep beperkt

Over deze vormen kan het volgende gezegd worden:

Licht beperkt: Bij deze vorm is er sprake van een kleine achterstand in de motorische ontwikkeling. Aan het uiterlijk kun je niet zien dat de persoon beperkt is. De zelfredzaamheid is goed ontwikkeld, maar de sociale redzaamheid juist weer niet en het denken en handelen zijn soms impulsief. Gevoelens kunnen goed onder woorden worden gebracht, maar er zijn wel problemen met het abstractieniveau. Regulier onderwijs is vaak mogelijk voor deze personen, net zoals goed functioneren in een 'normaal' arbeidsproces.

Matig beperkt: Bij deze groep is de motorische ontwikkeling meestal redelijk ontwikkeld en hun denkvermogen is vooral op het doen berust. Ook de zelfredzaamheid is redelijk ontwikkeld, mede door oefening en training. Ze zijn vooral op het hier-en-nu gericht. Er is een geringe taalontwikkeling en ze hebben moeite om dingen met elkaar in verband te brengen. Voor deze mensen is het Speciaal Onderwijs geschikt en later ook een vorm van speciale arbeid. Werk vinden deze mensen door Job-projecten, waarin ze geholpen en begeleid worden bij het vinden van een baan. Door leerwerkprojecten worden leerlingen van het speciaal onderwijs voorbereid om hun toekomstige werk. Bij begeleid werken komen mensen in een dag- of arbeidscentrum te werken. Er bestaat een hotel dat grotendeels door verstandelijk beperkten gerund wordt en ook de zorgboerderijen zien we steeds vaker.

Ernstig beperkt: Bij de groep is de motoriek vaak traag en houterig. De zelfredzaamheid kan redelijk ontwikkeld zijn, alleen dit verschilt erg per persoon. Qua sociale zelfredzaamheid zijn ze sterk afhankelijk van anderen en soms zijn ze ook erg aanhankelijk. Pratend komen ze niet verder dan enkele woorden en eenvoudige zinnen. Kinderen uit deze groep gaan vaak naar het Speciaal Onderwijs of een kinderdagcentrum. Later zullen ze naar een dagcentrum gaan voor volwassenen. In een dagcentrum worden naast bezigheids- en trainingsactiviteiten ook wel werkactiviteiten aangeboden.

Diep beperkt: Deze mensen uiten zich via lichaamstaal, aangezien ze veelal niet kunnen praten. Ze handelen direct door bijvoorbeeld een stomp of gegil. Daarnaast vertonen ze ook agressief gedrag in de vorm van zichzelf slaan (autoplexie), zichzelf verwonden (automutilatie) en braken (rumineren). Ze zijn sterk gericht op de lichamelijke beleving waardoor er sterk wordt gereageerd op zintuiglijke prikkels. Licht, geluid, tast, geur en smaak zijn voor hen een taal. De motoriek is onvoldoende tot slecht ontwikkeld en wordt vaak ook belemmerd door bijkomende stoornissen zoals spasticiteit en

⁴ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 89 t/m 93

epilepsie. Deze groep kan vaak als kind niet thuis wonen, omdat de intensiteit van de zorg te groot is voor de ouders.

Naast deze 4 vormen bestaat er ook nog het syndroom van Down. Mensen met het syndroom van Down komen op elk niveau voor, maar vooral bij de matig beperkten. Ze hebben een opvallend uiterlijk, dat op het uiterlijk van het Mongoolse ras lijkt. Hierdoor werden ze vroeger ook wel mongolen genoemd, maar tegenwoordig spreken we liever over mensen met het syndroom van Down. Ze hebben scheve tanden, oogspelen en opvallende handen. Hun hoofd is praktisch rond en aan de achterkant afgeplat. Over het algemeen genomen zijn ze zo'n 20 centimeter kleiner dan gemiddeld en de meeste hebben een hartkwaal.⁵

Wij richten ons binnen het onderzoek op de groep van licht en matig beperkten.

2.2.3 De omgang

In de omgang met mensen met een verstandelijke beperking moet je proberen om met de persoon een band op te bouwen waarin de persoon vanuit een veilige basis de kans krijgt om zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Je zult je dus moeten openstellen voor de persoon en het beperkt-zijn en dit ook aanvaarden. Door het geven van liefde, geduld, creativiteit en kennis kan de persoon gestimuleerd en geactiveerd worden. Hierbij is het belangrijk dat je de persoon op zijn eigen niveau benadert.

De manier waarop is bij ieder persoon anders, maar als begeleider ben je richtinggevend bezig met als doel het menselijk functioneren te bevorderen. Sfeer en gezelligheid spelen hierin een grote rol hebben een grote invloed op het welbevinden van de persoon.

Ook is het belangrijk om mensen met een beperking als een normaal mens te behandelen. Want deze mensen hebben ook hun behoeften, vragen en wensen net zoals ieder mens.

Structuur en duidelijkheid zijn ook belangrijk in de omgang met mensen met een verstandelijke beperking. Door structuur en duidelijkheid zullen vooral licht en matig beperkten meer begrijpen en in staat zijn om dingen aan te voelen. Je kunt met deze groep best goede gesprekken hebben en ze vinden het een eer als ze ergens de verantwoordelijkheid over krijgen.

Laat verstandelijk beperkte mensen zoveel mogelijk zelf doen en pak niet alles uit handen voor ze. Dan kunnen ze meer dan je in eerste instantie denkt.⁶

2.2.4 Mens en maatschappij

Mensen met een (verstandelijke) beperking ondervinden vaak moeilijkheden als het gaat om deelname in de maatschappij. Maar tegenwoordig leven we steeds meer met de visie dat mensen met een (verstandelijke) beperking evengoed recht hebben op normale kansen om zich als individu en als lid van de samenleving te ontwikkelen. Hierbij wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid en medemenselijkheid.⁷

Integratie

Integratie is het tegenovergestelde van separatie. Vroeger werden mensen met een verstandelijke beperking gesepareerd. Ze leefden in inrichtingen, ver van de 'normale' wereld. Tegenwoordig wordt er naar gestreefd om deze mensen zoveel mogelijk te laten integreren, met andere woorden dat de maatschappij ze volledig accepteert.

Tussen separatie en integratie zitten 5 stadia:

1. Het meest negatief is het als de maatschappij de beperking niet accepteert en dit ook openlijk laat blijken. Hierdoor krijgen de mensen met een beperking geen kansen en zullen zij moeilijk ergens tussen komen.
2. Bijna net zo negatief is de niet-openlijke afwijzing van mensen met een verstandelijke beperking.
3. Het volgende stadium is schijnacceptatie. Hierin doet men alsof het geaccepteerd wordt, maar in werkelijkheid heeft men geen belangstelling. De samenleving voldoet aan de minimale eisen voor een samenleving waarin iedereen gelijke rechten heeft.

⁵ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 94 t/m 98

⁶ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 102 t/m 106

⁷ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 31/32

4. Bij de zakelijke acceptatie wordt het allemaal al wat beter, maar toch blijft er door de beperking een afstand bestaan.
5. Het gunstigste is de persoonlijke acceptatie. Hierin is de beperking ondergeschikt aan de totale persoonlijkheid. De beperking wordt gezien als onbelangrijk en speelt niet of nauwelijks een rol bij de acceptatie. Deze acceptatie komt eigenlijk alleen voor bij familie en kennissen

Bij integratie moet er sprake zijn van normale leefomstandigheden. De persoon met de verstandelijke beperking moet net zoveel levenservaring op kunnen doen als ieder ander. Wanneer deze mensen alleen onder elkaar leven, leren ze nooit de maatschappij kennen en leert de maatschappij hen ook niet kennen.

In vergelijking met vroeger is de integratie van mensen met een verstandelijke beperking wel verbeterd. Kijk maar naar de hoeveelheid mensen met een verstandelijke beperking die in een gewone woonwijk wonen. Hierbij moet natuurlijk wel rekening gehouden worden met de individuele persoon. Niet voor iedereen is het haalbaar om in een gewone woonwijk te wonen, hiervoor dient rekening gehouden te worden met de mogelijkheden en beperkingen van de persoon.⁸

Normalisatie

Normalisatie houdt in dat er wordt geprobeerd om dat wat in onze samenleving als gebruikelijk en normaal wordt beschouwd als richtlijn te gebruiken in de omgang met mensen met een verstandelijke beperking. Normalisatie kan leiden tot integratie. Het normalisatieprincipe kent een aantal regels:

- Het leven moet bestaan uit een normaal, dag-, week- en jaarritme.
- Het leven moet doorlopen worden in een normaal levensritme; bijvoorbeeld een kind speelt en een oudere rust meer.
- De persoon moet kunnen leven onder een normale levensstandaard; denk hierbij aan gewone huisvesting zoals iedereen en geen saaie en kille instellingen.

Er moet bij dit principe wel rekening gehouden worden dat voor iedereen 'normaal' anders kan zijn, want wie bepaalt eigenlijk wat normaal is? En daarnaast mag ook iedereen zichzelf zijn, met zijn eigen mogelijkheden en beperkingen. Daarom bestaat normaliteit uit 4 principes:

1. Normaal zijn moet beschouwd worden als een utopie.
2. Gezondheid moet als uitgangspunt genomen worden.
3. Normaliteit is niet statisch maar moet als een proces worden gezien.
4. Normaliteit is alleen maar een gemiddelde.

Ook moet normalisatie niet boven alles gaan. Het moet wel in het belang zijn van de persoon met de verstandelijke beperking en er moet ruimte blijven bestaan voor de eigen en unieke ontwikkeling.⁹

Integratie en normalisatie in de praktijk

In tegenstelling tot een aantal andere landen (zoals Noorwegen, Denemarken en de V.S.) heeft Nederland nog geen spectaculaire ontwikkelingen doorgemaakt als het gaat om integratie en normalisatie. Zo hebben wij nog aparte scholen, werk en woonvoorzieningen. In die andere landen wordt veel meer gebruik gemaakt van de natuurlijke omgeving waarin mensen met een beperking opgroeien en leven.

Het motto uit het regeerakkoord uit 1994 luidt: '*Normaal waar het kan, speciaal waar het moet*'. Toch werd het meer mogelijk voor kinderen met een verstandelijke beperking om op een gewone basisschool te kunnen blijven en niet naar het Speciaal Onderwijs te hoeven. Dit is vastgelegd in de Wet op het Primair Onderwijs van 1998. Deze ontwikkeling bevordert de integratie.¹⁰

2.3 De stand van zaken omtrent cliënten en het sociaal netwerk

In deze paragraaf behandelen we de actuele stand van zaken betreffende sociale netwerkontwikkeling. Het eerste deel gaat over Talant in het algemeen en het tweede deel gaat specifiek over de locatie.

⁸ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 32 t/m 34

⁹ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 34 t/m 37

¹⁰ Sprang 'Orthopedagogiek' p. 37/38

2.3.1 Stand van zaken bij Talant

Mensen met een verstandelijke beperking kunnen moeite hebben met het opbouwen van een netwerk of met het onderhouden daarvan. Dit komt mede doordat zij zich moeilijk verstaanbaar kunnen maken of doordat ze niet durven. Talant kan hierbij ondersteuning bieden.

Hoe deze ondersteuning eruit ziet is per cliënt verschillend, want ook hierin is wat de cliënt wil leidend. Wel spelen in de buurt, vrijwilligers en de ontmoetingscentra van Talant een grote rol in de netwerken van de cliënten.

Talant stimuleert cliënten om gebruik te maken van voorzieningen in de buurt. Hiervoor wordt samengewerkt met welzijnsorganisaties en buurthuizen. Samen proberen ze mensen met en zonder een beperking in contact met elkaar te brengen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het organiseren van buurtmarkten en sportwedstrijden.

Vrijwilligers zijn belangrijk om samen met de cliënt koffie te drinken, te gaan fietsen of wandelen, samen in de tuin te werken enz. Zo kunnen de cliënten de dingen ze graag doen samen met iemand doen.

Tot slot heeft Talant ontmoetingscentra speciaal voor mensen met een beperking. Deze centra zijn er omdat niet iedere cliënt zich thuis voelt in een algemeen café of wijkcentrum. In de ontmoetingscentra worden ook geregeld activiteiten georganiseerd.

Binnen Talant wordt de methode: 'Natuurlijk, een netwerk' gebruikt. De begeleiding kan hier een cursus voor volgen die door Talant wordt aangeboden. De methode biedt een handboek voor de begeleiding en is ontwikkeld door de FvO (Federatie van Ouderverenigingen). In het handboek staan 10 stappen beschreven die de begeleider samen met de cliënt kan volgen. Deze 10 stappen zijn onderverdeeld in 3 fasen:

1. In beeld brengen (netwerkkaart)
2. Samen mogelijkheden ontdekken
3. Plannen uitvoeren en acties ondernemen (wie, wat, waar en wanneer)¹¹

2.3.2 Stand van zaken op de locatie

Ook binnen de locatie BZW is de methode 'Natuurlijk, een netwerk' aanwezig. In veel ondersteuningsplannen staat dat de sociale netwerkontwikkeling een aandachtspunt is. Maar in de praktijk is hier weinig van terug te vinden. Om te onderzoeken waar de oorzaak hiervan ligt, hebben we onder de begeleiders en de teamleiders van de locatie een vragenlijst verspreid. De uitslagen en conclusies van deze vragenlijsten zijn terug te vinden in hoofdstuk 6

Tijdens het verzamelen van informatie kwamen wij er achter dat er al eerder onderzoek is gedaan binnen de locatie naar het sociale netwerk van de cliënt. Dit onderzoek is verricht door één van de huidige teamleiders en is uitgevoerd in 2004, dit was in het kader van het afstuderen aan de opleiding SPH.

Hieronder worden in het kort de resultaten van het eerder gehouden onderzoek weergegeven:

- De begeleiders vonden dat de behoefte aan sociale netwerkontwikkeling binnen de doelgroep onderschat werd en dat de prioriteit vaak ergens anders ligt, zoals het zelfstandig wonen.
- De begeleiders gaven aan dat ze vooral behoefte hadden aan kennis, vaardigheden en een plan van aanpak betreffende sociale netwerkontwikkeling.
- De begeleiders zagen voor zichzelf een stimulerende, motiverende, bemiddelende, contact houdende en evaluerende rol weggelegd.
- De inzet van het steunpunt en andere mogelijkheden zagen de begeleiders verschillend. De ene vond het gebruik ervan vanzelfsprekend en de ander gaf aan liever andere manieren te gebruiken. Wel was iedereen het er over eens dat het niveauverschil het grootste obstakel is voor cliënten om contacten te maken in de gewone samenleving. Het bleek ook dat begeleiders cliënten willen beschermen voor misbruik en teleurstellingen en daarom niet snel aan sociale netwerkontwikkeling zullen gaan werken.

¹¹ www.Talant.nl

De onderzoeker heeft als 'oplossing' een methodische handleiding beschreven. Dit op basis van het boek 'Netwerken van mensen met een verstandelijke beperking' van Bertho Smit en Ad van Gennep. Het principe is hetzelfde, alleen is het wat specifiek gericht op de doelgroep en de locatie.

De conclusies die getrokken zijn naar aanleiding van haar interview zijn:

- Begeleiders willen concreter aan het werk gaan met de sociale netwerkontwikkeling van cliënten en de cliënt minder afhankelijk van hen laten worden.
- De familie erbij betrekken is belangrijk. Het is handig om hen informatie tegen en hun rol duidelijk te maken.
- De behoefte aan sociale netwerkontwikkeling wordt onderschat.
- De begeleider heeft zich in de loop der jaren onmisbaar gemaakt, door het nut van een sociaal netwerk te onderschatten. Door deze ontwikkeling hebben veel cliënten nu niet een voldoende functionerend sociaal netwerk.

Tot slot de aanbevelingen die toentertijd door de onderzoeker zijn gedaan:

- Het gaan werken met een methodische handleiding.
- Het sociaal netwerk opnemen in het zorgplan.
- Er moet voldoende tijd zijn.
- Er moeten genoeg mensen beschikbaar zijn.
- De kwaliteit van de ondersteuning moet in de gaten gehouden worden.
- Deskundigheidsbevordering.
- Bewust zijn van de rol van de begeleiding.
- Kennis van de verschillen in netwerken.
- Als begeleider moet je de cliënt en het cliëntsysteem goed kennen.

Deze bovenstaande resultaten zullen terug komen in hoofdstuk 8.

2.4 Samenvatting

Stichting Talent is een hulpverleningsinstantie voor mensen met een verstandelijke beperking. Ze proberen zo goed mogelijk aan te sluiten bij de cliënten, waarbij het EIM, het ondersteuningsplan en het Sociaal Competentie Model onmisbaar zijn. De locatie BZW Sneek biedt ambulante ondersteuning aan mensen met een licht verstandelijke beperking die zelfstandig wonen.

De laatste jaren zijn mensen met een verstandelijke beperking steeds meer onderdeel geworden van de maatschappij, maar in vergelijking met andere landen kan de ontwikkeling zich nog meer doorzetten.

Talent heeft al een aantal middelen om de sociale netwerkontwikkeling van cliënten te stimuleren, zoals gebruikmaking van voorzieningen in de buurt, het inzetten van vrijwilligers en ontmoetingscentra. Ook is er op de locatie de methode 'Natuurlijk een Netwerk' aanwezig.

In 2004 is er op de locatie al eerder onderzoek gedaan naar sociale netwerkontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking. De belangrijkste uitkomst hiervan was dat de begeleiders de tijd, kennis en vaardigheden misten om hier goed mee aan het werk te gaan. Het resultaat van het onderzoek was de uitwerking van een methodische handleiding.

3 Sociaal netwerk

- **Inleiding**
- **3.1 Een sociaal netwerk**
 - 3.1.1 Het ontstaan van een sociaal netwerk
 - 3.1.2 Factoren die een sociaal netwerk bepalen
 - 3.1.3 Problemen bij netwerkontwikkeling
- **3.2 De vorm van een sociaal netwerk?**
 - 3.2.1 De vorm en betekenis van een sociaal netwerk
 - 3.2.2 Kenmerken van een sociaal netwerk
 - 3.2.3 Een netwerk in kaart brengen
- **3.3 De opbouw en functies van een sociaal netwerk.**
 - 3.3.1 Functies van een sociaal netwerk
 - 3.3.2 Opbouw van een sociaal netwerk
- **3.4 De ontwikkeling van een sociaal netwerk.**
 - 3.4.1 Verschillende fases van netwerkontwikkeling
 - 3.4.2 De duur van een netwerk
- **3.5 De menselijke behoefte aan een netwerk.**
 - 3.5.1 Sociale steun
- **3.6 Samenvatting**

Inleiding

Iedereen heeft een sociaal netwerk nodig om te kunnen functioneren en op te kunnen bouwen. Maar waar het netwerk uit bestaat zal per individu verschillen.

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op wat een sociaal netwerk is en waaruit dit bestaat, ook worden de functies en de ontwikkeling van het sociaal netwerk beschreven.

Na deze beschrijving wordt er een korte samenvatting gegeven.

3.1 Een sociaal netwerk

Ieder mens heeft een sociaal netwerk. Hoe dit netwerk eruit ziet is per mens verschillend. In deze paragraaf wordt er antwoord gegeven op de vraag wat een sociaal netwerk is en wat dit betekent voor een mens.

Als we kijken naar wat de definitie van een sociaal netwerk komen we op het volgende uit:

Volgens de Van Dale betekent sociaal: *geneigd om in groepen te leven*.¹²

Netwerk betekent: *stelsel van zaken of personen die nauw met elkaar in contact staan*.¹³

In het boek van H. Hendrix wordt een netwerk als volgt geformuleerd:

“Een groepering van mensen met wie een persoon min of meer duurzame banden onderhoudt voor de vervulling van noodzakelijke levensbehoeften.”¹⁴

Wij willen deze bovenstaande formulering gebruiken als definitie van een sociaal netwerk.

3.1.1 Het ontstaan van een sociaal netwerk

Een mens heeft een netwerk nodig om zichzelf te kunnen ontwikkelen, erop te kunnen steunen en in tijden van nood erop terug te vallen.

Hieruit kunnen we stellen dat dit voor iedereen een andere betekenis zal hebben en dat iedereen het op zijn of haar eigen manier zal ervaren.

Daarbij is geen netwerk hetzelfde en verandert het voortdurend. In een sociaal netwerk staat een persoon centraal en daaromheen vormen mensen een netwerk. Hoe het netwerk van een persoon eruit ziet hangt sterk af van de behoeften, normen en waarden van de persoon. Het netwerk van een scholier zal er anders uit zien dan dat van een werkend persoon. Een scholier zal meer vrienden in zijn netwerk hebben dan iemand die werkt. Hieruit blijkt dat de samenstelling van een netwerk flink kan verschillen.

Omdat mensen sociale wezens zijn kunnen we niet zonder andere mensen. We doen graag dingen met elkaar samen en gaan graag nieuwe contacten aan. Als we wat voor de ander kunnen betekenen geeft ons dat een goed gevoel. Maar omdat het leven een proces is, kunnen contacten verwateren en verdwijnen mensen uit een sociaal netwerk. Bijvoorbeeld omdat we gaan verhuizen of omdat we een nieuwe baan krijgen. Ieder mens zal dit meemaken en of ervaren.

In het netwerk kan een onderscheid gemaakt worden in persoonlijke contacten en informele contacten. We zoeken (persoonlijke) contacten waar we ons veilig en fijn bij voelen.

Een netwerk is dus onmisbaar voor een mens.

Maar het wordt pas duidelijk wat je van een netwerk kan verwachten als jezelf een probleem hebt of steun zou willen van het netwerk. Hoe groter de problematiek hoe groter de behoefte aan steun van het sociaal netwerk.

Toch kan een netwerk niet altijd bieden wat je ervan verwacht. Dit zegt dan iets over de kwaliteit van het netwerk.

De kwaliteit van het netwerk geeft aan welk belang er aan een sociaal netwerk wordt gehecht. Als dat veel is zal men het netwerk veel gebruiken en onderhouden.

Een netwerk draagt bij aan de kwaliteit van ons geluk.

¹² <http://www.vandale.nl>

¹³ <http://www.vandale.nl>

¹⁴ Bouwen aan netwerken H. Hendrix pag. 15

Door de jaren heen zijn er meer mogelijkheden bij gekomen om het netwerk uit te breiden. Bijvoorbeeld als we kijken naar het internet zijn er meer mogelijkheden gekomen om met mensen in contact te blijven, bijvoorbeeld doormiddel van email. Soms is het voor mensen de enige mogelijkheid om contacten te onderhouden, bijvoorbeeld de minder mobiele doelgroepen.

3.1.2 Factoren die een sociaal netwerk bepalen

Ons netwerk wordt vastgesteld door onze wensen en behoeftes. De betekenis van een netwerk bepaalt het sociaal netwerk. Als het veel voor mensen betekent zal men veel energie in het netwerk steken. Daarbij is er een onderscheid te noemen in persoonlijk en informele contacten. Zoals eerder is benoemd zal een werkend persoon meer collega's in zijn of haar netwerk hebben dan iemand die naar school gaat.

Persoonlijke contacten zullen aan het netwerk worden toegevoegd als we ons veilig en geaccepteerd voelen bij een persoon.

Bovenstaand zijn wij ervan uit gegaan dat mensen lichamelijk en geestelijk gezond zijn. Maar wat gebeurt er als we meer aan huis zijn gebonden, hoe groot is ons persoonlijk netwerk dan?

3.1.3 Problemen bij netwerkontwikkeling

Soms is de opbouw van een sociaal netwerk niet voor iedereen vanzelfsprekend, er kunnen zich dan problemen voordoen bij netwerkontwikkeling.

Wat deze problemen zijn en wat ze inhouden willen wij hieronder verder toelichten.

- Onvoldoende sociale vaardigheden

Sommigen mensen bezitten niet voldoende sociale vaardigheden om een netwerk op te bouwen. Belangrijk is dan ook om daar aandacht aan te besteden. Het kan ook voorkomen dat mensen daartoe niet in staat zijn en daarbij ondersteuning nodig hebben. Bijvoorbeeld door het volgen van een sociale vaardigheidstraining. Deze training kan worden aangesloten op de beperkingen van netwerkontwikkeling. Bijvoorbeeld er wordt aandacht besteed om niet altijd met een oordeel klaar te staan.

- Geïsoleerd zijn

Er zijn mensen die geen tot weinig contact hebben met anderen. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Bijvoorbeeld ouderen mensen zijn door een somatische aandoening aan huis gebonden. Maar het kan ook gebeuren dat iemand een ongeluk krijgt en daarom beperkt is in zijn mobiliteit. Langzamer zeker kan iemand geïsoleerd raken in zijn sociale netwerk. Na verloop van tijd zal het netwerk verkleinen en raakt de persoon geïsoleerd, voorop staat dit over geruime periode gaat. Echter wordt dit steeds meer een voorkomend maatschappelijk probleem.

- Tegen gedrag

Sommigen mensen zijn overal op tegen en stellen zich ook zo op naar de buitenwereld. Dit gedrag lokt bij anderen mensen ook tegen gedrag op. Het probleem ligt niet bij jou maar altijd bij de ander. Je kan zeggen dat gedrag ander gedrag kan uitlokken. Deze mensen liggen dan vaak in conflict met een ander.

Tegenovergesteld gedrag is dat mensen het altijd met elkaar eens zijn, vaak helpen zij elkaar in situaties.

- Dominant gedrag

Dominant gedrag kan tegen gedrag oproepen. Vaak willen wij niet dat anderen over ons beslissen, zelf willen wij ook een aandeel hebben. Dominante mensen zien dit niet altijd in. Dit kan een probleem veroorzaken in de opbouw van een netwerk. Niet iedereen is hier van gediend. Belangrijk is dat deze mensen hier inzicht in krijgen.

- Slepde ruzies

In ieder netwerk heeft zich wel eens een ruzie voor gedaan bijvoorbeeld een meningsverschil. Echter de mate hierin kan bepalend zijn voor het netwerk. Het kan netwerkrelaties kapot maken en in het ergste geval kan het netwerk hierdoor uit een vallen. Voor de persoon zelf betekent dit veel stress en

zal de persoon emotioneel niet geheel in evenwicht zijn. Belangrijk is dat hier aandacht aan gegeven wordt. Helaas wordt dit door de individualisering steeds minder.

- Geen vaste partner

In het geval er een partner aanwezig is in het sociale netwerk van een persoon, brengt dat veel vertrouwen en intimiteit. Hier wordt veel waarde aan gehecht.

Dit geldt niet voor iedereen want niet iedereen heeft een partner al zouden mensen dit graag wel willen. Mensen zullen dit niet altijd uiten maar het is belangrijk dat wij dat als mensen niet uit het oog verliezen.

- Familieproblemen

Familie speelt in de ontwikkeling van de mens een belangrijke rol, het vormt ons mede tot wie we zijn. Voor kinderen kan familie dan niet ontbreken. Toch zijn er situaties waardoor er familieproblemen kunnen ontstaan. Bijvoorbeeld ouders gaan scheiden en bemoeien zich steeds minder met het kind. Kinderen zien dit goed en voelen dat hun tekort worden gedaan. Later kan dit problemen opleveren in het opbouwen en in de ontwikkeling van het netwerk.

- Problemen werkrelaties

Er kunnen zich problemen voordoen in werkrelaties dit kan te maken hebben met de volgende oorzaken. De persoon past niet goed bij het werk dat hij doet, er is geen erkenning voor zijn werkzaamheden, er is geen sprake van collegialiteit.

- Sociaal overbodig

Een aantal mensen in de maatschappij voelen zich sociaal overbodig, zij hebben het gevoel dat ze niets bijdragen aan de maatschappij. Zelf missen deze mensen het inzicht dat zij dat wel hebben alleen kunnen zij daar zelf geen invulling aan geven. Een oplossing kan zijn dat er samen met deze mensen wordt gekeken hoe zij een bijdrage kunnen leveren die aan hun wensen voldoet.¹⁵

3.2 De vorm van een sociaal netwerk

In deze paragraaf willen wij onderzoeken waaruit een sociaal netwerk bestaat, is dit voor iedereen hetzelfde of verschilt dit van persoon tot persoon?

3.2.1 De vorm en betekenis van een sociaal netwerk

De betekenis van een sociaal netwerk en hoe mensen hierin met elkaar omgaan is sociaal en cultureel bepaald. De mensen met wie je omgaat bepalen de invulling van een sociaal netwerk. Als we zijn gewend om onaangekondigd bij elkaar te eten dan is dat cultuurbepaald. Bijvoorbeeld als Nederlander zijn we niet gewend om extra te koken voor visite mits het van te voren bekend is. We moeten daarom op de hoogte zijn dat cultuur bepalend is voor een deel van het netwerk, dat betekent dat we ons aanpassen aan andere netwerken. Daar zal wellicht sprake zijn van een andere cultuur. Dat betekent dat zij mensen in het netwerk zullen opnemen die aansluiten bij hun cultuur en/of er voor open staan.

We komen al dicht bij het antwoord waaruit een sociaal netwerk bestaat. Maar wie nemen er nu deel aan het een sociaal netwerk?

3.2.2 Kenmerken van een sociaal netwerk

Er zijn een aantal kenmerken van een sociaal netwerk, namelijk de volgende:

- Samenstelling

In de samenstelling van een netwerk kan je een aantal sectoren onderscheiden,

- Familieleden (en eventuele partner). Belangrijk is dat mensen hier vaak worden verbonden door een bloedband. Deze band verbindt voor altijd met elkaar, de keuze is aan jezelf om ze toe te laten in je netwerk. Vaak worden ze toegelaten omdat je er eigenlijk weinig invloed op kunt uitoefenen. De vraag is of je deze band positief ervaart of dat je het ervaart als een druk.

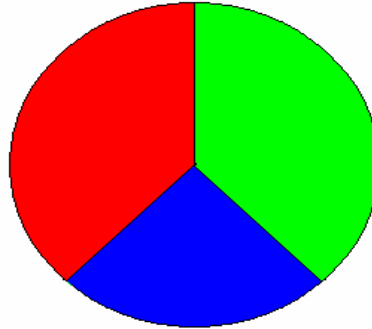
¹⁵ Ondersteuning en mobiliseren vanuit netwerken, L. Mur en N. Heijs

Sociale netwerkontwikkeling voor mensen met een verstandelijke beperking

- Vrienden en kennissen. Onder deze laatste kan van alles vallen. Bijvoorbeeld je buurman, maar ook je collega. Voor deze sector kan men bewust kiezen. Je kan zelf bepalen of je je netwerk uitbreidt of dat je het laat zoals het is. Duidelijk is dat dit altijd in beweging zal zijn omdat er mensen bijkomen en weggaan.
- Maatschappelijke diensten. Hieronder vallen diensten waar regelmatig gebruik van kan worden gemaakt. Bijvoorbeeld de huisarts, tandarts of maatschappelijke hulpverlening. Iedereen kan van deze diensten gebruik maken, echter per persoon zal het gebruik ervan verschillend zijn. Bijvoorbeeld in tijden van ziekte zal er meer een beroep worden gedaan op de huisarts.

In het onderstaande cirkel wordt duidelijk dat een netwerk uit verschillende sectoren bestaat, echter deze cirkel kan voor iedereen verschillen. De een zal meer met vrienden en familie hebben dan met bijvoorbeeld maatschappelijke diensten.

Rood: Familie (en partner)
Blauw: Vrienden en kennissen.
Groen: Maatschappelijke diensten

Figuur 1.1

Door een aantal sectoren te onderscheiden kun je een verdeling laten zien welke sectoren er dichter bij een persoon in een netwerk staan.

Dit zal per persoon verschillend zijn, de één hecht meer waarde aan vrienden dan aan familie en de ander juist andersom.

Daarbij zal het netwerk van sommigen uitgebreid zijn terwijl iemand anders het beperkt tot een aantal mensen. Dat is per individu verschillend.

- Onderlinge afhankelijkheid

De afhankelijkheid van netwerkliden onderling is voor iedereen verschillend. De één zal meer afhankelijk zijn dan de ander. Als je van een ander afhankelijk bent, dan oefent deze als het ware een bepaalde macht over je uit. Je bent zelf verantwoordelijk voor wat je hier mee doet. Op lange termijn merk je dat een persoon die belangrijk is (bijna) niet vervangbaar is.

- Bereikbaarheid

Niet alle leden van het netwerk kunnen direct worden bereikt, bijvoorbeeld omdat niet iedereen in de buurt woont. Daarbij kan het voorkomen dat niet iedereen in staat is om langs te komen of contact op te nemen.

Ook kunnen familieleden en vrienden verhuizen waardoor het directe contact minder kan worden. Gelukkig zijn er een aantal middelen ontwikkeld waardoor men contact met elkaar kan houden, bijvoorbeeld de telefoon en het internet.

- Gevarieerdheid

De mensen in een netwerk kunnen onderling flink van elkaar verschillen. Daaronder wordt onder andere verstaan; geslacht, leeftijd, godsdienst en beroep. Het tegenovergestelde kan echter ook plaatsvinden bijvoorbeeld; dezelfde godsdienst en beroep.

De bovengenoemde voorbeelden zeggen allebei wat over het netwerk. Als men dezelfde overtuiging heeft is de verbondenheid onder elkaar groter. Als mensen in een netwerk flink van elkaar verschillen kunnen er sneller conflicten ontstaan.

- Dichtheid

Hier spreken we van onderlinge verbondenheid. Als men dezelfde waarden en normen deelt zal de onderlinge verbondenheid groter zijn. Dit netwerk is minder toegankelijk voor mensen met andere waarden en normen.

Is de verbondenheid minder groot dan zal men zich sneller vergelijken met anderen mensen. De kans is groter dat je dan een beeld over jezelf vormt uit verschillende waarden en normen. Als men uit een

dicht netwerk komt zal men zich richten op mensen binnen het netwerk en zich ontwikkelen door de waarde en normen uit het netwerk.¹⁶

Vanuit de bovenstaande situatie kan de conclusie worden getrokken dat de samenstelling en grootte van een sociaal netwerk van persoon tot persoon kan verschillen. Toch is het maar de vraag of je dat altijd zelf in de hand hebt. Soms ben je niet in staat om de grootte van het netwerk te bepalen.

3.2.3 Een netwerk in kaart brengen

Om een beeld te krijgen wie er functioneert in een netwerk kan deze in kaart worden gebracht. Zoals eerder geschreven kan er onderscheid worden gemaakt in; maatschappelijke diensten, vrienden en kennissen, familie (en partner).

Om een netwerk in kaart te brengen wordt er een cirkel gemaakt en wordt de persoon in het midden geplaatst.¹⁷

Aan de hand van de cirkel wordt deze ingedeeld aan de hand van de bovenstaande sectoren. Door iedereen te plaatsen in de cirkel kan er een beeld worden geschetst wie er het dichtste bij een persoon staat. En kan er antwoord worden gegeven op de volgende vragen;

- Welke structurele kenmerken vertoont het netwerk
- Welke functies vervult het netwerk
- Hoe heeft het netwerk zich ontwikkeld

3.3 De opbouw en functies van een sociaal netwerk.

Een netwerk heeft meerdere functies, daarbij speelt de opbouw van een sociaal netwerk een grote rol. Hoe dit eruit ziet en wat dit betekent willen wij in deze paragraaf verder toelichten.

3.3.1 Functies van een sociaal netwerk

Zoals eerder beschreven kun je in een sociaal netwerk verschillende functies onderscheiden. Deze functies worden hieronder in het kort weergegeven.

- Emotionele steun

Hieronder valt onder andere, begrip, aandacht, liefde, betrokkenheid, respect enzovoorts. Als iemand zich in een probleemsituatie bevindt, dan hebben mensen vaak betrokkenheid nodig van anderen. Er wordt emotionele steun ervaren als mensen kunnen huilen, een luisterend oor wordt geboden of dat er respect voor mensen is.

- Cognitieve steun

Kort gezegd denken mensen met je mee in een situatie. Bijvoorbeeld: je komt bij een vriend/ vriendin en je deelt je zorgen of probleem. Soms heb je raad of advies nodig van mensen alvorens er een beslissing wordt genomen. Zij kunnen je laten inzien wat het betekent en welke invloed het kan hebben. Dit valt onder cognitieve steun

- Waardering

Het is belangrijk om te weten dat mensen je in problematische situaties waarderen tot de persoon wie je bent. Als men gewaardeerd wordt tot de persoon die hij of zij is dan geeft dat vertrouwen in het netwerksysteem.

- Normatieve steun

Iedereen heeft eigen waarden en normen. Daarom is belangrijk dat men hierin gesteund wordt. Normen helpen mensen om keuzes te maken zonder dat mensen zich daar onzeker over voelen. Doordat dit gedaan wordt kan men gedrag van anderen op waarde schatten en zelf passend gedrag vertonen in een desbetreffende situatie.

¹⁶ Bouwen aan netwerken, H. Hendrix pag. 60 t/m 66.

¹⁷ Bouwen aan netwerken H. Hendrix pag 58

Competent begeleiden van mensen met een verstandelijke beperking C. den Besten en A. van Vulpen hfst 6

Marion Platenkamp en Dianne Kortjes, Hogeschool Windesheim 2007/2008

- Sociaal contact

Zoals eerder vermeld in dit verslag kunnen wij niet zonder andere mensen. We willen met anderen kunnen praten en van gedachten wisselen. Daarom is het functioneren van sociaal contact al een kenmerk op zich. Het geeft het gevoel om ergens bij te horen. Kortom, het vormt je identiteit.

- Materieel steun

Naast dat er sociaal contact wordt geboden is er soms ook materieel steun nodig. Hieronder kan worden verstaan: geld, onderdak, kleding, meubels enz.

- Praktische steun

Naast sociaal en materiele steun hebben we als laatste praktische steun. Daarmee bedoelen we bijvoorbeeld: oppassen, de planten water geven, auto repareren enz.

- Sociale en maatschappelijke invloed

Een netwerk om een mens heen kan veel betekenen. Anderen kunnen iets bewerkstellingen wat de centrale persoon in het netwerk niet alleen kan. Bijvoorbeeld het netwerk kan iemand helpen aan een baan. Kortom, men kan niet zonder een sociaal netwerk en daarin speelt de maatschappelijke invloed ook een grote rol. Het netwerk kan zich inzetten voor maatschappelijke acceptatie. Dat kan in het netwerk als grote steun worden ervaren.

Zoals hiervoor te lezen is bevat het netwerk dus meerdere functies. Echter hier kan per persoon verschillend aandacht aan worden gegeven bijvoorbeeld naar tijd, plaats en omstandigheden.

3.3.2 Opbouw van een sociaal netwerk

Zoals gezegd: een netwerk wordt samengesteld naar onze wensen en behoeften. Daarbij spelen waarden en normen een grote rol. Als dit niet op elkaar aansluit is de kans kleiner dat mensen tot het netwerk worden toegelaten. Maatschappelijke diensten spelen ook een belangrijke rol in een netwerk, in sommigen netwerken neemt het een centrale plaats in. Dit kan om verschillende redenen zijn, bijvoorbeeld omdat iemand somatische klachten heeft.

De opbouw van een sociaal netwerk begint al vroeg, kinderen krijgen op school vrienden en vriendinnen die binnentreden in het sociaal netwerk. Als kinderen naar een vervolgopleiding gaan is er al een verschuiving te zien in het netwerk. Er komen nieuwe mensen bij en er gaan mensen weg. Ieder persoon van jong tot oud zal dit ervaren. We gaan naar een nieuwe school en krijgen een andere baan, in beide gevallen zullen er nieuwe mensen het netwerk betreden.

Van de opbouw van het sociaal netwerk zijn wij uitgegaan van een gemiddeld functioneerde persoon in de maatschappij.

De opbouw van een netwerk voor mensen met een beperking is ingewikkelder. Hier willen we in hoofdstuk 5 verder op in gaan.

3.4 De ontwikkeling van een sociaal netwerk

Ieder netwerk is voortdurend in beweging, een netwerk verandert van tijd tot tijd. Een netwerk maakt dus ontwikkeling door. Hoe dit er uit ziet en wat dit betekent wordt in deze paragraaf verder toegelicht.

3.4.1 Verschillende fases van netwerkontwikkeling

Netwerken kunnen zich in verschillende fases bevinden. Ze kunnen zich afbreken of juist verder ontwikkelen. Je krijgt een nieuwe baan of wordt ontslagen, er komen vrienden bij of vertrekken uit het netwerk. Daar kunnen wij niet altijd invloed op uitoefenen. Het gaat buiten onze macht om.

Toch is het in beweging blijven van een netwerk erg belangrijk, het is een gezonde ontstane situatie. Het houdt de stabiliteit van een netwerk in evenwicht. Tevens kunnen er nieuwe inzichten worden opgedaan.

Er kan echter ook van het tegenovergestelde sprake zijn. Je kunt zelf invloed uitoefenen op bijvoorbeeld de keuze van een partner of een baan. Deze ontwikkelingen in het netwerk kunnen bewust en actief op gang worden gebracht. De kenmerken van een netwerk spelen hier een rol in. Als men niet genoeg steun ervaart uit het netwerk zal men minder snel actie ondernemen.

Het netwerk kan ook een andere functie hebben. Bijvoorbeeld bij het zoeken naar een baan kun je mensen uit je netwerk raadplegen. Daardoor kun je op het spoor van een vacature komen.

3.4.2 De duur van een netwerk

Een ander belangrijk aspect van een netwerk is de duur van de relatie van de centrale persoon met andere netwerkleden. Hoe langer je de netwerkleden kent hoe meer vertrouwen je kan krijgen in je netwerkleden. Daardoor zal de relatie met de netwerkleden ook stabiel worden.

Als er sprake is van een vertrouwelijke relatie met een netwerklid zal deze niet snel worden opgegeven.

Als laatste willen wij benoemen dat niet elke verandering in een netwerk positief hoeft te zijn. Er kan ook iemand overlijden of er kan een scheiding plaatsvinden, ook dit zijn veranderingen in een netwerk en kan ook de duur van een netwerk bepalen.

Kortom het netwerk is voortdurend in ontwikkeling in elke fase van ons leven.

3.5 De menselijke behoefte aan een netwerk

In paragraaf 2.1.1 staat beschreven dat ieder mens een netwerk nodig heeft om zichzelf te kunnen ontwikkelen, om er in tijd van nood op te kunnen steunen en terug te kunnen vallen.

Dat betekent dat een netwerk voor iedereen van wezenlijk belang is.

Maar wat is nu precies de menselijke behoefte aan een netwerk? Dit willen wij in de deze paragraaf toelichten.

3.5.1 Sociale steun

Sociale steun uit een netwerk helpt mensen in moeilijke situaties het geheel te overzien en kan ondersteuning bieden bij problemen. Vaak zal deze steun vanuit het netwerk worden gegeven, maar het kan ook gebeuren dat deze steun achterwege blijft of dat het onvoldoende is.

Juist dan komt de behoefte aan een netwerk naar voren. Want wat gebeurt er als er onvoldoende terug kan worden gevallen op het netwerk?

Naar onze mening kunnen er zich dan verschillende situaties voordoen:

- Mensen worden eenzaam en durven geen hulp te vragen uit onzekerheid.
- Mensen kunnen in een hulpverleningscircuit komen. Dit kan ook gebeuren als mensen wel steun krijgen uit het netwerk.

Het omzien naar elkaar speelt hierin een belangrijke rol. Maar als we naar de maatschappij kijken zien wij vooral individualisering. Persoonlijke belangen en eigen verantwoordelijkheden staan steeds meer centraal. Het omzien naar elkaar vermindert steeds meer. Dit komt mensen niet ten goede, juist omdat we sociale wezens zijn.

Dit zal een probleem zijn dat zich steeds meer zal openbaren. Alleen dit zijn wij niet gewend, wij zijn gewend geraakt aan de steun en hulp.

Als hulpverleners zullen wij hier blijvend aandacht aan moeten geven.

Voor ons is de eerste stap gezet om inzicht te krijgen in een sociaal netwerk.

3.6 Samenvatting

Ieder mens heeft een sociaal netwerk nodig om zichzelf te kunnen ontwikkelen, erop te kunnen steunen en in tijden van nood op terug te kunnen vallen. Hoe dit netwerk eruit ziet is per mens verschillend.

In het netwerk kan een onderscheid gemaakt worden in persoonlijke contacten en informele contacten. We zoeken contacten waar we ons veilig en fijn bij voelen.

Een netwerk is dus onmisbaar voor een mens maar wordt vastgesteld aan onze wensen en behoeften.

Persoonlijke contacten zullen aan het netwerk worden toegevoegd als we ons veilig en geaccepteerd voelen bij een persoon

Soms is de opbouw van een sociaal netwerk niet voor iedereen vanzelfsprekend, er kunnen zich dan problemen voordoen bij de netwerkontwikkeling. Bijvoorbeeld door onvoldoende sociale vaardigheden.

De betekenis van een sociaal netwerk en hoe mensen hierin met elkaar omgaan is sociaal en cultureel bepaald. De mensen met wie je omgaat bepalen de invulling van een sociaal netwerk. Daarbij zal het netwerk van sommigen uitgebreid zijn terwijl iemand anders het beperkt tot een aantal mensen. Dat is per individu verschillend.

Een netwerk heeft meerdere functies, daarbij speelt de opbouw van een sociaal netwerk een grote rol. Hier kunnen verschillende fases aanwezig zijn. Netwerken kunnen zich afbreken of juist verder ontwikkelen. Je krijgt een nieuwe baan of wordt ontslagen, er komen vrienden bij of vertrekken juist uit het netwerk. Verschillende functies van een netwerk zijn; emotionele, cognitieve steun en sociaal contact.

Sociale steun uit een netwerk helpt mensen in moeilijke situaties het geheel te overzien en kunnen ondersteuning bieden bij problemen. Vaak zal deze steun vanuit het netwerk worden gegeven, maar het kan ook gebeuren dat deze steun achterwege blijft of dat het onvoldoende is. Hier spreken we van problemen bij netwerkontwikkeling.

4. Samenleving en sociaal netwerk.

- **Inleiding**
- **4.1 Al bestaande hulpverlening binnen de samenleving**
 - 4.1.1 Stichting MEE
 - 4.1.2 Wet Maatschappelijke Ondersteuning
 - 4.1.3 Projecten zorg en welzijn
 - 4.1.4 Levensboek
 - 4.1.5 Wegwijs in Utrecht
 - 4.1.6 Ontmoetingsgroep de Wilg
 - 4.1.7 StandBij
- **4.2 Samenvatting**

Inleiding

Binnen de samenleving zijn er verschillende manieren en methodieken waarop wij ons sociale netwerk kunnen uitbreiden of in stand kunnen houden.

De manieren en methodieken zijn soms ontwikkeld voor een bepaalde doelgroep maar kunnen voor iedereen geschikt zijn.

Om een brede kijk te geven op ons onderzoek, onderzoeken wij wat er in de samenleving al aanwezig is op het gebied van sociale netwerkontwikkeling.

4.1 Al bestaande hulpverlening binnen de samenleving

In dit hoofdstuk willen wij ons richten op wat er al bestaat in de hulpverlening ten aanzien van netwerkontwikkeling.

Wat deze manieren en methodieken individueel inhouden, wordt in dit hoofdstuk kort toegelicht.

4.1.2 Stichting MEE

Stichting MEE Gelderland heeft een internet site ontwikkeld waarin vrijetijdsbesteding centraal staat. Met een eenvoudig zoekformulier kan men specifiek zoeken in het vrijetijdsaanbod van sport en spel, recreatie en ontmoeting, cursussen en opleidingen.

Er zijn al ruim 750 activiteiten voor mensen met een:

- verstandelijke beperking of moeilijk lerend
- lichamelijke beperking
- zintuiglijke beperking
- autisme spectrum stoornis
- meervoudige beperking
- niet-aangeboren hersenletsel
- psychische beperking
- chronische ziekte

VrijetijdsPortaal.nl is een initiatief van de drie Gelderse MEE's in samenwerking met Spectrum Gelderland. De Provincie Gelderland heeft het project financieel ondersteund.¹⁸

Naast deze internetsite heeft stichting MEE in twee regio's een netwerk tot stand gebracht voor mensen met een verstandelijk beperking.¹⁹

Het gaat om de volgende netwerken:

Zaltbommel en Maasdriel:

- Maatjesproject voor jongeren van 16 tot 25 jaar met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking;
- Sportdag voor jongeren met en zonder beperking;
- Kookclubje en doe-groep voor kinderen tot 12 jaar met een lichamelijke beperking.

Westervoort en Duiven:

- Vraag- en aanbodinventarisatie van mogelijkheden voor en behoefte aan vrijetijdsbesteding voor mensen met een beperking;
- Behoeftte aan deskundigheidsbevordering van vrijwilligers.

4.1.2 Wet Maatschappelijke Ondersteuning

In de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning zijn een aantal prestatievelden ondergebracht.

Als we kijken naar de sociale omgang naar elkaar zien we dat de gemeente hier ook een rol in speelt. Het gaat om het volgende prestatieveld;

- Het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten.²⁰

¹⁸ <http://www.vrijetijdsportaal.nl/activiteiten.asp>

¹⁹ http://www.meegeldersepoort.nl/viewpage.asp?pag_id=555#kwartiermaken

²⁰ <http://www.invoeringwmo.nl/WMO/nl-NL/Prestatievelden/PV1.htm>

Dat betekent dat de gemeente de sociale samenhang op verschillende manieren kan beïnvloeden. Elke gemeente kan hier zijn eigen invulling aan geven. Bijvoorbeeld zorgen voor aantrekkelijke plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, een wijkcentrum waarin verschillende zorg- en welzijnsfuncties worden gecombineerd, of een sportvereniging. Voor gemeenten bestaan veel mogelijkheden om hier invulling aan te geven. Toch moet er ook inzet van de mensen zelf zijn. Als mensen niet deelnemen aan de aangeboden activiteiten kunnen bovenstaande activiteiten geen doorgang vinden.

Ook hier kan weer een taak van de gemeente liggen om het activiteitenaanbod te laten aansluiten op de wensen van de mensen. Echter moet hierbij een onderscheid worden gemaakt in het activiteitenaanbod. Veelal zijn activiteiten gericht op specifieke doelgroepen.

Vaak is het (op de lange termijn) voordeliger om oplossingen te kiezen die niet voor specifieke doelgroepen maar voor iedereen bruikbaar zijn. Dit zorgt er tevens voor dat mensen meer mogelijkheid krijgen om direct of meer op afstand elkaar tegen te komen en/of elkaar te ontmoeten. Bijvoorbeeld:

- Een buurtsuper waarin bewoners elkaar kunnen spreken. Het lijkt alsof dit niet belangrijk is, maar als deze wegvalt, zijn het niet alleen de boodschappen, maar ook de sociale contacten.
- Een bejaardenhuis waar ook de buurtbewoners kunnen komen eten.
- Een boodschappendienst voor het bezorgen van eten en medicijnen.

Na het onderzoeken van bovenstaande informatie, kan de conclusie worden getrokken dat de gemeenten ook een belangrijke rol spelen in sociale netwerken.

4.1.3 Projecten zorg en welzijn

Als we verder kijken zijn er een aantal projecten van zorg en welzijn aanwezig voor ouderen. Dit wordt onderverdeeld in doel, aanpak/ werkzaamheden/ fasering.

Doel: ²¹

De oudere uit een dreigend isolement te halen en te houden door een netwerk op te bouwen van waaruit steun ontvangen kan worden

Aanpak/ werkzaamheden/ fasering:

Op basis van behoeftanalyse en netwerkanalyse wordt de behoefte van de oudere afgestemd op het te vormen netwerk.

Op basis van signalering door deskundigen als artsen en maatschappelijk werkers wordt rondom een éenzame oudere een netwerk van hulpverleners gecreëerd.

Met de oudere nagaan welke groep van 6 personen iets voor de oudere kan betekenen. Uitgangspunt: netwerkleiden uit het bestaande netwerk van de oudere vinden.

Doel: ²²

Ouderen die weinig of geen contacten hebben weer actief laten deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Aanpak/ werkzaamheden/ fasering:

Op basis van individuele trajecten en een groepsgerichte benadering worden ouderen (langdurig) begeleid in het opbouwen van nieuwe sociale netwerken.

Ouderen kunnen zichzelf aanmelden, maar veel ouderen worden ook benaderd na doorverwijzing van de huisarts of van signalen vanuit de buurt.

Voor iedere oudere wordt een persoonsgerichte benadering toegepast waarbij in aanvang het vertrouwen opbouwen met de oudere centraal staat. Wanneer de oudere instemt met de begeleiding wordt er een plan van aanpak opgesteld waarbij zonodig samengewerkt wordt met de huisarts, thuiszorg, Riagg, maatschappelijk werk, vrijwillige hulpverlening en politie.

²¹ http://www.projectenzorgenwelzijn.nl/epr.nizw?Event=11,4&pj_id=47770

²² http://www.projectenzorgenwelzijn.nl/epr.nizw?Event=11,4&pj_id=20202

4.1.4 Levensboek

Voor verschillende doelgroepen is een levensboek ontwikkeld. Een levensboek bevat persoonlijke verhalen of herinneringen van iemand in zijn of haar levensloop.²³ In een levensboek vind je onder andere; foto's en teksten die betrekking hebben op gebeurtenissen en voorvallen uit iemands leven. Bijvoorbeeld foto's van het ouderlijk huis of foto's van vrienden en familie.

De volgende onderwerpen kunnen aan bod komen in een levensboek:

- Het gezin waar men is geboren en opgegroeid.
- Wonen
- School en werk
- Vrije tijd
- Vriendschap en liefde
- De persoon
- De wereld om de persoon heen

Familieleden zijn hierbij vaak een belangrijke informatiebron. Ook verhoogt het samen bezig zijn met een levensboek het gevoel van veiligheid en geborgenheid. Het zelfvertrouwen neemt toe en gevoelens van eventuele angst verminderen.

4.1.5 Wegwijs in Utrecht

Wegwijs is een cliëntgestuurde organisatie met diverse projecten voor en door (ex-) cliënten in de Geestelijke Gezondheids Zorg.²⁴

Wegwijs onderhoudt contacten met vele patiënten- en cliëntenorganisaties en kan soms als platform fungeren om activiteiten van andere organisaties op te starten, met name in de stad Utrecht en randgemeenten.

Een aantal voorbeelden:

- Familie Buur.

Familie Buur bemiddelt in contacten tussen mensen. Dat houdt in dat mensen die zich ingeschreven hebben, aan elkaar gekoppeld worden. Daarbij word er gekeken naar ieders individuele behoefte en wensen. Gemeenschappelijke interesses en activiteiten zijn de basis van het contact. Samen ondernemen de deelnemers regelmatig leuke activiteiten.

- De vriendendienst

De Vriendendienst bemiddelt in sociaal contact tussen deelnemers (met een psychiatrische achtergrond) en vrijwilligers. Concreet wil dat zeggen dat de Vriendendienst een deelnemer en een vrijwilliger voor een jaar koppelt op basis van gelijke interesses, hobby's en wensen. Een koppel onderneemt enkele uren per week of per twee weken 'gewone' alledaagse of bijzondere bezigheden.

4.1.6 Ontmoetingsgroep De Wilg

Ontmoetingsgroep de Wilg is een samenwerkingsproject tussen de Stichting welzijn ouderen IJsselstein en de Wilg. De Wilg is een vrijetijds- en vormingscentrum voor mensen met een lichte verstandelijke beperking. Vaak hebben deze mensen gewerkt bij dagbesteding of in een sociale werkomgeving. Nu hebben deze mensen behoefte aan activiteiten die bij hun levensfase passen. Het kunnen bijvoorbeeld mensen zijn die begeleid zelfstandig wonen.

Er worden bijeenkomsten georganiseerd tussen beide groepen met het doel dat isolatie kan worden voorkomen maar dat het netwerk kan worden uitgebreid.²⁵

²³ <http://www.cipo.org/thema-archief/thema%20levensboeken.htm#wat%20is%20een%20l>

²⁴ <http://wegwijs.org/>

²⁵ <http://www.faq-eindhoven.nl/>

4.1.7 StandBij

StandBij is een vrijwilligersorganisatie die in de Friese gemeente actief is. Ze werken voor mantelzorgers die de dagelijkse zorg hebben voor iemand met een handicap of een ziekte die niet alleen gelaten kan worden. De vrijwilliger vervangt dan voor korte tijd de mantelzorger. De stichting werkt voor jong en oud.²⁶

4.2 Samenvatting

In de maatschappij zijn verschillende manieren en methodieken om ons sociale netwerk te verbreden. Wij hebben ons beperkt op wat er aanwezig is binnen de hulpverlening. De volgende methodieken zijn aanwezig binnen de hulpverlening:

Stichting MEE Gelderland heeft een internet site ontwikkeld waarin vrijetijdsbesteding centraal staat. Met een eenvoudig zoekformulier kan men specifiek zoeken in het vrijetijdsaanbod van sport en spel, recreatie en ontmoeting, cursussen en opleidingen.

*In de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning zijn een aantal prestatievelden ondergebracht. Als we kijken naar de sociale omgang naar elkaar speelt de gemeente hier ook een rol in. Het gaat om het volgende prestatieveld;
Het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten.
De gemeente speelt een belangrijke rol in sociale netwerkontwikkeling.*

In de zorg en welzijn zijn een aantal projecten speciaal voor ouderen ontwikkeld. Dit heeft onder andere als doel de oudere uit zijn of haar isolement te halen of te houden.

Voor verschillende doelgroepen is een levensboek ontwikkeld. Een levensboek bevat persoonlijke verhalen of herinneringen van iemand in zijn of haar levensloop. In een levensboek vind je onder andere; foto's en teksten wat betrekking heeft op gebeurtenissen en voorvallen uit iemands leven.

Wegwijs is een cliëntgestuurde organisatie met diverse projecten voor en door (ex-) cliënten in de Geestelijke Gezondheids Zorg. Wegwijs onderhoudt contacten met vele patiënten- en cliëntenorganisaties en kan soms als platform fungeren om activiteiten van andere organisaties op te starten, met name in de stad Utrecht en randgemeenten.

Ontmoetingsgroep de Wilg is een samenwerkingsproject tussen de Stichting welzijn ouderen IJsselstein en de Wilg. De Wilg is een vrijetijds- en vormingscentrum voor mensen met een lichte verstandelijke beperking. Vaak hebben deze mensen gewerkt bij dagbesteding of in een sociale werkomgeving. Nu hebben deze mensen behoefte aan activiteiten die bij hun levensfase passen.

²⁶ <http://www.stand-byfryslan.nl>

5. Verstandelijk beperkten en een sociaal netwerk

- **Inleiding**
- **5.1 Mensen met een verstandelijke beperking en een netwerk**
 - 5.1.1 Het sociale leven van mensen met een verstandelijke beperking
 - 5.1.2 Mensen met een verstandelijke beperking en hun netwerk
 - 5.1.3 Het netwerk in kaart brengen
 - 5.1.4 Het netwerk versterken
 - 5.1.5 Het netwerk uitbreiden
- **5.2 Zaken die de cliënt zelf kan doen binnen sociale netwerkontwikkeling**
 - 5.2.1 Contacten met andere mensen met een verstandelijke beperking
 - 5.2.2 Succesfactoren van de cliënt
 - 5.2.3 Knelpunten van de cliënt
- **5.3 Zaken die de leiding en familie kan doen om de cliënt te ondersteunen**
 - 5.3.1 De begeleiding
 - 5.3.2 De organisatie
 - 5.3.3 De familie
 - 5.3.4 Het netwerk
 - 5.3.5 De vrijwilliger
 - 5.3.6 De maatschappij
- **5.4 Het stappenplan voor de begeleiding**
 - 5.4.1 De eerste stappen
 - 5.4.2 Tips om de kans van slagen zo groot mogelijk te maken
 - 5.4.3 Begeleider en cliënt
 - 5.4.4 Wat je kunt doen als het contact niet goed verloopt
- **5.5 Samenvatting**

Inleiding

In hoofdstuk 3 is al behandeld wat een sociaal netwerk is, waaruit een sociaal netwerk bestaat, wat de functies zijn van een sociaal netwerk, hoe de opbouw en de ontwikkeling ervan is en wat de menselijke behoefte is om een sociaal netwerk te hebben.

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op dit thema, door het specifiek toe te spitsen op mensen met een verstandelijke beperking.

5.1 Mensen met een verstandelijke beperking en een netwerk

Deze paragraaf behandelt nog wat algemene informatie over mensen met een verstandelijke beperking en hun sociale leven en hun sociale netwerkontwikkeling en er wordt uitgelegd hoe je een netwerk in kaart kunt brengen, hoe je een netwerk kunt versterken en hoe je een netwerk kunt uitbreiden.

5.1.1 Het sociale leven van mensen met een verstandelijke beperking

In het verleden werd er geen of nauwelijks aangedacht geschonken aan het sociale leven van verstandelijk beperkten. Maar in de loop der jaren veranderde dat. Was sociale ondersteuning vroeger een middel tot een doel, nu wordt sociale ondersteuning als doel op zich gezien. Belangrijk hierbij is de sociale interactie. En die sociale interactie en de vriendschappen bleek bij mensen met een verstandelijke beperking gering te zijn. Om dit te veranderen begon men veel aandacht te geven aan sociale netwerken.

Een model om het sociale leven te beschrijven kan zijn:

- *het sociale netwerk van een persoon*
 - *de sociale interactie binnen dat sociale netwerk*
 - *de stabiliteit van dat sociale netwerk*
 - *de sociale ondersteuning die de betrokken persoon in dat sociale netwerk krijgt*
- (Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap Smit/van Gennep, p. 157)

Voor mensen met een verstandelijke beperking betekent een sociaal netwerk dat hij/zij sociale relaties heeft die kunnen helpen om goed om te kunnen gaan met de lasten en tegenslagen in het dagelijkse leven. Zoals al eerder beschreven in hoofdstuk 2.3.1 worden hierbij de volgende functies onderscheiden:

- affectieve ondersteuning (emotionele stabiliteit van de betrokkene instandhouden of tot stand brengen)
- cognitieve ondersteuning (informereren)
- praktische ondersteuning
- behoud van sociale identiteit (door lid te zijn van verschillende groepen en verschillen rollen op zich te nemen)
- creëren van sociale contacten (waaronder dus uitbreiding van het sociale netwerk!!!)

In elke levensfase heeft het sociale netwerk een andere specifieke betekenis. Er worden 3 levensfasen onderscheiden:

1. de vroege kinderjaren
2. de schoolperiode
3. de volwassen leeftijd

De vroege kinderjaren

Wanneer bij een jong kind blijkt dat het verstandelijk beperkt is, heeft dit invloed op het hele gezin. Vaak worden de contacten met de buitenwereld minder, terwijl het gezin juist veel sociale ondersteuning nodig heeft. Maar door dit verminderde contact kan het zijn dat het gezin in een sociaal isolement terecht komt.

Om een dreigend sociaal isolement te voorkomen is het nodig dat het gezin professionele ondersteuning krijgt, om te leren gebruik te maken van de sociale ondersteuning die een sociaal netwerk met zich meebrengt.

De schoolperiode

Doordat kinderen met een verstandelijke beperking vaak naar speciale scholen gaan ontwikkelt het sociale leven zich niet zoals bij kinderen die naar een reguliere school gaan. Het mooiste zou zijn als kinderen met een verstandelijke beperking ook gewoon naar een reguliere school zouden kunnen, mits de andere kinderen dan wel openstaan voor een sociale relatie met het kind met de verstandelijke beperking. De houding van de leerkrachten en de ouders zijn hierbij doorslaggevend. Of de sociale integratie slaagt op school hangt dus af van zowel het betrokken kind en zijn ouders als de andere kinderen en hun ouders en de leerkrachten. Het kan lukken, maar het is zeker geen garantie.

De volwassen leeftijd

Ook al doen mensen met een verstandelijke beperking mee aan activiteiten, dat wil nog niet zeggen dat het er ook sociale relaties door ontwikkelt. Meestal is deelname meer kijken dan daadwerkelijk meedoen. Het aanleren van sociale vaardigheden lijkt hierin nauwelijks te werken, maar actief helpen om sociale contacten aan te gaan wel.²⁷

5.1.2 Mensen met een verstandelijke beperking en hun netwerk

Wanneer iemand een verstandelijke beperking heeft is het netwerk van deze persoon vaak niet al te groot. De persoon heeft weinig vriendschapsrelaties en weinig contacten buiten de eigen kring. Vooral wanneer iemand beschermd woont, bestaat het netwerk hoofdzakelijk uit de medebewoners en de hulpverleners.

Het contact met hun vroegere netwerk verwatert en de intensiteit van het contact met de familie is ook niet groot. Wel komt het vaak voor dat 1 of enkele familieleden zich in grotere mate betrokken voelen bij de persoon.

Hulpverleners betekenen vaak veel voor mensen met een verstandelijke beperking, met als gevolg dat de cliënt afhankelijk gaat worden van de hulpverlener. Ze gaan de hulpverlener als onderdeel van hun netwerk zien, terwijl dat andersom niet het geval is. Er is een discussie of hulpverleners in hun vrije tijd met cliënten om mogen gaan, want werk en privé moeten gescheiden gehouden worden. Maar dit soort contacten kunnen ook gezien worden als een brug naar integratie.

Zoals al eerder genoemd, het netwerk van mensen met een verstandelijke beperking beperkt zich vaak tot medebewoners, hulpverleners en eventuele familie. Maar mensen met een verstandelijke beperking die in een 'normale' woonwijk wonen, missen al de medebewoners. Die houden dus alleen de hulpverleners en eventuele familie over. En dan is het vaak ook nog zo dat als deze mensen zelfstandig wonen, ze maar een paar uur per week begeleiding krijgen. Dan blijft er niet veel contact met de buitenwereld over. Dit alles heeft grote invloed op de cliënt en juist daar wordt te weinig aandacht aan besteed. Belangrijk is om aandacht te schenken aan het verbeteren, uitbreiden en in standhouden van het sociale netwerk. Een goed netwerk zal als gevolg hebben dat de cliënt zich beter voelt, die paar mensen die al wel deel uit maakten van het netwerk staan er niet meer alleen voor, de kwaliteit van het leven neemt toe en door steun vanuit het netwerk is het minder snel noodzakelijk om geïndiceerde hulp in te schakelen.²⁸

5.1.3 Het netwerk in kaart brengen

Het eerste wat je moet doen als je met een cliënt bezig gaat met sociale netwerkontwikkeling is het netwerk in kaart brengen of beschrijven. Dit gebeurt aan de hand van 5 stappen.

1. De netwerktekening

Inventariseer eerst met de cliënt wie hij op dit moment op zijn netwerktekening zou willen hebben. De cliënt moet de namen van de eventuele netwerkliden kennen, er moet een rechtstreekse relatie zijn, het afgelopen jaar moet er contact zijn geweest en de netwerkliden moeten belangrijk gevonden worden door de cliënt. Dit kan in positieve, maar ook in negatieve zin zijn. Wanneer iemand aan de eisen voldoet, mag hij op de netwerktekening komen.

Vervolgens ga je namen ordenen in categorieën: familiecontacten. Cliëntcontacten. Professionele contacten en samenlevingscontracten.

²⁷ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 156 t/m 159

²⁸ Mur/ De Groot 'Community support en hulpverleners' p. 61 t/m 63

Daarna teken je op een papier 3 cirkels om elkaar heen. De middelste cirkel is intimiteit, de cirkel daaromheen is vriendschap en de buitenste cirkel zijn kennissen. De cliënt komt in de middelste cirkel te staan, de netwerkleden krijgen een in de cirkels, maar hoe dicht de naam bij de cliënt staat hoe belangrijker de persoon is voor de cliënt.

Een voorbeeld van de netwerkk kaart is te vinden in de bijlage.

2. De analyse

Hierin ga je de structuur en de functies van de netwerktekening analyseren. Bij de structuur let je op de kenmerken, het aantal en de variatie. Bij het analyseren van de functies kijk je naar affectieve, sociale, praktische/instrumentale, cognitieve en integratiesteun (zie ook hoofdstuk 3.3.1).

Netwerkleden die in de binnenste cirkel staan geven voornamelijk sociaal-emotionele steun en netwerkleden uit de buitenste ring zijn er voornamelijk voor de praktische steun. Kijk samen welke steun de cliënt al krijgt en waar zijn verdere behoeftes liggen.

3. Het actieplan

De netwerktekening en de bevindingen van de analyses vormen de basis voor het actieplan.

Bespreek deze met de cliënt en bepaal met welk contact of doelen jullie als eerste aan de slag gaan. Om het overzichtelijk te houden moet je uitgaan van maximaal drie doelen tegelijkertijd en hou ook in de gaten dat minimaal twee van deze doelen op korte termijn haalbaar zijn, dit om de motivatie te bevorderen. Werk de doelen uit door af te spreken wat het doel concreet is, wat de acties zullen zijn en wat de taakverdeling is. Maak ook een nieuwe afspraak om de vorderingen te bespreken en stel onderwerpen vast die in een later stadium aan de orde zullen komen.

4. Het netwerk verder bekijken

Het kan zijn dat de voorgaande stappen te oppervlakkig zijn gebleken. Dat kun je ervoor kiezen om het netwerk wat verder te gaan bekijken. Er kan hierbij gedacht worden aan:

- de stabiliteit; hoelang bestaat het contact al, hoe oud is het netwerklid, hoe vaak is er contact en is het een vast contact of maar zo af en toe enz.
- de aard van de contacten; hoe vaak, waar, op welke manier?
- het gewicht; hoe belangrijk is het contact
- het initiatief; wie neemt het initiatief in de contacten (de cliënt, het netwerklid, de ouders, de leiding?)
- de bereikbaarheid; hoelang is de reistijd, heeft de reistijd negatieve invloed op het contact?
- de activiteiten; wat doet de cliënt met het netwerklid?
- de wensen; wat wenst de cliënt nog meer in het contact met het netwerklid?

5. De functieanalyse

Ook de functieanalyse kan uitgebreider gedaan worden dan besproken bij punt 3. Dit kun je doen door elke soort steun samen te bespreken. Dus per soort steun vragen welke mensen erbij horen, hoe de cliënt zich voelt in zulk soort situaties en wat de cliënt nog zou willen leren en verbeteren binnen deze steun.²⁹

5.1.4 Het netwerk versterken

- Ook al heeft de cliënt wel een netwerk, het kan zijn dat de cliënt graag wil dat deze versterkt wordt. Versterking van het sociale netwerk kan zinvol zijn voor:
- cliënten met vooral contacten die oppervlakkig zijn
- cliënten waarvan bepaalde netwerkleden uit beeld raken of dreigen te raken
- cliënten die wat anders willen met hun familie, vrienden en kennissen
- cliënten die meer hulp nodig hebben en willen kijken in hoeverre hun netwerk dit kan opvullen
- cliënten die met een bepaald netwerklid niet zo'n goede relatie hebben
- cliënten die op meer plekken is de samenleving willen komen
- cliënten die eens kritisch willen kijken naar hun bestaande netwerk en hun eigen rol hierin
- cliënten die moeite hebben met het aangaan van nieuwe contacten.

²⁹ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 49 t/m 84

Er zijn 5 activiteiten die ondernomen kunnen worden om het sociale netwerk te versterken:

- reanimeren; contacten die verminderd zijn weer herstellen en vastgeroeste contacten nieuwe impulsen geven (bijv. ergens anders afspreken, wat anders doen enz.)
- activeren; meer de kwaliteiten van de cliënt en het netwerklid inzetten en de betrokkenheid tussen de twee groter maken
- deblokkeren; zaken die de netwerkontwikkeling tegenzitten bespreken en oplossen
- intensiveren; dieper gaan in een contact, als er teveel contacten zijn keuzes maken welke contacten belangrijk zijn en behouden moet worden en het aangaan van een intieme of seksuele relatie
- onderhouden; tijd, energie en moeite steken om het netwerk naar tevredenheid te houden.³⁰

5.1.5 Het netwerk uitbreiden

Voor bepaalde cliënten kan het ook nut hebben om het sociale netwerk uit te breiden. Dit kan zinvol zijn voor:

- cliënten die een (te) klein netwerk hebben
- cliënten die niet een stabiel netwerk hebben
- cliënten die wensen hebben die niet worden gerealiseerd door het huidige netwerk
- cliënten die nieuwe mensen willen leren kennen
- cliënten die niet in staat zijn om bepaalde blokkades in het huidige netwerk op te heffen
- cliënten die op meer plekken in de samenleving willen komen
- cliënten die meer contact willen hebben in de buurt
- cliënten die gaan verhuizen of net zijn verhuist

Er zijn 12 basisstrategieën bedacht om het sociale netwerk van een cliënt uit te breiden.

1. *De dagelijkse omgeving inschakelen:* De dagelijkse omgeving heeft een minder hoge toegangsdempel. Probeer er achter te komen of het mogelijk is dat de cliënt mensen leert kennen vanuit bijvoorbeeld zijn werk, de sportclub enz. Maak samen een plan wie de cliënt wil leren kennen en hoe dat aangepakt gaat worden.
2. *Het bestaande netwerk van de cliënt inschakelen:* Ga na bij de reeds aanwezige netwerkliden of zij mensen kennen met wie de cliënt iets kan ondernemen. Wees hierbij wel concreet met wat de cliënt wil gaan doen, bijvoorbeeld naar de film.
3. *Het netwerk van de begeleider inschakelen:* Als begeleider heb je ook een netwerk. Jouw netwerk kan ook helpen bij de uitbreiding van het netwerk van de cliënt. Misschien ken je iemand die werkt bij een sportclub voor mensen met een verstandelijke beperking, of misschien hebben je iemand in de buurt die ook iemand zoekt om iets mee te ondernemen. Voor sommige begeleiders is dit een hele stap, omdat ze werk en privé strikt gescheiden willen houden. Een nadeel is ook dat de rol van de cliënt vrij passief is en je dus moet uitkijken dat hij niet het idee krijgt dat jij alles wel voor hem zult regelen.
4. *Naar de wijk kijken:* Ga op onderzoek uit naar wat de mogelijkheden allemaal zijn in de buurt als het gaat om sociale netwerkontwikkeling en leer vervolgens samen met de cliënt de buurt kennen. Op deze manier zal de cliënt zich sneller thuis gaan voelen in de buurt en de buurt kent de cliënt.
5. *Een steunpunt in de wijk creëren:* Openbare voorzieningen zijn voor mensen met een verstandelijke beperking vaak te hoog gegrepen. Om toch contacten te hebben met andere mensen is een georganiseerd ontmoetingsruimte in de wijk een optie. De medewerkers van deze plek kunnen de bezoekers stimuleren om dingen te gaan ondernemen en eventueel kunnen vrijwilligers hierin ondersteunen.
6. *Vrijwilligers werven:* Vrijwilligers zijn eigenlijk onmisbaar en kunnen bij verschillende activiteiten ingezet worden. Denk hierbij aan vormende en begeleidende activiteiten organiseren, bezoeken afleggen bij en met cliënten, mee gaan met cliënten uit eten of stappen, uitvoeren van klussen bij of met de cliënt.
7. *Zelf als vrijwilliger aan de slag gaan:* De cliënt kan zichzelf ook aanbieden als vrijwilliger, bijv. helpen in de kantine, wandelen met bejaarden enz. Door het vrijwilliger zijn zal je netwerk automatisch al uitbreiden door alle mensen die je tegenkomt.
8. *Je eigen werk creëren:* Hierbij kan gedacht worden aan betaalde klusjes, maar ook belangeloze inzet voor derden zoals auto wassen of boodschappen doen, van korte en van lange duur. Sta wel stil

³⁰ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 85 t/m 101

bij de aansprakelijkheid en voordat je de cliënt aan zoiets laat beginnen. Ook kan de cliënt zelf iets bij hem thuis organiseren of een clubje opzetten.

9: Betaalde bruggenbouwers aanstellen: Bruggenbouwers zijn mensen die de cliënt kunnen helpen om nieuwe relaties in gang te zetten, te ondersteunen en te onderhouden. Het zijn mensen die zelf midden in de samenleving staan en een groot sociaal netwerk hebben. Ze brengen eerst wat tijd met de cliënt door, om de cliënt te leren kennen en erachter te komen wat de wensen zijn. Vervolgens gaan ze op zoek naar mogelijkheden voor de cliënt zoals, contacten leggen binnen de samenleving namens de cliënt, de cliënt helpen bij de introductie in de (nieuwe) omgeving, ze bekijken de mogelijkheden van de netwerkliden om de cliënt te helpen, ze helpen de cliënt bij het zich nuttig maken binnen de samenleving etc. Dit alles doen ze in het belang van de cliënt.

10. Een steuncirkel opzetten: Een steuncirkel is een groep mensen uit het netwerk van de cliënt, die op bepaalde tijden bij elkaar komen om te helpen met het realiseren van doelen en wensen van de cliënt. Je maakt dus gebruik van de al aanwezige netwerkliden. Eigenlijk is het vergelijkbaar met de Eigen Kracht Conferentie.

11. Een vriendenkringsysteem opzetten: Dit houdt simpelweg in, het opzetten van een groep mensen die bijvoorbeeld wekelijks afspreken om leuke dingen met elkaar te doen. Vaak begint zo'n groep met 2 of 3 mensen, maar waarschijnlijk zal de groep zich snel uitbreiden.

12. Actief worden in een belangenvereniging: op verschillende plaatsen in Nederland kunnen cliënten lid worden van de belangenvereniging Onderling Sterk. Hier leren ze voor zichzelf en elkaar opkomen en leren ze om te gaan met de problemen die ze in het dagelijkse leven tegenkomen. Ook worden er naar aanleiding van die problemen acties ondernomen op gemeentelijk niveau.

Samen met de cliënt bepaal je welke strategie het beste past bij de cliënt. Combinaties van de verschillende strategieën zijn ook mogelijk en naar eigen inzicht in te vullen.³¹

5.2 Zaken die de cliënt zelf kan doen binnen sociale netwerkontwikkeling

Niet alleen de begeleiding kan een cliënt helpen met zijn sociale netwerkontwikkeling. De cliënt zelf kan er ook wel het nodige aan doen. In deze paragraaf behandelen we de punten die een cliënt kunnen helpen, maar we hebben ook aandacht voor de punten waar cliënten tegen aan kunnen lopen.

5.2.1 Contacten met andere mensen met een verstandelijke beperking

Belangrijk in het leven is dat je jezelf accepteert zoals je bent en dat je deel uitmaakt van een groep waarbinnen je je niet constant hoeft te bewijzen. Voor mensen met een verstandelijke beperking houdt dit dus in dat het van belang is om voldoende contacten met lotgenoten te hebben. Wanneer dit het geval is zal de cliënt zichzelf eerder accepteren, vertrouwen in zichzelf hebben en beter het leven aankunnen.

Voorals mensen met een licht verstandelijke beperking zullen hier moeite mee (kunnen) hebben. Ze willen niet gezien als iemand met een beperking, maar als iemand die wat moeilijker leert dan anderen. Alhoewel dit hun goed recht is, houdt dit wel in dat ze hun eigen situatie niet accepteren. Ze ontwijken contacten met andere mensen met een verstandelijke beperking en zo missen ze identificatiemogelijkheden, morele en emotionele steun.

Contact met lotgenoten is dus erg belangrijk, maar alleen maar contact met lotgenoten is ook niet goed. Mensen met een verstandelijke beperking kunnen veel leren van mensen zonder een verstandelijke beperking.

Het is dus belangrijk dat mensen met een verstandelijke beperking een netwerk ontwikkelen dat gevarieerd is en waarbij niet alleen de handicap een rol speelt. Belangstelling, interesse, belangen en persoonlijkheid behoren ook een rol te spelen.³²

³¹ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 103 t/m 136

³² Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 25 t/m 27

5.2.2 Succesfactoren van de cliënt

Uit onderzoek ('Hoezo, een netwerk' van Brettschneider en Wilken) zijn een aantal factoren gekomen die te maken hebben met en die kunnen bijdragen aan sociale netwerkontwikkeling:

1. Wanneer de cliënt aandacht heeft voor zijn eigen ontwikkeling en ontplooiing zal de aandacht voor sociale netwerkontwikkeling er vaak ook zijn. Dus eigenlijk moet de cliënt interesse hebben in zijn eigen leven.
2. Wanneer de cliënt een goede motivatie heeft zullen de resultaten beter zijn. Betrokkenheid van de cliënt in het beginstadium bij keuzes maken die te maken hebben met sociale netwerkontwikkeling is hierbij erg belangrijk.
3. Door de ontwikkeling van sociale vaardigheden zal de cliënt leren om zelf contacten te leggen.
4. Door het meedoen aan activiteiten in de samenleving kan het netwerk van de cliënt worden uitgebreid.³³

5.2.3 Knelpunten van de cliënt

Naast de succesfactoren ondervinden cliënten ook knelpunten. Er zijn overigens veel meer knelpunten dan succesfactoren, wat aangeeft dat het allemaal niet gemakkelijk is.

1. Wanneer een cliënt lang in een instelling heeft gewoond zal hij raar aankijken tegen het idee dat je ook buiten de instelling een netwerk kunt hebben.
2. Cliënten kunnen bang zijn dat er misverstanden zullen ontstaan wanneer ze contacten aangaan.
3. Cliënten vallen vaak tussen verschillende groepen in, omdat er verschil tussen het kunnen (praktisch) van een cliënt en het aankunnen (sociaal-emotioneel).
4. Het ontbreken van sociale vaardigheden.
5. De combinatie van hun beperking met andere problemen, zoals hechtingsproblematiek of autisme.
6. Cliënten zien vaak het nut van een sociaal netwerk niet en daardoor ook niet wat er gebeurt als je je netwerk niet voldoende onderhoudt.
7. De angst om door de mensen die geen verstandelijke beperking hebben te worden overvraagd.
8. Het gevaar om geobsedeerd te worden door het hebben van een sociaal netwerk. Een goed voorbeeld hiervan is het persé een vriend(in) willen hebben.
9. Een praktisch punt als het vervoer kan ook belemmerend werken.
10. En door gebrek aan geld is het ook niet altijd mogelijk om te werken aan sociale contacten.³⁴

5.3 Zaken die de leiding en familie kan doen om de cliënt te ondersteunen

In het vorige hoofdstuk staat beschreven wat een cliënt zelf kan doen aan zijn of haar sociale netwerkontwikkeling. Maar ook de leiding, de organisatie, de familie, het bestaande netwerk, de vrijwilligers en de maatschappij kunnen hun invloeden uitoefenen. Ook hier worden weer de positieve punten behandeld en de punten die sociale netwerkontwikkeling juist tegengaan.

5.3.1 De begeleiding

Als begeleider is het van belang om jezelf af te vragen of je cliënt voldoende contacten heeft om het te gaan redden wanneer hij zelfstandig zou gaan wonen. En wanneer de cliënt als zelfstandig woont moet je je als begeleider afvragen of de contacten de cliënt voldoende helpen om het zelfstandig te redden. Is het antwoord hierop 'nee', dan moet daar wat aan gedaan worden. Vaak komen begeleiders er te laat achter dat het sociale netwerk niet voldoende is. Er moet daarom binnen de begeleiding genoeg aandacht worden besteedt aan het ontwikkelen en in stand houden van een sociaal netwerk.

³³ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p. 27

³⁴ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p. 31 t/m 33

Succesfactoren:

1. De leiding moet zich actief inzetten om kennis te maken met het bestaande netwerk, om de wensen, behoeften en mogelijkheden te leren kennen en om het netwerk te stabiliseren of te vergroten.
2. De eerste stap is belangrijk. Dit houdt in dat in het begin met alle betrokkene goed samengewerkt moet worden om tot een goede netwerkontwikkeling te komen.
3. Als begeleider moet je goed aansluiten op de vraag van de cliënt. De ene cliënt wil bijvoorbeeld activiteiten doen met de eigen doelgroep, maar de andere cliënt wil dat misschien juist niet.
4. Om een cliënt te helpen met zijn sociale netwerkontwikkeling moet de begeleider goede kennis omtrent dit onderwerp in huis hebben.
5. De begeleider kan actief gebruik maken van bijvoorbeeld dagbestedingsvoorzieningen, verenigingen, clubs en kerken om de cliënt bij zijn netwerkontwikkeling te helpen.
6. De begeleider kan ervoor zorgen dat vrijwilligers optimaal binnen dit aandachtsgebied worden ingezet.

Knelpunten:

1. Begeleiders beseffen vaak niet dat het opbouwen van een sociaal netwerk rond de cliënt ook tot hun taken binnen de begeleiding vallen.
2. Begeleiding schenken te weinig bewust en te weinig systematisch aandacht aan sociale netwerkontwikkeling.
3. Begeleiders weten niet hoe ze met sociale netwerkontwikkeling aan de slag kunnen en hierdoor beginnen ze er maar niet aan.
4. Begeleiding heeft geen of onvoldoende kennis over de mogelijkheden die er bestaan.
5. Er is niet voldoende tijd om goed aandacht te besteden aan sociale netwerkontwikkeling.
6. Begeleiding is niet in staat om theorie in praktijk te brengen.
7. Doordat de begeleiding vaak een onderdeel is van het netwerk, belemmert dit de sociale netwerkontwikkeling. De begeleiding is er bezorgd over en houdt het zo tegen of de cliënt vindt het contact met de begeleiding wel voldoende en heeft geen behoefte aan voorbereiding van het netwerk.
8. Over het algemeen zijn cliënten teveel afhankelijk van de begeleider, waardoor de cliënt niet gestimuleerd wordt om zelf nieuwe contacten aan te gaan.³⁵

In paragraaf 5.4 zal er nog verder worden ingegaan op de rol van begeleider binnen sociale netwerkontwikkeling bij cliënten.

5.3.2 De organisatie*Succesfactoren:*

1. Organisaties kunnen het thema sociale netwerkontwikkeling opnemen in hun beleid. Zo wordt er ruimte gecreëerd om dit thema te ontwikkelen.
2. Door samen te werken met andere organisaties ontstaan er meer mogelijkheden binnen het thema. Deze samenwerking moet wel open van sfeer zijn om zo optimaal van elkaar te kunnen leren.
3. Een organisatie kan cursussen aanbieden die betrekking hebben op sociale netwerkontwikkeling.
4. Aanbieden van kwaliteitszorg, door het onderwerp bijvoorbeeld op te nemen in het beleid.
5. Een klankbordgroep kan ook uitkomst bieden. In deze groep zitten begeleiders, familieleden, buurtbewoners en cliënten.

Knelpunten:

1. Binnen instellingen heeft sociale netwerkontwikkeling geen prioriteit.
2. Sociale netwerkontwikkeling wordt niet in het beleid beschreven, waardoor het te weinig ingezet wordt en niet getoetst kan worden.

³⁵ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 21 t/m 23
Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' 28/29 33 t/m 35

3. Wanneer een cliënt verhuist van een woonvorm naar zelfstandig wonen, wordt hij onvoldoende voorbereid en in de nieuwe situatie wordt hij niet voldoende begeleid om zijn netwerk weer te herstellen.
4. Bij kortdurende hulpverlening is het moeilijker voor cliënten om nieuwe contacten aan te gaan en is er te weinig tijd voor de hulpverlening om hier aandacht aan te schenken.
5. Te weinig gebruikmaking van en samenwerking met andere instellingen, organisaties en maatschappelijke relevante situaties.
6. Er is bij instelling weinig bekend over de mogelijkheden omtrent sociale netwerkontwikkeling.
7. Het personeelsverloop kan ook een negatieve uitwerking hebben. Wanneer een begeleider weggaat, verdwijnt vaak ook de kennis over de situatie van de desbetreffende cliënt (mits alles natuurlijk schriftelijk is vastgelegd). Wanneer dit niet goed wordt opgepakt, dan kan de ontwikkeling vastlopen.
8. Of er wel of geen aandacht wordt besteedt aan sociale netwerkontwikkeling ligt ook erg aan de begeleider. De ene vindt het wel nodig om er tijd voor vrij te maken en de ander ziet andere prioriteiten.³⁶

5.3.3 De familie

Voor iedereen is familie belangrijk. Dit is niet anders voor mensen met een verstandelijke beperking. Toch trekt de familie zich steeds meer terug naarmate de cliënt langer in een woonvorm woont, omdat ze denken dat de begeleiding en medebewoners nu wel het belangrijkste zullen zijn. Maar dat is niet zo, vaak blijft de familie het belangrijkste. Vrienden en relaties kunnen weer uit je leven verdwijnen, maar met je familie hou je altijd een band. Voor mensen met een verstandelijke beperking is familie belangrijk omdat:

- ze moeite hebben om andere waardevolle relaties aan te gaan en te onderhouden, waardoor ze de relatie met familie als zeer waardevol beschouwen
- de eveneens belangrijke relatie met de hulpverlener kan zomaar verbroken worden, waar door ze meer behoefte hebben aan de veiligheid en zekerheid van de relatie met de familie
- de familie is de cultuur van de cliënt en aangezien ze veelal in een andere omgeving wonen is het belangrijk om contact te houden met de familie en zo toch je eigen cultuur te behouden

Wel moet hierbij rekening worden gehouden met het feit dat ook mensen met een verstandelijke beperking zich tot op zekere hoogte willen losmaken van hun ouders wanneer ze het huis uitgaan. Staan ouders dit niet (voldoende) toe, dan kan juist de te grote bemoeienis tot problemen leiden. Contact met familie is dus erg belangrijk, maar het contact met de ouders mag een verdere sociale netwerkontwikkeling niet in de weg staan.³⁷

5.3.4 Het netwerk

Succesfactoren:

1. Wanneer het netwerk de cliënt actief steunt komt dit zeker ten goede van de uitbreiding van het sociale netwerk.
2. Familie kan ondersteund worden door ouderverenigingen, MEE en de medewerkers van de zorgaanbieder.

Knelpunten:

1. Niet iedere cliënt heeft een natuurlijk sociaal netwerk wat de cliënt actief kan ondersteunen bij zijn netwerkontwikkeling.
2. Ook kan het zijn dat er wel een netwerk is, maar dat dit netwerk geen hulp wil verlenen.³⁸

³⁶ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' 30/31 35 t/m 37

³⁷ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 23 t/m 25
Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p.23

³⁸ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p. 27/ 33

5.3.5 De vrijwilliger

Succesfactoren:

1. Het gebruik van een vrijwilligerscoördinator, die veel weet over sociale netwerkontwikkeling en begeleiders en vrijwilligers kan motiveren om er aandacht aan te gaan besteden. Ook zal organiseert hij activiteiten en werft vrijwilligers.
2. De aanwezigheid van een eigen vrijwilligersbestand.
3. Een vrijwilligerscentrale in de buurt om aan vrijwilligers te komen.
4. Het beschikken over geld voor werving van vrijwilligers en voor uitvoering van de plannen.
5. Belangrijk is dat de organisatie en begeleiders de vrijwilligers goed begeleiden. Vrijwilligers moeten betrokken worden bij de organisatie, moeten geïnstrueerd worden en moeten waardering krijgen voor hun werk.

Knelpunten:

1. Het is lastig om de goede vrijwilliger bij de cliënt te vinden. Het moet natuurlijk wel klikken. Daarnaast willen de meeste mensen liever werken met mensen met een licht verstandelijke beperking en liever niet met mensen die een zwaardere verstandelijke beperking hebben.
2. Verwachtingen van de vrijwilliger, begeleiding en cliënt zijn vaak ongelijk.
3. Door tijdsdruk worden vrijwilligers lang niet altijd even netjes benaderd door de begeleiding en vrijwilligers missen de waardering die ze wel verdienen.
4. Door alle wettelijke regels wordt het voor zowel de organisatie als de vrijwilliger moeilijker om cliënten met vrijwilligers in contact te brengen.³⁹

5.3.6 De maatschappij

Knelpunten:

1. De maatschappij ziet mensen met een verstandelijke beperking nog lang niet altijd als volwaardig burger.
2. Stigmatisering en discriminatie vanuit de samenleving heeft een negatieve invloed op de netwerkontwikkeling van cliënten
3. De samenleving is nog niet voldoende gewend aan mensen met een verstandelijke beperking waardoor de kans op misverstanden vergroot.
4. Vanuit de samenleving zijn weinig mensen bereid om vrijwilliger te worden die kan helpen bij de sociale netwerkontwikkeling van de cliënt.⁴⁰

5.4 Het stappenplan voor de begeleiding

Aan het begin van dit hoofdstuk hebben we het al gehad over wat de begeleiding kan betekenen in de sociale netwerkontwikkeling van een cliënt. Hier gaan we nu wat dieper op in.

5.4.1 De eerste stappen

Om te beginnen is het heel belangrijk dat je als begeleiding goed nagaat of de cliënt wel wil werken aan zijn sociale netwerkontwikkeling. Door te praten met en te luisteren naar de cliënt kun je hier achter komen. Probeer hierbij niet te snel genoeg te nemen met het antwoord, maar probeer erachter te komen wat de cliënt *echt* wil.

Bij sociale netwerkontwikkeling zul je tegen moeilijkheden oplopen. Deze kunnen zich afspelen op het persoonlijke vlak, maar ook factoren uit de omgeving spelen een rol. De persoonlijke belemmeringen voor de cliënt kunnen zijn:

- de gedachte hebben dat je toch niet belangrijk kunt zijn voor een ander
- niet beschikken over (voldoende) sociale vaardigheden
- er geen tijd voor hebben
- bang zijn voor teleurstellingen
- het niet willen hebben van verplichtingen
- niet willen/durven/kunnen vragen

³⁹ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p. 29/30 35

⁴⁰ Brettschneider/ Wilken ' Hoezo een netwerk' p. 37

- bang zijn dat je niet genoeg kunt teruggeven
- afwachtend zijn in het tonen van initiatief
- wachten op wat de buitenwereld doet
- het hebben van te hoge verwachtingen en onrealistische wensen

De omgevingsfactoren zijn:

- fysieke belemmeringen
- het niet bezitten van een geschikte ruimte om mensen te ontvangen
- onvoldoende financiën
- het missen van belangstelling uit de omgeving
- het willen van contacten op tijden die voor andere mensen niet haalbaar zijn

Met behulp van deze lijst kun je er begeleider achterkomen wat de cliënt ervan weerhoudt om nieuwe sociale contacten aan te gaan. Wanneer je de belemmeringen weet, zou je eraan kunnen werken om deze te verminderen of helemaal weg te nemen.

Belangrijk is om de cliënt te motiveren en te stimuleren. Sluit aan bij wat de cliënt al weet en de ervaringen van de cliënt. Ook van belang is het om de cliënt te laten inzien wat het hem allemaal kan opleveren, maak hem het nut van een sociaal netwerk duidelijk.

Tot slot: doe niks buiten de cliënt om. Betrek de cliënt bij beslissingen, zodat de cliënt verantwoordelijk wordt en weet waar het aan toe is.

5.4.2 Tips om de kans van slagen zo groot mogelijk te maken.

Door op bepaalde dingen te letten kun je als begeleider de cliënt meer kansen bieden om meer contacten aan te gaan en te onderhouden. De zaken om op te letten zijn:

- Wees gewoon waar mogelijk en speciaal waar nodig. Ga er niet automatisch van uit dat de cliënt zich niet zou kunnen ontwikkelen in een 'gewone' omgeving. Bekijk eerst hoe het gaat bij een gewone club, om vervolgens te bekijken of het nodig is om toch over te stappen naar een speciale club.
- Maak mogelijk dat de cliënt zoveel mogelijk tijd in de samenleving doorbrengt. Wanneer je thuis blijft zitten ontmoet je geen nieuwe mensen. Zorg ervoor dat de cliënt er op uit gaat, met of zonder jou. Ga samen met de cliënt op zoek naar plekken waar je mensen kunt ontmoeten, maar geef wel de cliënt de regie. Wanneer je een cliënt heel intensief begeleidt loop je de kans dat het teveel jouw netwerk wordt in plaats van het netwerk van de cliënt. Zorg dat je de cliënt op de hoogte houdt van al je stappen en maak informatie toegankelijk voor de cliënt. Adviseer en stimuleer de cliënt, maar zorg ervoor dat de cliënt zijn eigen beslissingen neemt. Laat ook duidelijk aan de cliënt weten wat de rollen van jullie beiden zijn en wat hij dus kan verwachten.
- Bied de cliënt de gelegenheid om een gewone cirkel van diensten te ontwikkelen. Dit houdt in dat niet alles voor de cliënt gedaan hoeft te worden, omdat het zo de contacten met de buitenwereld mist. Laat bijvoorbeeld de boodschappen niet gebracht worden, maar ga samen met de cliënt naar de supermarkt. Of laat de cliënt naar de kapper gaan in de stad, in plaats van dat er een kapper komt voor iedere bewoner van de woonvorm. Neem als begeleider ook eens een stapje terug. Hoewel je als begeleider de cliënt ondersteunt bij zijn sociale netwerkontwikkeling, kan het ook zijn dat je op bepaalde momenten 'in de weg staat' en zo het proces blokkeert.
- Bevorder dat de cliënt ook in zijn eigen omgeving mensen kan ontvangen. Wanneer er binnen de woonvorm waar de cliënt woont geen goede ruimte is om mensen te kunnen ontvangen, dan zul je dit moeten creëren. Je zou afspraken kunnen maken met medebewoners dat wanneer iemand bezoek heeft hij niet in een bepaalde ruimte mag komen. Maar hierbij hoort ook het aanleren van vaardigheden om iemand te kunnen ontvangen: begroeten, koffie zetten etc. Zorg er ook voor dat de ruimtes waar het bezoek komt netjes en opgeruimd zijn, dit kan samen met de cliënt.
- Maak het mogelijk dat mensen als individuen activiteiten ondernemen. Ga niet met de hele groep op een terrasje zitten. Zo kun je niet voldoen aan de wensen van het individu. Wanneer je er met 1 cliënt op uit trekt, is de kans van slagen veel groter.
- Spreek de cliënt aan op zijn sociale vaardigheden. In een woonvorm kom je vaak gedrag tegen wat in de buitenwereld niet getolereerd zal worden. Bespreek dit met de cliënt en probeer de cliënt erop te wijzen als het in de buitenwereld iets doet wat afwijkend is. Informeer ook de buitenwereld over de cliënt met de nadruk op de mogelijkheden en kwaliteiten van de

cliënt. Als begeleider ben jij een voorbeeld voor de buitenwereld. Zoals jij met de cliënt omgaat, zo zullen de mensen in de buitenwereld ook met de cliënt omgaan. Wees je hier bewust van.

- Stimuleer de cliënt om contacten aan te gaan. Cliënten hebben vaak een duwtje in de rug nodig om met iets te beginnen. Zo ook met sociale netwerkontwikkeling. Als begeleider ben je een soort van vertrouwenspersoon en heb je veel invloed op de cliënt. Gebruik dit vertrouwen om de cliënt te stimuleren en te ondersteunen om nieuwe contacten aan te gaan. Bied mogelijkheden aan, laat alternatieven zien en kom met goede ideeën. Neem hierbij interesses en eigenschappen als uitgangspunt. Dit heeft 2 voordelen. Contacten met mensen die dezelfde interesse en eigenschappen hebben houden over het algemeen langer stand. En door een gezamenlijke interesse of eigenschap wordt de nadruk van de beperking afgehaald.
- Wees creatief en ondernemend en neem er de tijd voor. Probeer eventuele oplossingen voor de cliënt te vinden door er naar op zoek te gaan. Dit kan veel tijd en energie kosten, maar het kan zomaar betekenen dat je (een deel van) de oplossing vindt voor de cliënt. Hou wel in de gaten dat je de stappen niet te groot maakt voor de cliënt, want dat kan teleurstelling opleveren.
- Geloof in de cliënt en een goede afloop, anders is de kans van slagen erg klein. Spreek dit geloof ook uit naar de cliënt, dit kan zijn vertrouwen ook weer vergroten. Hou wel in de gaten dat de cliënt niet te hoge verwachtingen krijgt. Laat de cliënt vrij, maar grijp in wanneer het dreigt mis te gaan, bijvoorbeeld misbruik, uitbuiting etc.

5.4.3 Begeleider en cliënt

Het belangrijkste is dat je goed in de gaten houdt dat hoe jij met de cliënt omgaat een grote invloed heeft op hoe de eventuele nieuwe contacten van de cliënt met hem omgaan. Probeer mensen niet gelijk te geven in hun oordeel dat mensen met een verstandelijke beperking zielig zijn en niets kunnen, maar laat zien wat de mogelijkheden zijn van deze mensen en hoe leuk je het met ze kunt hebben.

Er zijn een heleboel tips die je kunt geven aan de maatschappij over hoe ze met je cliënt om moeten gaan. De belangrijkste noemen we hier:

- spreek de cliënt zelf aan en niet via de begeleider
- praat met de cliënt en niet over de cliënt
- geef de cliënt de tijd om te verwerken en reageren
- overlaadt de cliënt niet met goedbedoelde adviezen
- biedt geen ongevraagde hulp
- neem de cliënt serieus
- formuleer concreet
- pas de taalgebruik en spreektaal aan
- wees eerlijk als je de cliënt niet verstaat of begrijpt
- controleer of gemaakte afspraken of belangrijke informatie goed is overgekomen
- stel niet alleen ja-nee vragen
- ga niet staren
- onderschat de cliënt niet.

Geef ook tips aan derden over het aangeven van hun grenzen:

- voel je niet schuldig als je een keer iets niet wilt, je kunt niet alles leuk vinden, wees hier eerlijk in
- geef eerlijk overlast aan
- spreek ook de cliënt net zoals ieder ander aan op zijn verantwoordelijkheden en gedrag
- krop negatieve gevoelens niet op maar bespreek ze met de begeleider
- sta geen dingen toe die u eigenlijk niet wilt, want dan ben je aan het betuttelen
- als je iemand serieus neemt geef je ook je grenzen aan
- ook voor de begeleiding is het nog wel moeilijk om grenzen aan te geven, schaam je dus niet.

5.4.4 Wat je kunt doen als het contact niet goed verloopt

Ook al doen jij en je cliënt nog zo je best, dat is geen garantie dat het ook daadwerkelijk slaagt. Er zijn 3 factoren die hierbij een rol kunnen spelen en waarbij je jezelf de volgende vragen kunt stellen:

1. Omgeving: Is er in die omgeving voldoende steun voor de cliënt?
Voelt de cliënt zich prettig in die omgeving?
Beschikken mensen over voldoende vaardigheden om met de cliënt te kunnen communiceren?
Welke oorzaken kun je bedenken voor de problemen?
Wat zeggen mensen er zelf over?
2. Begeleiding: Geef je voldoende ruimte aan beide partijen
Geef je teveel ruimte?
Heb je de mensen in de omgeving voldoende ondersteuning gegeven?
Heb je de cliënt voldoende ondersteuning gegeven?
3. Cliënt: Heeft de cliënt echt zelf gekozen voor deze contacten?
Is de cliënt voldoende gemotiveerd?
Beschikt de cliënt over voldoende vaardigheden?
Heeft de cliënt voldoende inzicht in zijn eigen rol?
Wat zegt de cliënt zelf over de problemen?

Wanneer je het punt of de punten hebt gevonden waarbij het vastloopt dat kun je de volgende dingen doen:

- bespreek het probleem goed met de cliënt
- bespreek het probleem met de mensen uit het netwerk van wie je positief meedenken verwacht en probeer er een gezamenlijk probleem van te maken zonder iemand de schuld te geven
- bespreek je bevindingen met je collega's

Hou wel in het achterhoofd dat nu eenmaal niet alle contacten zullen slagen. Maar probeer de factoren die een rol hebben gespeeld te achterhalen, zodat je daar een volgende keer rekening mee kunt houden.⁴¹

5.5 Samenvatting

Er wordt steeds meer aandacht geschonken aan het sociale leven van en de sociale interactie met mensen met een verstandelijke beperking. Voor mensen met een verstandelijke beperking betekent een sociaal netwerk dat zij mensen om zich heen hebben die kunnen helpen bij het verwerken van lasten en tegenslagen.

Het netwerk van mensen met een verstandelijke beperking is vaak niet heel groot. Toch is het van groot belang om er wel aan dacht aan te schenken, omdat een goed sociaal netwerk bijdraagt aan een prettig leven.

Wanneer je als begeleider aan de slag gaat met het sociale netwerk van een cliënt, dan kun je de volgende stappen ondernemen: een netwerktekening maken, de netwerktekening analyseren, samen met de cliënt tot een actieplan komen, het netwerk eventueel nog verder analyseren en de functies van het netwerk analyseren.

Naast het opbouwen van een netwerk kun je ook een netwerk versterken of uitbreiden. Er zijn 5 manieren om een netwerk te versterken: reanimeren, activeren, deblokkeren, intensiveren en onderhouden. Om een netwerk uit te breiden zijn er 12 strategieën, waaronder de dagelijkse omgeving inschakelen, een steunpunt creëren en een steuncirkel opzetten.

De cliënt heeft succesfactoren die hem kunnen helpen bij zijn sociale contacten, maar ook knelpunten. En zo hebben ook de mensen uit de omgeving van de cliënt succesfactoren en knelpunten; de begeleiding, de hulpverlenende organisatie, de familie, het bestaande netwerk, de vrijwilligers en de maatschappij kunnen de cliënt helpen bij zijn netwerkontwikkeling, maar juist ook blokkeren.

⁴¹ Smit/ van Gennep, 'Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap' p. 29 t/m 47
Marion Platenkamp en Dianne Kortjes, Hogeschool Windesheim 2007/2008

Sociale netwerkontwikkeling voor mensen met een verstandelijke beperking

Voor de begeleiding is er een stappenplan om zijn cliënt zo goed mogelijk te kunnen begeleiden bij zijn sociale netwerkontwikkeling. Eerst moet je nagaan of de cliënt wel wil werken aan sociale netwerkontwikkeling en je moet duidelijk hebben en maken wat eventuele belemmeringen kunnen zijn. Daarnaast zijn er een heleboel tips over hoe je de kans van slagen zo groot mogelijk kunt maken en hoe je het beste met de cliënt kunt omgaan in het bijzijn van derden.

Als een contact niet goed verloopt, kan dat aan de cliënt liggen, aan de begeleiding of aan de omgeving. Wanneer de oorzaak duidelijk is kan er iets aan gedaan worden.

6. Onderzoeksresultaten, praktijk onderzoek

- Inleiding
- 6.1 antwoorden vragenlijsten begeleiders
- 6.2 antwoorden vragenlijsten teamleiders
- 6.3 conclusie vragenlijsten begeleiders/teamleiders

Inleiding

Naar aanleiding van de onderzoeksvraag binnen Stichting Talant locatie BZW maken wij aan de hand van de onderzoeksresultaten een passend eindproduct voor begeleiders en teamleiders. Om ons eindproduct goed te kunnen afstemmen op de wensen en behoeften van de begeleiders en teamleiders hebben we ervoor gekozen om naar de begeleiders en de teambegeleiders een (verschillende) vragenlijst te sturen. Helaas was hier weinig respons op, van de 20 vragenlijsten hebben wij er 6 terug gekregen. Van de teamleiders zijn er 2 van de 3 vragenlijsten teruggekomen. Van de vragenlijsten die wij hebben ontvangen kunnen wij de volgende conclusies trekken, deze zijn te vinden op de volgende pagina's.

6.1 Antwoorden vragenlijsten begeleiders.

1. Is het bij u bekend dat er op de locatie een methode voor sociale netwerkontwikkeling wordt gebruikt?
Zo ja welke?

W: Via studiedagen is er regelmatig over netwerkontwikkeling gesproken, maar dat er een methode op de locatie is daarvan ben ik niet op de hoogte.

C: Nee

R: Ik heb zelf gebruik gemaakt van de stichting Stand Bij Vrijwilligers die mantelzorg ondersteunt.

B: Ja een map: Natuurlijk een netwerk

P: Een netwerk Natuurlijk

J: Ja, 'Natuurlijk een netwerk'. Ik heb die cursus gevolgd.

2. Werkt u nog (wel eens) met deze methode? Waarom wel of waarom niet?

R: Ja, deze organisatie begeleidt mensen zonnig naar huisarts of andere specialisten. Ook ondersteunen zij bij vrijetijdsbesteding.

B: Nee de meeste cliënten waar ik kom hebben geen behoefte aan netwerkontwikkeling. Bij andere cliënten moeten er eerst obstakels worden waargenomen, bijvoorbeeld een verhuizing.

P: Momenteel niet. Is niemand van de cliënten die ik begeleid die netwerkontwikkeling als hulpvraag heeft.

J: Ja, maar eigenlijk te weinig concreet. Ik vertel dat hebben van mensen om je heen je kan helpen. Geef complimenten als ze die mensen inschakelen.

3. Heeft u in het verleden wel eens gewerkt met een methode voor sociale netwerkontwikkeling? Zo ja welke?

W: Zoals bij vraag 1 al geschreven heb, ken ik de naam van de methode niet. Wel hebben we ermee gewerkt: hoe netwerk te vergroten en het belang ervan.

C: Nee nooit

R: Ik werk nu vanaf september 2007 bij Talent, dus nog geen verdere ervaring.

B: Nee

P: De methode van Talent.

J: Door deze 5-daagse cursus is alles weer actueel geworden en ben je er bewuster op gericht dat een netwerk heel belangrijk is.

4. Heeft u cliënten waarvan u denkt/weet dat hulp bij sociale netwerkontwikkeling gewenst is? Zo ja, waarom denkt u dat?

W: Omdat ik de laatste weken van een cliënt hoor dat ze zich soms eenzaam voelt, en dus wel graag mensen om zich heen wil hebben.

C: Ja, omdat ze veel alleen is en bang is dat ze vereenzaamd.

R: Zeker, op dit moment maken twee cliënten gebruik van stichting Stand Bij. Op deze manier kunnen zij hun sociaal netwerk uitbreiden.

B: Ja, cliënt geeft aan eenzaam te zijn, maar de cliënt woont zeer ongunstig en het is niet mogelijk om een netwerk te ontwikkelen.

P: Er zijn cliënten binnen de doelgroep die een vrij beperkt netwerk hebben. Zij hebben moeite met contact maken en met contact onderhouden.

J: Jawel, maar ze stoot door haar houding zelf mensen af. Helaas. Bestaand netwerk behouden is ook belangrijk.

5. Wat wordt er op dit moment aan deze behoefte voor sociale netwerk ontwikkeling gedaan?
Als er niks of weinig aan gedaan wordt, wat is daarvan dan de reden?

W: De bewuste cliënt mengt zich meer onder de mensen. Dit wordt door mij ook gestimuleerd. Ik denk dat een netwerkontwikkeling veel tijd vraagt, aangezien de begeleidingsmomenten aan tijd gebonden zijn, waarin vele zaken geregeld moeten worden, blijft er weinig tijd over om hier uitgebreid mee aan de slag te gaan.

C: Proberen dat de cliënt eerst meer in het eetcafé komt zodat ze mensen leert kennen. En eens bij anderen een kopje koffie gaan drinken.

R: Ik denk te weinig, er is te weinig bekendheid.

B: Er wordt vooral gekeken naar activiteiten die de cliënt kan ondernemen. Dit om zo in contact te komen met mensen.

P: Ja.

J: Bij 1 cliënt is 't zoeken van werk belangrijk om zo meer contacten aan te gaan als haar kind op school is. De ander zoekt 't in de buurt-buren. Ik fungeer als 'tussenpersoon', ga niet mee, maar bespreek situaties waarbij ze anderen kan inschakelen.

6. Heeft u ideeën over hoe deze behoefte meer en of beter zou worden ondersteund en waarom?

W: Zoals ik hiervoor al beschrijf, specifiek tijd uit trekken om je helemaal op het netwerk te kunnen richten.

C: Meer vrijwilligers spreken of meer tijd krijgen bij de cliënten om er mee bezig te gaan of te willen gaan.

R: Nodig organisaties uit die dit bieden door een presentatie. Zij kunnen daarin uitleg geven wat zij onze cliënten kunnen bieden, maar ook wat ze voor Talent kunnen betekenen. Met een sociaal netwerk kun je meer specialisaties beiden.

P: Cliënten hebben vaak moeite met opbouwen en onderhouden van een netwerk. Voor cliënten die zelfstandig verspreid door de stad wonen. Voor sommigen cliënten is het wenselijk veel gezamenlijke activiteiten te organiseren.

J: Ik vind de aanpak van 'Natuurlijk een netwerk' goed, maar je moet erin investeren. Het kost tijd om iets op te bouwen. Het is niet in 3x klaar, het vraagt aandacht, inzet en positiviteit. Er voor gaan geldt voor de cliënt en ook voor de begeleiding, als die erbij betrokken is.

7. Waar heeft u op dit moment, als begeleider, behoefte aan als het gaat om sociale netwerkontwikkeling bij cliënten?

W: Ik denk dat het goed zou zijn als er in een team iemand is die zich alleen met dit onderwerp bezig houdt.

C: De cliënt aandragen.

R: Uitbreiding van het aanbod. Meer informatie en bekendheid hierover bij de organisatie. Het is goed als men elkaar kent. Je kunt dan gemakkelijker gebruik van elkaar maken.

B: Mogelijkheden voor cliënten om andere mensen (cliënt of niet) te kunnen ontmoeten.

J: Ik ben nu met IA6 bezig en het netwerk betrek ik daarbij. De kennis van de cursus heb ik wel maar de hele 10 stappen voer ik eigenlijk niet uit.

8. Heeft u verder nog advies en/of tips om de sociale netwerkontwikkeling te verbeteren bij cliënten?

W: Misschien aandacht voor 'Hoe maak ik contact met voor mij onbekende mensen'.

C: Zie vraag 6

R: Meer in te spelen op de vraag en aanbod, cliënten informeren over de mogelijkheden.

P: Zeker bespreekbaar maken en of houden.

J: Bij 'hoger niveau' hen het duwtje in de rug geven om iets te ondernemen. Samen lijnen uitzetten.

6.2 Antwoorden vragenlijst teamleiders

1. Op de locatie wordt gebruik gemaakt van de methode: "Natuurlijk, een netwerk!". Hoe zie jij deze methode terug in de praktijk? Wordt er gebruikt van gemaakt en zo ja hoe wordt daar vorm aan gegeven?

A: Het merendeel van de medewerkers is niet in deze methode geschoold en er wordt dus ook eigenlijk geen gebruik van gemaakt. Deze methode is goed bruikbaar in de praktijk maar dan zullen medewerkers hier instructie over moeten krijgen hoe gebruik te maken van deze werkwijze. Helaas blijven deze zaken vaak liggen door de drukte van alle dag. In het verleden is er een begin gemaakt met deze methode maar niet verder in gegaan. Deze cursus heb ik zelf wel doorlopen en hoop er in de toekomst meer tijd aan te kunnen besteden.

B: Ik heb deze methode niet gehad en zie er weinig van terug.

2. In hoeverre heb je de indruk dat er behoefte is aan informatie en aandacht aan sociale netwerkontwikkeling?

A: In de huidige OP's en OB is naar m.i. te weinig aandacht voor netwerkontwikkeling. Dit zou meer aandacht moeten hebben. Als je kritisch kijkt naar een netwerk van cliënten dan is daar m.i. meer uit te halen. Dit levert een groter stuk levensplezier en daarnaast minder zorgdruk.

B: Door tijdsdruk is er geen behoefte aan wb cliënten vraag wel.

3. Zijn er voldoende mogelijkheden om aan de behoefte te voldoen? Zo ja, welke? Zo nee, hoe komt dit?

A: Door dagelijkse drukte zie hier boven.

B: Er is verschillend materiaal over waar tot nu toe weinig mee gewerkt wordt

4. Zijn er in de instelling zelf onderlinge samenwerkingsverbanden ten behoeve van sociale netwerkontwikkeling?

A: Neen informeel worden er natuurlijk wel lijnen uit gezet.

B: Onbekend.

5. Heeft de locatie samenwerkingsverbanden met andere instellingen/organisaties op het gebied van sociale netwerkontwikkeling? Zo ja, welke? Zo nee, zouden jullie voor een eventueel samenwerkingsverband openstaan.

A: Nee, wel informele lijnen met andere Talantlocaties in de omgeving.

B: onbekend

6. Op welke manier wordt het Sociaal Competentie Model gebruikt als het gaat om ondersteuning bij sociale netwerkontwikkeling.

A: Deze methode wordt momenteel geïmplementeerd binnen Ambulant en speelt daarbij dus een rol al is deze nog niet volgens bovenstaande methode ingezet.

B: Moet nog, we zijn nu met andere thema's bezig.

7. Als laatste vragen we je of je nog andere tips/ideeën/aanvullingen/meningen hebt voor ons project over sociale netwerkontwikkeling.
Graag hieronder vermelden.

A: Hebben jullie zelf enige scholing op dit gebied doorlopen? Misschien kunnen we hierin nog een paar ideeën voor een traject op maken voor de toekomst...

B: Het moet makkelijk bruikbaar en samen met cliënt te doen zijn.

6.3 Conclusies vragenlijsten begeleiders/ teamleiders.

De belangrijkste en opvallendste conclusie is dat de helft van de begeleiders niet weet dat er een methode voor sociale netwerkontwikkeling op de instelling aanwezig is. Echter bekendheid van de methode is een eerste voorwaarde om met de methode te kunnen en mogen werken.

De begeleiders die wel van het bestaan van de methode weten gebruiken hem niet omdat ze naar hun mening op dit moment geen cliënten hebben die er behoefte aan hebben of omdat er andere prioriteiten zijn binnen de begeleiding.

Er bestaat binnen de instelling dus een methode en ook een daaraan aansluitende cursus. Eén van de begeleiders geeft aan deze cursus te hebben gevolgd. Maar deze heeft er vervolgens weinig tot niks mee gedaan.

De begeleiders geven aan allemaal wel minimaal 1 cliënt te hebben die gebaat zou zijn bij aandacht voor sociale netwerkontwikkeling. Deze aandacht beperkt zich echter vaak tot het stimuleren van de cliënt en ze verwijzen naar het eetcafé (ontmoetingsruimte van de instelling).

De begeleiders geven aan dat meer tijd en vrijwilligers een mogelijkheid zouden zijn om toch meer bezig te gaan met sociale netwerkontwikkeling. Ook wordt er aangegeven dat het misschien een idee is om een organisatie uit te nodigen die veel ervaring heeft op dit gebied om de Talant-medewerkers hierin te ondersteunen.

Op de vraag waar de begeleiders behoefte aan hebben op het gebied van sociale netwerkontwikkeling is de conclusie; meer informatie en bekendheid, bijvoorbeeld door een specifiek persoon aan te stellen die zich bezig houdt met dit onderwerp en meer openheid en communicatie over het onderwerp.

Ook de teamleider geeft aan dat de drukte het grootste probleem is, hierdoor kan er bijna tot geen voldoende aandacht worden besteed aan sociale netwerkontwikkeling bij cliënten. Helaas wordt er dan ook geen gebruik gemaakt van de methode. Toch vindt ze sociale netwerkontwikkeling wel heel belangrijk om het plezier in het leven van de cliënt te vergroten en is ze van mening dat er meer aandacht voor moet komen in de ondersteuningsplannen en de praktische ondersteuning.

Formeel zijn er geen samenwerkingsverbanden, niet binnen de instelling zelf en ook niet tussen de locatie en andere instellingen. Wel wordt er informeel tussen de verschillende Talant locaties over gesproken en worden er lijnen uitgezet.

Tot op heden wordt het Sociaal Competentie Model nog niet concreet gebruikt bij de ondersteuning van sociale netwerkontwikkeling.

Als afsluiting geeft zij aan dat ideeën van onze kant van harte welkom zijn.

6.4 Onderzoek naar de mogelijkheden binnen Talant

Uit de bovenstaande conclusie komt duidelijk naar voren dat er binnen Talant wel een methode aanwezig is maar dat deze in de praktijk niet wordt toegespitst. Ook zijn er een aantal medewerkers niet op de hoogte dat deze methode aanwezig is. Daarnaast wordt er op het gebied van sociale netwerkontwikkeling geen andere methode gebruikt.

7 Ontwerp handleiding

- **Inleiding**
- **7.1 Opzet levensboek**
- **7.2 Het maken van een netwerkkaart**
- **7.3 Natuurlijk een netwerk in het kort**

Inleiding

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek hebben we ervoor gekozen om drie producten te ontwerpen cq. uit te werken. Deze producten hebben als doel het voor de begeleiders makkelijker te maken om met cliënten aan de slag te gaan met het ontwikkelen of in stand houden van hun sociale netwerk.

De volgende drie producten zullen aan de orde komen:

- **7.1 Opzet levensboek**

In 4.1.4 is al kort het levensboek aan de orde gekomen. Het levensboek is een goed hulpmiddel om de cliënt en zijn omgeving goed te leren kennen. Dat je een cliënt en zijn omgeving goed kent is een voorwaarde om een cliënt te ondersteunen bij zijn sociale netwerkontwikkeling, vandaar dat we hebben gekozen om dit onderdeel op te nemen in dit hoofdstuk.

- **7.2 Het maken van een netwerkkaart**

Eén van de eerste stappen die je moet nemen wanneer je met een cliënt aan sociale netwerkontwikkeling wilt gaan werken, is het maken van een netwerkkaart. In paragraaf 5.1.3 is dit al kort beschreven en in de methode 'Natuurlijk een netwerk' is dit ook één van de uitgewerkte stappen. Aangezien de netwerkkaart het beginpunt is van een heel proces, hebben we dit punt wat verder uitgewerkt.

- **7.3 Natuurlijk een netwerk in het kort**

In paragraaf 5.4 staat een stappenplan beschreven voor de begeleiding. De methode 'Natuurlijk een netwerk' is hier een heel uitgebreide versie van. Omdat tijdgebrek één van de redenen is waarom begeleiders (te) weinig aandacht besteden aan sociale netwerkontwikkeling bij cliënten, hebben we ervoor gekozen om de uitgebreide methode in het kort uit te werken. Dit zodat de begeleiders dat niet meer zelf hoeven te doen en snel concreet aan de slag kunnen gaan.

7.1 Levensboek

Een cliënt maakt veel mee in zijn of haar leven, de cliënt verhuist, krijgt nieuwe contacten of verliest contacten. Voor een cliënt kan het waardevol zijn om daar een herinnering aan te hebben. Maar ook voor jou als begeleider is zo te zien wat het verleden is van een cliënt en hoe het sociale netwerk er momenteel uitziet. Het is belangrijk om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van het leven van de cliënt.

Een levensboek is daarin een goed hulpmiddel. Een levensboek is een boek over het leven van de cliënt. Echter voordat je het met de cliënt kan samenstellen gaan er enige voorbereiding aan vooraf en kunnen er zich onverwachte gebeurtenissen voordoen. Er komen bijvoorbeeld (persoonlijke) onderwerpen ter sprake die zonder het levensboek niet ter sprake zouden komen.

Bij het maken van het levensboek is het goed om rekening te houden met het EIM en het sociaal competentiemodel omdat je zo de kwaliteiten van de cliënten benut. Bijvoorbeeld door aan de cliënt over te laten wat hij in het levensboek wil hebben en welke stappen hij zelfstandig kan ondernemen. Voor het maken van een levensboek is het verder belangrijk om eerst de onderstaande informatie door te lezen:

Communicatiemiddel

Het levensboek is niet alleen bedoeld om de zorg en begeleiding voor de cliënt te verbeteren, maar ook om het sociale netwerk in beeld te krijgen. Ook kan het zorgen als communicatiemiddel van cliënt naar familie, of van familie naar begeleider.

De familie kan een grote rol spelen in het levensboek als het gaat om informatie en of voorwerpen. Zij kunnen je vaak verder helpen om het levensboek verder te ontwikkelen.

Om het levensboek op te starten kun je het volgende met de cliënt nagaan:

- Waar is de cliënt geboren?
- Waar heeft de cliënt gewoond, wat was daar kenmerkend aan?

Als de cliënt maar steeds hetzelfde blijft vertellen, kun je proberen om het gesprek ergens anders op te richten. Bijvoorbeeld de cliënt vertelt veel over de woonplaats, maar wat is daar nu zo kenmerkend aan?

Het is niet bedoeling om het gesprek door te drukken, want daar kun je het tegenovergestelde mee bereiken. Ook kunnen er tijdens een gesprek gevoelens los komen waar men liever niet over wil spreken, dat wordt gerespecteerd.

Emoties

Zoals gezegd kunnen er tijdens het gesprek verschillende emoties los komen, als je daar dieper op in gaat kan daar belangrijke informatie uit voort komen. Nogmaals, als de cliënt dit niet wil, dan moet dat bepaalde onderwerp met rust gelaten worden.

De gespreksstof kan worden opgeschreven in het levensboek en kan worden ondersteund met bijvoorbeeld kaarten of foto's. In principe kun je zelf bepalen hoe dik je het levensboek wilt maken.

De informatie die erin wordt verwerkt kan ook richtlijnen geven over hoe iemand wil worden begeleid of wat de cliënt nodig heeft. Bijvoorbeeld H. gaat elke avond om 21:00 slapen maar drinkt van te voren altijd een beker melk.

Verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid voor het tot stand komen van een levensboek en voor een eventueel vervolg ligt bij de begeleiding. Zij nemen het initiatief, overleggen, delegeren en coördineren taken, zodat er een goed en verantwoord boek ontstaat.

Bij het maken van een levensboek worden zoveel mogelijk mensen betrokken uit de omgeving van de cliënt. Echter zijn wij van mening dat je ook een deel van de verantwoordelijkheid bij de cliënt kun leggen. Bijvoorbeeld laat de cliënt foto's of voorwerpen opzoeken die voor de cliënt belangrijk zijn. Zo benut je de kwaliteiten van de cliënt. Eventueel kan de familie ook samen met cliënt voorwerpen of foto's uitzoeken.

Er kan worden kortgesloten wie het levensboek mag inzien, er staat immers veel privacy gevoelige informatie in verwerkt.

Ook ten aanzien van de plek waar het boek bewaard wordt moeten afspraken gemaakt worden.

Meestal zal het bij de cliënt op de kamer staan, net als dat normaal gesproken met fotoboeken het geval is.

Tijdsinvestering

Het is moeilijk om aan te geven hoe groot de tijdsinvestering per levensboek is. Je kunt het zo moeilijk of makkelijk maken als je zelf wilt. Niet alleen de tijd is belangrijk, maar de cliënt moet er wel open voor staan om er aan mee te willen werken. Je kunt er voor kiezen om de verkregen informatie door te nemen. Let daarbij goed op hoe de cliënt zich voelt. Het kan gevoelens ter sprake brengen die de cliënt niet wil. Dan is het goed om wat anders te gaan doen.

Voor het maken van een levensboek is het belangrijk rekening te houden met de volgende punten:

- Overleg met de cliënt over de aanpak en met de familie over de aanpak en hun eventuele bijdrage.
- Maak duidelijke afspraken over wie het levensboek bijhoudt en wie het in mag zien.
- Neem een periode of een gebeurtenis waar de bewoner vaak over praat als beginpunt.
- Zorg dat je enige kennis hebt van gesprekstechnieken.
- Maak aantekeningen tijdens het gesprek met de bewoner en werk deze later samen of alleen uit.
- Zoek er foto's of andere illustraties bij (gebruik bijvoorbeeld krantenknipsels, geboortekaartjes of prentenboeken). Hierbij is de bijdrage van de familie erg belangrijk.
- Gebruik een multomap; in het losbladige systeem kun je overal informatie tussenvoegen.
- Gebruik de gebeurtenissen die de cliënt en of familie belangrijk vindt, je kunt hierin wel een sturende houding aannemen.
- Let erop dat je je professionele beroepshouding behoudt; zorg ervoor dat je bij een emotionele gebeurtenis met anderen kunt praten. Zorg dat je van tevoren een indruk hebt van wat er op emotioneel vlak kan gebeuren, zowel met jou als begeleider als met de cliënt.
- Evalueer regelmatig om te kijken of je op de goede weg bent en of je de doelstellingen bereikt die je samen met de cliënt hebt opgesteld.

Zoals al eerder geschreven, om de werkdruk van het maken van een levensboek te verminderen, kun je de cliënt ook opdrachten geven om vervolgens zelfstandig aan het werk te gaan. Zo is er minder werk voor jou als begeleider en benut je de kwaliteiten en zelfstandigheid van de cliënt. Tevens betrek je weer het EIM en het sociaal competentiemodel erbij.

Om een beeld te krijgen hoe een levensboek eruit kan zien volgt hieronder een voorbeeld:

- Voorkant, een foto van de cliënt of een andere waardevolle foto of afbeelding.
- Voorwoord, wat komt er zo al aan bod in het levensboek.
- Inhoudsopgave, dat kan naar eigen inzicht worden ingedeeld.
- Heeft de cliënt een geloofsovertuiging wat is de geloofsovertuiging.
- Een algemeen beeld van de cliënt, bijvoorbeeld waar is de cliënt geboren, broers of zussen, geboortedatum, een overzicht waar de cliënt heeft gewoond etc.
- Een tijdspad vanaf de geboorte naar het nu, ondersteunt met foto's of voorwerpen.
- Belangrijke mensen, bijvoorbeeld een genogram.
- Onderwerpen die passen bij de cliënt.⁴²

Enkele voorbeelden

Figuur 7.1

Figuur 7.2

Figuur 7.3

⁴² <http://blog.seniorennet.be/schupp/>
<http://www.btsq.nl/infobulletin/levensboek.html>

7.2 Het maken van een netwerkkaart

Zoals eerder in het onderzoek vermeld heeft elke cliënt een eigen sociaal netwerk nodig. Vaak heeft de cliënt al een netwerk maar zijn de contacten verwaterd of wordt er geen gebruik meer van gemaakt. Ook kan het voorkomen dat de cliënt regelmatig verhuist en daardoor zijn of haar sociale contacten kwijt raakt.

Jij als begeleider kunt een belangrijke maar simpele rol spelen in het netwerk van de cliënt. In paragraaf 5.1.3 hebben we een aantal stappen beschreven hoe je met de cliënt een netwerkkaart kan maken. Wij hebben aan de hand van deze stappen zelf een aantal stappen opgesteld. Hierbij hebben we rekening gehouden met het EIM en sociaal competentiemodel.

Door de volgende stappen te ondernemen kun jij een beeld krijgen van het netwerk van de cliënt. En kun je eventueel de cliënt helpen zijn netwerk op te bouwen.

- Stap 1:

Stel met de cliënt een lijst samen met personen die belangrijk zijn voor de cliënt. Het maakt daarbij niet uit of deze personen nog deelnemen aan het netwerk en of er eventueel overledenen bij zijn. Deze personen kunnen immers belangrijk zijn geweest voor de cliënt. Het is belangrijk dat je daar oog voor hebt en daar aandacht aan besteedt.

- Stap 2:

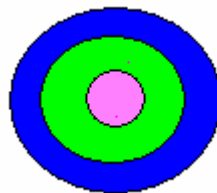
De gemaakte lijst kun je indelen, namelijk in vier verschillende rijen; Vrienden/ kennissen/ cliëntcontacten, familiecontacten, professionele contacten, maatschappelijke contacten. Dit kun je samen met de cliënt doen, doormiddel van een cirkel te maken en in te delen in de volgende onderdelen. Zo krijg je inzicht hoe de cliënt met zijn netwerk in contact staat en wat sommigen personen voor functie hebben in het netwerk van de cliënt.

- o In het midden zet je de naam van de cliënt
- o Verdeel de cirkel in 4 gelijke parten en zet daarbij aan elke kant de naam van een rij.
- o In deze cirkel teken je nog twee cirkels, met dezelfde onderlinge afstand. Zo krijg je in totaal drie cirkels.
- o De cirkels krijgen elk een eigen kleur. De buitenste cirkel blauw, de middelste cirkel groen en de binnenste cirkel licht rosé. Zie figuur 7.4

Blauw: staat ver weg van de cliënt, er is bijvoorbeeld contact omdat het moet.

Groen: staat voor de verschillende vriendschappen, en staat dus redelijk dicht bij de cliënt.

Rosé: deze personen staan dicht bij de cliënt, en betekenen veel voor de cliënt.

Figuur 7.4

- Stap 3:

De cirkel vul je samen met de cliënt in, zo krijg jij een beeld wie er dicht bij de cliënt staan en wie niet. Wie is er belangrijk voor de cliënt en wie zijn dat minder.

Je maakt een analyse met behulp van de cirkel en die bespreek je met de cliënt.

Wat vind de cliënt er zelf van; is de cliënt tevreden, wat zou de cliënt anders willen zien, met wie zou de cliënt eventueel in contact willen komen. En wat kan de er daar eventueel zelf aan doen? De belangrijkste vraag voor jezelf is; wat kun jij hierin voor de cliënt betekenen? Welke houding neem je hierin aan?

7.3 Natuurlijk een netwerk in het kort

De methode 'Natuurlijk een netwerk' kent tien stappen. De methode is zoals gezegd binnen de instelling aanwezig, om de stap kleiner te maken om met de methode aan de slag te gaan stellen wij de 10 verkorte stappen op. Deze 10 stappen verwijzen naar de methode 'Natuurlijk een netwerk'.

De methode is in 3 fases te onderscheiden:

Fase 1 In beeld brengen

Door goed te weten wat je wilt, door de uitgangssituatie zorgvuldig in beeld te brengen, en door te ontdekken welk zaken het eerst aandacht verdienen, voorkom je dat kostbare energie verloren gaat! Wat valt er op aan het netwerk en hoe ziet het netwerk er momenteel uit?

Stap 1 Van A.... naar Beter

Hier breng je als begeleider in kaart wat de persoonlijke wensen en ideeën zijn van de cliënt op het gebied van het sociale netwerk.

Denk alleen of met elkaar na hoe een sociaal netwerk er uit zou kunnen zien. En welke rol jij als begeleider speelt.

Je kunt hierbij gebruik maken van de droomposter die is toegevoegd bij stap 1 van 'Natuurlijk een netwerk'.

Stap 2 Een persoonlijke netwerkkaart maken

Hier breng je in beeld welke personen er nu tot het netwerk behoren, bijvoorbeeld familie andere mensen die veel betekenen voor de cliënt.]

Om een optimaal beeld te krijgen maak je van te voren een lijst met personen die belangrijk zijn voor de cliënt. Het is verstandig om de familie er bij te betrekken aangezien deze de cliënt het beste kent.

Bij stap 2 is een netwerkkaart getekend, deze kan worden gebruikt bij het maken van een netwerkkaart.

Stap 3 De netwerkkaart bekijken

Je werpt een kritische blik op het huidige netwerk, dat betekent dat je een analyse van het netwerk maakt. Waar liggen de sterke en zwakke kanten van het netwerk, wat betekent het netwerk voor de cliënt. Welke ondersteunende factor heeft het netwerk voor de cliënt.

Dit kun je samen met de cliënt bespreken, wil de cliënt de contacten onderhouden of zou het mensen aan het netwerk willen toevoegen.

Bij het bespreken van de netwerkkaart kan gebruikt worden van de vragenlijst bij stap 3 van 'Natuurlijk een netwerk'.

Fase 2 Samen mogelijkheden ontdekken

In deze fase ga je op zoek naar antwoorden op vragen als:

- Wat kan ik doen om een netwerk rond hem of haar op te bouwen?
- Hoe kom ik aan mensen die daarbij een rol willen spelen?
- Welke manieren zijn er om een netwerk in te zetten rond een concrete vraag?

Stap 4 Vergroot jouw kans van slagen

Je kijkt wat de kans van slagen is bij het vergroten van het netwerk. Met welke omstandigheden en vaardigheden kun je werken om te wensen en plannen te realiseren? De buurt of wijk waar de cliënt in woont kan daarbij een belangrijke rol spelen. Zijn er mensen die de cliënt eventueel verder kunnen helpen bijvoorbeeld bij het leggen van nieuwe contacten?

Een andere optie is om een maatje voor de cliënt te zoeken die de cliënt meeneemt.

Om een beeld te krijgen van de buurt kan de buurtkaart bij stap 4 worden ingevuld.

Stap 5 Samen op talentenjacht

Je stemt de netwerkplannen af op de interesses en talenten van de cliënt. Immers contacten ontstaan vaak als mensen dezelfde interesses hebben. Ga dus op zoek naar de interesses van de cliënt, wat vindt hij of zij leuk om te doen? Zo kijk je verder dan alleen naar de beperking van de cliënt.

Het talentenplaatje dat ontstaat, is een belangrijk onderdeel voor het ontdekken van nieuwe mogelijkheden en aanknopingspunten voor nieuwe contacten.

De werkbladen bij stap 5 van 'Natuurlijk een netwerk' kan hierbij worden gebruikt.

Stap 6 Team up

Hier activeer je een kern van mensen die meedenken en meeleven. Deze mensen kunnen in de toekomst veel voor de cliënt betekenen.

Team up wil zeggen dat meerdere mensen rond de tafel gaan zitten om te kijken naar de wens van de cliënt. Deze mensen kunnen dan een steunende cirkel rond de cliënt vormen. Dat betekent dat je als begeleider niet alles alleen hoeft te doen maar dat je ook de steun van anderen kunt vragen.

Bij de werkbladen van stap 6 staat puntsgewijs toegelicht hoe een team up in zijn werk gaat.

Fase 3 Plannen uitvoeren en acties ondernemen

Je stelt een plan op. In dat plan staat wat je voor hem of haar bereiken wilt en hoe. Afhankelijk van de situatie, wensen en uitdagingen activeer je mensen om ondersteuning te bieden naar een goed bestaan.

Stap 7 Maak een top 3!

Bij deze stap kijk je eerst terug, je leest achtereen volgens de stappen 1 t/m 6. Daarna stel je een uitkomst op, aan de hand daarvan maak je een lijst met goede voornemens. Uit deze lijst stel je een top 3 samen. Dit in overleg met de cliënt, wat vindt de cliënt waar als eerste aan gewerkt moet worden.

Belangrijk is te letten op de uitvoerbaarheid van de ideeën. De werkbladen kunnen je helpen om een beter beeld te krijgen en om aan de slag te gaan.

Stap 8 Een persoonlijk actieplan maken

Hier omschrijf je zo kort en concreet mogelijk de top 3. De kans van slagen hangt voor een belangrijk deel af van de mate waarin je concreet en duidelijk bent in je voornemens.

Deze kan je toetsten aan het SMARRT (Situatie, Middel, Activiteit, Resultaat, Reflectie, Transfer) model, je onderwerpt je plan aan een aantal vragen. Echter je kan ook een ander kritische vragen stellen over je plan.

Belangrijk is dat je in beeld brengt hoe de uitvoering van het plan eruit ziet. Bijvoorbeeld materiaal, inzichten en vaardigheden. Hier kun je ook de hulp van de omgeving erbij vragen.

Bij stap 8 zitten werkbladen die stapsgewijs helpen bij de opstelling van een actieplan.

Stap 9 Samen acties uitvoeren

Hier is het ervaring opdoen! Ervaring door het stellen van vragen. De medewerking van andere begeleiders vragen. Maar ook de mensen met wie het klikt en deelgenoot zijn van je plannen, aarzelingen en emoties. Bij stap 9 zitten werkbladen die helpen bij het uitvoeren van de plannen.

Stap 10 Leren van praktijkervaringen

Van de praktijkervaringen die je nu hebt opgedaan leer je, ook kan het gebeuren dat er iets niet goed gaat. Het gaat erom dat je de stap hebt gezet.

Het helpt om ervaringen met anderen te bespreken om zo tot eventuele nieuwe inzichten te komen.

De werkbladen bij stap 10 kunnen je daarbij helpen.

8 Algehele conclusie en aanbevelingen

- Inleiding
- 8.1 Antwoorden op de deelvragen
- 8.2 Aanbevelingen
- 8.3 Antwoord op de onderzoeksvraag en conclusies
- 8.4 Evaluatie

Inleiding

In dit laatste hoofdstuk blikken we terug op het onderzoek.

Als eerste zullen we kort de antwoorden behandelen van de deelvragen die we in paragraaf 1.2.4 hebben opgesteld.

Hierna zullen onze aanbevelingen te lezen zijn

Vervolgens zullen we een conclusie trekken en antwoord geven op onze onderzoeksvraag, die beschreven staat paragraaf 1.2.3.

En tot slot zullen we het onderzoek evalueren.

8.1 Antwoorden op de deelvragen

De deelvragen die in paragraaf 1.2.4 staan met een korte samenvatting:

- *Talant*, wat biedt de instelling aan mensen met een verstandelijke beperking?

Stichting Talant is een hulpverleningsinstantie voor mensen met een verstandelijke beperking. Ze proberen zo goed mogelijk aan te sluiten bij de cliënten, waarbij het EIM, het ondersteuningsplan en het sociaal competentie model onmisbaar zijn. De locatie BZW Sneek biedt ambulante ondersteuning aan mensen met een licht verstandelijke beperking die zelfstandig wonen.

- *Sociaal netwerk*, wat is een sociaal netwerk?

De betekenis van een sociaal netwerk en hoe mensen hierin met elkaar omgaan is sociaal en cultureel bepaald. De mensen met wie je omgaat bepalen de invulling van een sociaal netwerk. Daarbij zal het netwerk van sommigen uitgebreid zijn terwijl iemand anders het beperkt tot een aantal mensen. Dat is per individu verschillend.

- *De samenleving en een sociaal netwerk*, wat is er op het gebied van de hulpverlening aanwezig met betrekking tot netwerkontwikkeling?

In de maatschappij zijn verschillende manieren en methodieken om ons sociale netwerk te verbreden. Wij hebben ons beperkt op wat er aanwezig is binnen de hulpverlening.

- *Mensen met een verstandelijke beperking en een sociaal netwerk*, wat voor mogelijkheden zijn er voor mensen met een verstandelijke beperking op het gebied van hulpverlening en begeleiding.

Er wordt steeds meer aandacht geschonken aan het sociale leven van en de sociale interactie met mensen met een verstandelijke beperking. Voor mensen met een verstandelijke beperking betekent een sociaal netwerk dat zij mensen om zich heen hebben die kunnen helpen bij het verwerken van lasten en tegenslagen.

Het netwerk van mensen met een verstandelijke beperking is meestal niet heel groot. Toch is het van groot belang om er wel aandacht aan te besteden, omdat een goed sociaal netwerk bijdraagt aan een prettig leven.

8.2 Aanbevelingen

De reden om aandacht te besteden aan sociale netwerkontwikkeling bij cliënten is omdat een goed sociaal netwerk de cliënt helpt bij het bevorderen van zijn welzijn en de zorgdruk bij de begeleiders vermindert.

Zoals in paragraaf 2.3.2 aan de orde is gekomen, is er in 2003 al een onderzoek gedaan binnen de locatie over dit onderwerp. Uit dat onderzoek zijn conclusies gekomen en van daaruit zijn er aanbevelingen gedaan. Wanneer we de uitkomsten van dat onderzoek naast de resultaten van ons onderzoek leggen, dan merken we dat er weinig is veranderd.

Daarom geven we hieronder vernieuwde en aanvullende aanbevelingen aan Stichting Talant locatie BZW Sneek, om de hulpverlening rondom sociale netwerkontwikkeling te verbeteren.

1. Teamleiders en medewerkers moeten (opnieuw) een introductie krijgen in de methode 'Natuurlijk een netwerk', die aanwezig is op de locatie. Zo wordt er opnieuw inzicht gegeven hoe de methode in de praktijk ingezet dient te worden. Om dit te bereiken moeten de teamleiders en begeleiders binnen Stichting Talant een cursus volgen over hoe je met deze methode aan de slag gaat. Daarnaast hebben wij de methode ingekort (paragraaf 7.3), zodat het voor de begeleiders een minder grote stap wordt om ermee aan de slag te gaan. Wanneer de teamleiders en begeleiders beter zicht krijgen op hoe de methode ingezet dient te worden, zal er eerder gebruik van worden gemaakt in de praktijk.
2. Het beginpunt van het werken aan sociale netwerkontwikkeling is het maken van een netwerkkaart. Deze stap staat al beschreven in paragraaf 7.2. De teamleiders dienen er zorg voor te dragen dat de aanwezigheid hiervan, en die van de verkorte versie van de methode, bij de begeleiders bekend is. Ook kunnen de teamleiders de begeleiders helpen bij de eerste opzet en de uitvoering ervan.
3. In paragraaf 7.1 staat het levensboek beschreven. Dit kan als hulpmiddel dienen om een cliënt en zijn omgeving goed te leren kennen. Een cliënt goed kennen is een voorwaarde om

een cliënt te kunnen ondersteunen bij zijn sociale netwerkontwikkeling. Ook hierbij is het weer zaak dat de begeleiders wel weet hebben van het bestaan van een levensboek.

Introductie is dus ook hierbij weer een vereiste.

4. De instelling/locatie zou betreffende dit onderwerp kunnen gaan samenwerken met andere instellingen en instanties. Door het uitwisselen van ervaringen en ideeën kun je tot een goede hulpverlening komen. Er zou meer gebruik gemaakt kunnen worden van de kennis en ervaring van derden. Maar het is ook goed om met andere instellingen en instanties samen te werken, eventuele doorstroming kan dan makkelijker plaatsvinden.
5. Maak gebruik van de sociale kaart om zo een overzicht te krijgen waar de cliënt terecht kan om te werken aan sociale netwerkontwikkeling. Bijvoorbeeld sportclubs of vrijetijdsbestedingen.
6. Sociale netwerkontwikkeling kan standaard bij het intake-gesprek van cliënten besproken worden. Op deze manier krijg je als begeleider meteen een eerste beeld van hoe het sociale netwerk van de cliënt eruit ziet en wat de wensen en behoeften van de cliënt hierin zijn. Daarnaast kan het onderwerp ook als vast punt in de teamvergaderingen op de agenda komen. Zo hou je het onderwerp actueel bij de begeleiders en kan er meteen gebruik gemaakt worden van elkaars ervaringen.
7. Stel een kennismanagement samen. Dit kennismanagement bestaat uit teamleiders/begeleiders die meer weten over het onderwerp dan de anderen. Zij dienen als aanspreekpunt voor hun collega's, wanneer ze met een cliënt aan de sociale netwerkontwikkeling willen gaan werken. Daarnaast kan er ook nog één persoon aangesteld worden als contactpersoon. Deze zal dan ook de samenwerking met andere instanties en instellingen (zie punt 4) in stand houden.
8. De laatste paar jaren is de digitale wereld uitgebreid. Ook binnen de locatie is dit het geval. Ondersteuningsplannen zijn digitaal, rapportages worden digitaal gemaakt etc. Daarom raden wij ook aan om alles wat met sociale netwerkontwikkeling te maken heeft digitaal op te slaan. Zo sluit je goed aan op deze digitale ontwikkeling en wordt het onderwerp makkelijker opgepakt.
9. Teamleiders en het eventuele kennismanagement dienen in de gaten te houden of iedere begeleider op de hoogte is van de aanwezige middelen. Dit kan bevorderd worden door bijvoorbeeld een teammiddag te organiseren waarin dit thema centraal staat.
10. Wij raden de instelling aan om een sociale vaardigheidstraining aan te bieden aan cliënten, zo kan de cliënt verder zijn sociale vaardigheden ontwikkelen.

8.3 Antwoord de onderzoeksvraag en conclusies

De onderzoeksvraag die we in paragraaf 1.2.3 hebben opgesteld is:

Wat zijn de mogelijkheden, binnen Stichting Talent locatie BZW Sneek, om de netwerken van cliënten met een verstandelijke beperking te vergroten of in stand te houden?

De doelstelling hierbij was:

Breng de actuele stand van zaken (begin 2008) omtrent de sociale netwerken van de cliënten van Stichting Talent locatie BZW Sneek in kaart. Onderzoek daarbij wat er kan gebeuren om een sociaal netwerk op te zetten, te verbeteren of te consolideren en hoe dit bereikt kan worden. Het doel van dit onderzoek is uiteindelijk dat er binnen de begeleiding meer gewerkt gaat worden aan de sociale netwerken van de cliënten.

Binnen Stichting Talent locatie BZW Sneek wordt niet veel aandacht besteedt aan sociale netwerkontwikkeling bij cliënten. Veelal komt dit door tijdgebrek, maar ook de onwetendheid is hier een reden van. Verschillende begeleiders geven desondanks wel aan dat het voor de cliënten wel een belangrijk aandachtsgebied is.

Omdat een goed sociaal netwerk het persoonlijke welbevinden bevordert, is het zaak om hier toch aandacht aan te besteden binnen de hulpverlening. Middelen die hierbij in te zetten zijn het levensboek, de netwerkkaart en een verkorte versie van de al aanwezige methode 'Natuurlijk een netwerk'. Daarnaast kunnen er samenwerkingsverbanden worden aangegaan met andere instellingen, kan er binnen de locatie een kennismanagement aangesteld worden en kan sociale netwerkontwikkeling standaard bij elke intake en teamoverleg aan bod komen.

Zoals wel is gebleken vinden wij sociale netwerkontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking een belangrijk aandachtspunt. Ondanks deze overtuiging moet wel rekening gehouden worden met de manier van werken volgens hem EIM. Wanneer een begeleider dus vindt dat er gewerkt moet worden aan sociale netwerkontwikkeling, maar een cliënt deelt deze mening niet, dan kan hier niet aan gewerkt worden. Immers het initiatief moet vanaf de cliënt komen. Wel kan er op een later tijdstip op teruggekomen worden, want het kan natuurlijk zijn dat de mening van de cliënt veranderd. Daarnaast moet ook het sociaal competentiemodel in het achterhoofd gehouden worden. Of je aan sociale netwerkontwikkeling gaat werken en in welke vorm hangt af van de bestaande competenties die een cliënt bezit.

Conclusie van het onderzoek is dus dat de begeleiders, net als wij, sociale netwerkontwikkeling bij cliënten belangrijk vinden. Er is materiaal binnen de instelling aanwezig en toch komt het thema niet van de grond. Begeleiders zien sociale netwerkontwikkeling vaak als 'iets erbij', als 'weer iets waar tijd ingestoken moet worden'. Maar dat is het helemaal niet. Wanneer de cliënt een goed sociaal netwerk heeft, wordt het juist makkelijker om de cliënt (in andere zaken) te begeleiden. Daarnaast wordt de cliënt minder afhankelijk van de begeleider en maak je juist tijdwinst. Als begeleider heb je er dus baat bij. En hier ligt dan ook de uitdaging voor de instelling. De instelling moet het werken aan sociale netwerkontwikkeling, net als het werken met het EIM, vastleggen in het beleid. Hierdoor worden begeleiders verplicht om het als instrument te gebruiken. Om in de gaten te houden of het ook daadwerkelijk wordt ingezet dient dit een vast aandachtspunt te worden in het functioneringsgesprek.

Hetgeen hierboven beschreven staat, betekent een hele verandering en wij beseffen dat het niet zomaar even gerealiseerd kan worden. Daarom geven we hieronder nog twee suggesties om dit op te vangen:

1. Laat elke stagiaire zich bezig houden met de sociale netwerkontwikkeling van de cliënten. Dit betekent tijdwinst voor de begeleider en de stagiaire leert op deze manier de cliënt en alles en iedereen om de cliënt heen kennen.
2. Schakel vrijwilligers in van Humanitas. Het voordeel van vrijwilligers vanuit Humanitas ten opzichte van zomaar een vrijwilliger, is dat Humanitas de vrijwilligers ondersteunt. Het heeft dus een enigszins professioneel karakter. Op de site van Humanitas is het werkplan voor 2008 te vinden. In dit werkplan staat als aandachtspunt bij mensen met een verstandelijke beperking onder andere het aandacht te geven aan het organiseren van steuncirkels rondom de cliënt en het werken. Ook werkt Humanitas mee aan maatjescontacten.

Tot slot willen we nog een suggestie doen voor een eventueel vervolgonderzoek. Tijdgebrek is onder andere een reden dat de begeleiding soms niet toekomt aan zaken die wel belangrijk zijn voor de cliënt, zoals sociale netwerkontwikkeling. Het zou goed zijn om te onderzoeken waar dat uit voortvloeit en hoe dat te veranderen is.

8.4 Evaluatie

Tot slot willen we onze eigen visie met betrekking tot dit onderzoek uiteenzetten.

Wij vinden sociale netwerkontwikkeling een belangrijk thema binnen de hulpverlening. Tijdgebrek en onwetendheid/onkunde mogen naar onze mening geen belemmering zijn om hier aandacht aan te besteden bij mensen met een verstandelijke beperking. En niet alleen bij mensen met een verstandelijke beperking is dit belangrijk, maar in de gehele hulpverlening moet hier aandacht voor zijn. Een goed sociaal netwerk kan zoveel betekenen voor een cliënt en de zorgdruk verminderen bij de begeleider. Daarom hebben we getracht om binnen dit onderzoek de belangen van de cliënt duidelijk te maken en voor de begeleiding een product te ontwerpen, om zo makkelijker aan de slag te gaan met sociale netwerkontwikkeling bij cliënten.

Eerder onderzoek heeft niet de verandering gebracht waarop gehoopt werd. Wij hopen dat dit onderzoek deze verandering wel zal bewerkstelligen. Met behulp van de handleiding, zou dit realiseerbaar moeten zijn.

Wij wensen jullie als teamleiders/begeleiders heel veel succes toe bij het in de praktijk brengen van de conclusies en aanbevelingen.

Marion Platenkamp
Dianne Kortjes

Augustus 2008

Literatuur

- Brettschneider E., Wilken J.P., *Hoezo, een netwerk?*, Uitgeverij SWP, Amsterdam 2007
- Hendrix H., *Bouwen aan netwerken*, Uitgeverij H. Nelissen, Soest, druk 2 2001
- Mur L., de Groot M., *Community Support en Hulpverleners*, Uitgeverij H. Nelissen, Soest, druk 1
- Smit B., Gennep van A., *Netwerken van mensen met een verstandelijke handicap*, NIZW, Utrecht, 1999
- Sprang van A., *Orthopedagogiek; Een eerste oriëntatie*, Uitgeverij H. Nelissen, Soest, druk 9 2001
- Verhulst J., Kroef van der G., *Psychologie voor dienstverleners*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1990
- Jansen, W., *Sociale netwerken en hun invloed*, Meppel 1992
- Besten den C., Vulpen van A., *Competent begeleiden van mensen met een verstandelijke beperking*, Uitgeverij Nelissen Soest, 2006

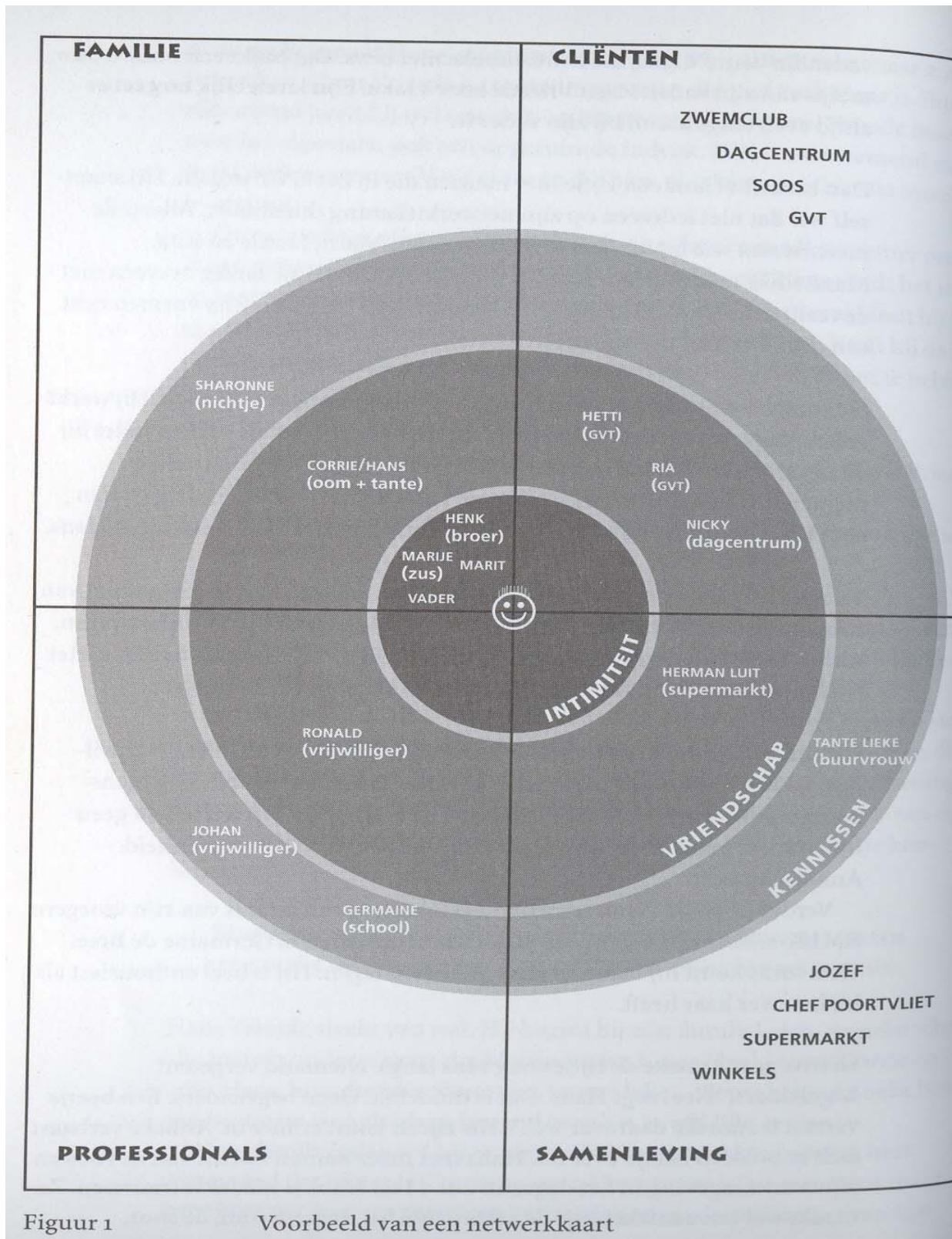
Andere bronnen

- 'Natuurlijk, een netwerk!' Van A naar Beter in 10 stappen, Federatie van Ouderverenigingen; Philadelphia, VOGG, Dit Koningskind, WOI, Helpende Handen,
- Contractwerkstuk van Etsje Reitsma, Leeuwarden 2003

Bijlagen

- **Voorbeeld netwerkkaart**
- **Sociale kaart**
- **Vragenlijst teamleiders**
- **Vragenlijst begeleiders**

Voorbeeld netwerkkaart:

Figuur 1

Voorbeeld van een netwerkkaart

Uit: Smit en van Gennep
Netwerken van mensen met een verstandelijke beperking
p. 66

Sociale kaart Friesland

Op de site www.zorgbelangfryslan.nl staan alle instanties die er bestaan voor mensen met een verstandelijke beperking.

Op deze site staan de instanties onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Arbeid
- Belangen en Ouderverenigingen
- Dagbesteding
- Informatiecentra in de Gehandicaptenzorg
- Onderwijs
- Vrije tijd en Vorming
- Wet- en Regelgeving
- Woonvoorzieningen
- Zorg Algemeen

De categorie Vrije tijd en Vorming is het belangrijkste als het gaat om sociale netwerkontwikkeling. Onder Vrije tijd en Vorming vallen: Cursussen, Vorming en Educatie, Vrijtijdsactiviteiten, Sportactiviteiten, Vakantie en Recreatie.

Cursussen, Vorming en educatie

Er zijn een 3-tal organisaties die cursussen ed. aanbieden. Deze 3 organisaties zijn: Stichting Talent, Stichting Mee en Stichting Zorg op Maat. In onderstaand schema valt te zien welke cursussen de organisaties aanbieden.

Cursussen Stichting Talent	Computercursus
	Koken
	Opkomen voor jezelf
	Man en vrouw, en nou
	Op jezelf wonen
	Vergaderen en overleggen
	Brandpreventie
	Weken met hygiëne
	Werken aan mijn netwerk
	Conceptuele/schoolse vaardigheden
	Sociale vaardigheden
	Praktische vaardigheden
Cursussen stichting Mee Friesland	Sociale vaardigheden
	Opkomen voor jezelf
	Seksuele voorlichting
	Weerbaarheid
	Omgaan met geld en bankzaken
	Oriëntatie op zelfstandig wonen
	Begeleid Zelfstandig Wonen voor volwassenen
	Contacten maken en contacten onderhouden
	Goldsteintraing
Cursussen Stichting Zorg op Maat	Sociale vaardigheden
	Communicatieve vaardigheden
	Studievaardigheden
	Probleemoplossingsvaardigheden

Vrijtijdsactiviteiten

Er zijn 5 vrijtijdsactiviteiten in Friesland voor mensen met een verstandelijke beperking.

1. Clubwerk; activiteiten 18+. Vrijwilligers organiseren gemiddeld 1x per week soos- en clubwerk. Plaatsen waarin Clubwerk actief is zijn Nieuweschoot, Leeuwarden, Dokkum, Kollum, Bakhuizen, Harlingen, Heerenveen en Ureterp.
2. Eet-en ontmoetingscafés. In eetcafés kunnen mensen met een licht verstandelijke beperking samen met anderen eten. Na het eten worden er nog activiteiten georganiseerd. In de

ontmoetingscafés wordt hoofdzakelijk gepraat, een spelletje gespeeld en andere gezellige dingen gedaan. Eetcafés zijn er in Drachten, Sneek en Burgum. Ontmoetingscafés zijn er in Burgum, Drachten, Leeuwarden en Heerenveen.

3. Kinder- en jeugdactiviteiten. Deze activiteiten voor kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking worden georganiseerd in Sneek, Leeuwarden, Stiens, Damwoude, Oosterwolde en Heerenveen. De aangeboden activiteiten zijn handenarbeid, spel, muziek, koken en bakken
4. Muziek en kunsten. In Sneek, Drachten en Heerenveen worden er cursussen en activiteiten aangeboden die te maken hebben met muziek en/of kunst. Naast deze cursussen en activiteiten worden ook de kunstwerken van cliënten uitgeleend en worden er tentoonstellingen georganiseerd.
5. Scouting. Naast de gewone scouting, bestaat er ook een scouting speciaal voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Er worden dezelfde dingen gedaan, alleen dan aangepast aan de mogelijkheden van de deelnemers. Buitenpost, Marum en Harlingen kennen een scoutinggroep voor mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.

Sportactiviteiten

In Friesland bestaat het samenwerkingsverband Frysas. Frysas is het steunpunt voor aangepast sporten in Friesland. Het is mogelijk om binnen een regulier team te sporten, maar er zijn ook sportclubs die specifiek gericht zijn op mensen met een verstandelijke beperking. In Sneek worden de volgende sporten aangeboden: badminton, bowlen, fitness, judo, kanovaren, zwemmen, paardrijden en voetbal. Buiten Sneek worden ook nog veel andere sporten aangeboden.

Vakantie&Recreatie

Zorgbelang Fryslan weet alles over vakanties voor mensen met een verstandelijke beperking. Zorgbelang Fryslan is gevestigd in Leeuwarden. Ook kan Zorgbelang Fryslan aangeven welke recreatieve uitstapjes (zoals bioscoop, dierentuin etc.) geschikt zijn voor welke groep mensen en welke wat minder geschikt of helemaal niet geschikt zullen zijn.

Vooropgesteld moet worden vermeld dat bovenstaande kan veranderen, immers het is lastig om een sociale kaart voortdurend up to date te houden.

Vragenlijst voor de begeleiders van Talent Ambulant Sneek

Beste collega's van ambulant!

23-04-2008

Op dit moment zijn wij (Marion Platenkamp en Dianne Kortjes) druk bezig met ons afstudeerproject voor de SPH aan de hogeschool Windesheim te Zwolle. Hiervoor willen wij jullie hulp inschakelen.

Allereerst zullen wij ons even voorstellen. De meeste van jullie zullen mij (Marion Platenkamp) wel kennen, dit omdat ik mijn jaarstage op de locatie heb gedaan. Daarnaast doe ik invalwerk op de locatie. Dianne Kortjes is een studiegenoot van mij met wie ik samen het afstudeerproject doe.

Het onderwerp van ons afstudeerproject is: sociale netwerkontwikkeling. Daarin staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Wat zijn de mogelijkheden om de netwerken van de cliënten te vergroten of in stand te houden?

Dit onderzoek zullen wij specifiek uitwerken binnen de doelgroep van de locatie. Wij zijn tot dit onderwerp gekomen omdat wij het idee hebben dat veel cliënten behoefte hebben aan hulp bij sociale netwerkontwikkeling.

Dit is dan ook ons eerste punt wat we willen gaan onderzoeken. Om een beeld te krijgen van het probleem zouden wij jullie willen vragen om de onderstaande vragen te beantwoorden.

Graag zien wij de antwoorden voor vrijdag 9 mei terug. Je kunt de formulieren in het postvakje van Marion leggen. Deze staat in de linkse zwarte kast op de Katzjilstraat.

Overigens hebben wij toestemming van Jolanda Zuidema om deze vragenlijst onder jullie te verspreiden.

Hartelijk dank voor jullie medewerking!

Marion Platenkamp
Dianne Kortjes

De vragenlijst:

1. Is het bij u bekend dat er op de locatie een methode voor sociale netwerkontwikkeling wordt gebruikt? Zo ja, welke? Zo nee, ga verder met vraag 3.

.....

.....

.....

2. Werkt u nog (wel eens) met deze methode? Waarom wel of waarom niet?

.....

.....

.....

3. Heeft u in het verleden wel eens gewerkt met een methode voor sociale netwerkontwikkeling? Zo ja, welke?

.....

.....

.....

4. Heeft u cliënten waarvan u denkt/weet dat hulp bij sociale netwerkontwikkeling gewenst is? Zo ja, waarom denkt u dat?

.....

.....

.....

5. Wat wordt er op dit moment aan deze behoefte voor sociale netwerkontwikkeling gedaan? Als er niks of weinig aan gedaan wordt, wat is daarvan dan de reden?

.....

.....

.....

6. Heeft u ideeën over hoe deze behoefte meer of beter zou worden ondersteund en waarom?

.....

.....

.....

7. Waar heeft u op dit moment, als begeleider, behoefte aan als het gaat om sociale netwerkontwikkeling bij cliënten?

.....

.....

.....

8. Heeft u verder nog tips en/of advies om de sociale netwerkontwikkeling te verbeteren bij cliënten?

.....

.....

.....

Einde van de vragenlijst. Bedankt!

Vragenlijst voor de teamleiders van Talant Ambulant Sneek

1. Op de locatie wordt gebruik gemaakt van de methode: "Natuurlijk, een netwerk!". Hoe zie jij deze methode terug in de praktijk? Wordt er gebruikt van gemaakt en zo ja hoe wordt daar vorm aan gegeven?
2. In hoeverre heb je de indruk dat er behoefte is aan informatie en aandacht aan sociale netwerkontwikkeling?
3. Zijn er voldoende mogelijkheden om aan de behoefte te voldoen? Zo ja, welke? Zo nee, hoe komt dit?
4. Zijn er in de instelling zelf onderlinge samenwerkingsverbanden ten behoeve van sociale netwerkontwikkeling?
5. Heeft de locatie samenwerkingsverbanden met andere instellingen/organisaties op het gebied van sociale netwerkontwikkeling? Zo ja, welke? Zo nee, zouden jullie voor een eventueel samenwerkingsverband openstaan.
6. Op welke manier wordt het Sociaal Competentie Model gebruikt als het gaat om ondersteuning bij sociale netwerkontwikkeling.
7. Als laatste vragen we je of je nog andere tips/ideeën/aanvullingen/meningen hebt voor ons project over sociale netwerkontwikkeling.
Graag hieronder vermelden.